

T.C.

Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı

Tefsir Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

**AMME CÜZ'ÜNDEKİ KIYAMETE DAİR ÂYETLERİN
MEÂLLERE YANSIMASI**

Mehmet BİLGİN

21949036

Danışman

Doç. Dr. Mehmet Yusuf HAKLI

Diyarbakır 2024

T.C.
Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı
Tefsir Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

**AMME CÜZ'ÜNDEKİ KİYAMETE DAİR ÂYETLERİN
MEÂLLERE YANSIMASI**

Mehmet BİLGİN
21949036

Danışman
Doç. Dr. Mehmet Yusuf HAKLI

Diyarbakır 2024

TAAHHÜTNAME

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Dicle Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum “Amme Cüz’ündeki Kıyamete Dair Âyetlerin Meâllere Yansıması” adlı tezin/projenin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve tez yazım kılavuzuna uygun olarak hazırladığımı taahhüt eder, tezimin/projemin kâğıt ve elektronik kopyalarının Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde saklanmasına izin verdiğimi onaylarım. Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

22/08/2024

Mehmet BİLGİN

İmza

T.C

DİCLE ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

DIYARBAKIR

Mehmet BİLGİN tarafından yapılan “Amme Cüz’ündeki Kıyamete Dair Âyetlerin Meâllere Yansıması” konulu bu çalışma, jürimiz tarafından Tefsir Bilim Dalı’nda YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyesinin

Ünvanı

Adı Soyadı

Başkan:

Üye :

Üye :

Tez Savunma Sınavı Tarihi: 28/08/2024

Yukarıdaki bilgilerin doğruluğunu onaylarım.

.../08/2024

Doç. Dr. Mutlu SAYLIK

ENSTİTÜ MÜDÜRÜ

(MÜHÜR)

ÖN SÖZ

Yüce Allah insanları karanlık ve cehaletten kurtarıp dünya ve ahiret hayatının saadetine/mutluluğuna ulaştırmak için Peygamberi vasıtasıyla Kur'an-ı Kerim'i göndermiştir. Bununla onlara, dünya hayatında yaptıkları iyi veya kötü ameller neticesinde ya onları cennetle mükâfatlandıracağını ya da cehennemle cezalandıracağını haber vermiştir.

Kur'an-ı Kerim Arap diliyle Hz. Peygamber'e indirilmiştir. Bu ilahi kitapta anlaşılması zor veya kapalı olan konular Hz. Peygamber tarafından açıklanmıştır. Fakat tüm ayetler bizzat onun tarafından izah edilmemiş sadece ihtiyaç olduğu kadarıyla yetinilmiştir. Hz. Peygamber'in vefatıyla nübüvvet asrından uzaklaşılması sebebiyle yer yer Kur'an'ın anlaşılma problemi ortaya çıkmıştır. Bu sebeple sorunun çözümü amacıyla Kur'an, İslam âlimleri tarafından tefsir edilerek bu alanda birçok eser ortaya çıkmıştır.

Fetihler neticesinde İslam, dünyanın dört bir tarafına yayılmıştır. Arap olmayan ve çeşitli etnik kökenlere sahip olan birçok insan İslam dinine girmiştir. Dolayısıyla Kur'an'ın diğer dillere çevirilmesi bir ihtiyaç hâline gelmiştir. Bunu neticesinde Arap dilinin hâkim olmadığı toplumlarda Kur'an-ı Kerim'in farklı dillerde meâlleri yazılmıştır. Kur'an'ın bazı âyetleri birden fazla anlama geldiğinden, meâllerde birtakım farklılıklar meydana gelmiştir. Bu çalışmada, halk dilinde amme cüz'ü olarak tabir edilen ve Kur'an'ın otuzuncu cüzüne karşılık gelen Nebe' suresinden Nas suresine kadar kıyamete dair âyetlerin, müfessirler/yorumlayıcılar tarafından nasıl açıklandığı ve meâllere hangi şekilde aktarıldığı hususunun değerlendirilmesi yapılmıştır.

Bu araştırmada konumuzla ilgili kavramların sözlük ve ıstılah anlamlarına, meâl ve tefsirlerdeki açıklamalardan istifade edilerek ulaşılmıştır. Bunun akabinde meâl ve tefsir kitaplarındaki farklılıklar mukayese yöntemiyle incelenmiştir.

Çalışmada esas alınan meâllerden bazıları şunlardır:

Hak Dini Kur'an Dili (Muhammed Hamdi Yazır). Bu meâl, özellikle Türkiye'de yazılan ilk meâl olması yönüyle tercih edilmiştir.

Kur'an-ı Hâkim ve Meâl-i Kerim (Hasan Basri Çantay). Bu eser çok titiz bir çalışmayla yazıldığı için âlimler tarafından önemsenmiş ve diğerlerine nispetle üstün tutulmuştur.

Kur'an Mesajı Meâl-Tefsir (Muhammed Esed). Bu meâl 1980 yılında İngilizce basılmıştır. Türkçe tercümesi ise 1996 yılında tamamlanmıştır. Eserin en büyük özelliği Kur'an-ı Kerim'in güzümüzde anlaşılabilir bir şekilde tercüme edilmiş olmasıdır.

Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meâl-i Alisi ve Tefsiri (Ömer Nasuhi Bilmen). Müellif eserinde önce sûrenin meâlini verip sonra âyetleri tefsir etmiştir.

Kur'an Yolu (DİB). Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından 2005 yılında basılmış güncel bir meâldir. Bu meâlde de sade ve anlaşılır bir dile yer verilmiştir. Birbiriyle irtibatlı olan âyetlere dipnotta işaret edilmiştir. Âyet hakkında âlimlerin görüşlerine yer verilmiştir.

Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meâli (Talat Koçyiğit). Bu meâlde müellif sade ve anlaşılır bir üslubu tercih etmiştir.

Kelime Anamlı Kur'an-ı Kerim Meâli (Sıtkı Gülle). Kelime kelime meâl verilmiştir. Günümüz Türkçesiyle yazılmıştır.

Kur'an-ı Kerim ve Yüce Meâli (Süleyman Ateş). Sûre hakkında tanıtıcı bilgiler verilmiştir. Muhteva hakkında bilgiler özetlenmiştir.

Rûhu'l-Beyân (İsmail Hakkı Bursevî). Her türlü ilim ve marifeti barındıran sade bir eser niteliğindedir.

Bu çalışmada ismi geçen meâllerle birlikte özellikle tefsir kitaplarından da istifade edilmiştir. İstifade edilen tefsirler hem klasik eserleri hem de çağımızda yazılan tefsirleri içermektedir. Bu eserler şöyle sıralanabilir: Kadı Beyzavi, (Envaru't-tenzil ve esrarü't-tevil). Abdullah b. Ahmed en-Nesefi, (*Medârikü't-tenzil ve hakâiku't-te'vîl*). Fahreddin er-Râzi, (*et-Tefsiru'l-kebir*). Ebi Cafer Muhammed b. Cerîr et-Taberi, (*Câmiu'l-beyan an te'vîli âyi'l-Kur'an*). Ebû'l-Hasen Ali b. Muhammed el-Mâverdi, (*en-Nüketü ve'l-uyûn Tefsirü'l-Mâverdî*). Celâleddin el-

Mahallî - Celâleddin es-Süyutî, (*Celaleyn Tefsiri*). Muhammed Ali es-Sabunî, (*Safvetü't-tefasir*). Muhammed Tahir b. Âşûr, (*et-Tahrir ve't-tenvir*). Ebû'l-Fidâ İmâdüddîn b. Şihâbiddîn, (*Muhtasaru İbn Kesir*). Ahmed Mustafa el-Merâğî, (*Tefsiru'l-merâğî*). Ebû Muhammed el-Hüseyn b. Mes'ûd el-Begavi, (*Tefsirü'l-begavî*). Muhammed Seyyid et-Tantâvî, (*et-Tefsirü'l-Vasit li'l-Kur'ani'l-Kerim*). Müsaid b. Süleyman b. Nasır et-Tayyar, (*Tefsiru Cüz'i Amme*). Abdurrahman Nâsır Bezzak, (*Tefsir-ü Cüz-i Amme*). Yusuf el-Karadavi, (*Amme Cüzü'nün Tefsiri*). Seyyid Kutub, (*Fî Zilâli'l-Kur'an.*)

Akademik hayatıma başladığım günden beri beni destekleyen ve özellikle tez yazma aşamasında bana kılavuzluk edip üzerimde emeği olan değerli danışman hocam sayın Doç. Dr. Mehmet Yusuf HAKLI'ya, tezimi tashih edip geliştirmem konusunda olumlu yönlendirmelerde bulunan jüri üyeleri Doç. Dr. Abdurrahim KAPLAN ve Dr. Hüseyin ZAMUR'a teşekkür ederim.

Mehmet BİLGİN

Diyarbakır 2024

ÖZET

Allah cinlerle birlikte insanları sadece kendisine ibadet etmeleri amacıyla yarattığını belirtmektedir. Bu sebeple Allah'a inananlar ona ibadet etmekte, inanmayanlar isyan içerisindediler. Kur'an'ın üzerinde ısrarla durduğu hususlardan birisi insanların, Allah'a karşı yaptıkları söz konusu ibadetlerin mükâfatı ile ona karşı işledikleri günahların cezasının ahirette verileceğini bilincinde olmalarıdır. Bu sebeple kıyamet kavramı Kur'an'ın inançla ilgili ana konularından birini teşkil etmektedir. Kuşkusuz Kur'an'ın tamamında kıyamete dair malumat mevcuttur. Bununla birlikte amme cüzünü ihtiva eden sûrelerin çoğunun Mekke'de nazil olduklarına bakıldığında, bu sûrelerde itikadi konuların fazla işlendiği görülmektedir. Sûrelerin genel muhtevasında Mekke müşriklerinin kıyameti inkâr etmelerine karşın kıyametin vuku bulacağına dair kesin deliller bulunmaktadır. Bu itibarla İslam inancında kıyametin kopacağı hususunu inkâr edilemez bir hakikattir. Biz bu çalışmada kıyametin meydana gelmesi, küçük-büyük kıyametin ne anlamlara geldiği hususunu Kur'an ve Sünnete varid olan naslar ışığında irdeledik. Özellikle amme cüz'ünde kıyametle ilgili olan kavramların tefsir ve meâllerde yapılan muhtelif açıklamaları üzerinde durduk.

Bu çalışmada, amme cüz'ünde kıyamete dair âyetlerin meâllere yansısı konusu sözlük, meâl ve tefsir kaynakları bağlamında çalışılmıştır. Çalışmamız bir Giriş, iki Bölüm ve Sonuç kısmından oluşmaktadır. Giriş kısmında araştırmanın amacı, önemi, amme cüzü'nün muhtevası, kıyametin kelimesinin kavramsal çerçevesi, İslamda kıyamet inancı ve alametleriyle ilgili birtakım kısa bilgiler verilmiştir. Birinci bölümde, amme cüz'ünde kıyameti ifade eden on kelime incelenmiştir. Bu kelimelerin Arap dili ve belâgatında kullanıldıkları anlamlarına, meâl ve tefsirlere olan yansımalarına yer verilmiş olup konuyla ilgili bazı değerlendirmeler yapılmıştır. İkinci bölümde ise; öncelikle kıyamet anında kâinattaki değişimleri ifade eden âyetler ekseninde gökyüzünde ve yeryüzünde meydana gelen değişimler üç alt başlık altında incelenmiştir. Bu minvalde birinci sırada gökyüzünde gerçekleşecek değişimleri belirten yedi kavram izah edilmiştir. İkinci sırada ise yeryüzünde vuku bulacak olan yirmi mefhum tetkik edilmiştir. Daha sonra üçüncü sırada ise kıyametin dehşeti karşısında insandaki psikolojik ve davranışsal değişimleri ifade eden âyetlerden iktibas edilen yirmi bir ıstılahın meâllerdeki yansımaları ve tefsirlerdeki izahları üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kavramlar: Kur'an, Amme Cüzü, Tefsir, Meâl, Kıyamet.

ABSTRACT

Allah states that He created human beings with the jinn only for the purpose of worshipping Him. For this reason, those who believed in God worshipped him, and those who did not believe in him were in rebellion. One of the points that the Qur'an insists on is that people should be aware that the reward for their worship against Allah and the punishment for the sins they commit against him will be given in the Hereafter. For this reason, the concept of the Apocalypse constitutes one of the main subjects of the Qur'an related to faith. Undoubtedly, there is information about the Resurrection in the entire Qur'an. On the other hand, when it is seen that most of the surahs containing the public juz were revealed in Makkah, it is seen that the subjects of creed are covered too much in these surahs. In the general content of the Surahs, there is definite evidence that the Resurrection will take place, despite the denial of the Resurrection by the polytheists of Mecca. In this respect, it is an undeniable fact that the apocalypse will break in the Islamic faith. In this study, we have examined the occurrence of the Apocalypse and the meanings of the small and large Apocalypse in the light of the nass that are available in the Qur'an and Sunnah. In particular, we have focused on the various explanations of the concepts related to the apocalypse in the tafsir and meâl.

In this study, the subject of the reflection of the verses about the Apocalypse in the public juz in the meâls has been studied in the context of dictionary, meâl and tafsir sources. Our study consists of an Introduction, two Chapters and a Conclusion. In the introduction, some brief information about the purpose and importance of this research, the content of the public juz, the conceptual framework of the word apocalypse, the belief in the apocalypse in Islam and its signs are given. In the first part, ten words that express the apocalypse in the public juz are examined. The meanings of these words used in the Arabic language and rhetoric, their reflections on the translations and commentaries are included, and some evaluations have been made on the subject. In the second part; First of all, the changes that occur in the sky and on the earth on the axis of the verses that express the changes in the universe at the time of the Apocalypse are examined under three subheadings. In this respect, seven concepts that indicate the changes that will take place in the sky are explained in the first place. In the second place, twenty concepts that will take place on earth are examined. Then, in the third place, the reflections of the twenty-one reforms quoted from the verses expressing the psychological and behavioral changes in man in the face of the horror of the apocalypse and their meanings/explanations in the commentaries were emphasized. In the conclusion part, the findings are included.

Key words: Qur'an, Part Of The Public, Tafsir, Ma'al, Resurrection.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No.
ÖN SÖZ	I
ÖZET	IV
ABSTRACT	V
İÇİNDEKİLER.....	VI
KISALTMALAR.....	IX
GİRİŞ.....	1
1. ÇALIŞMANIN AMACI, ÖNEMİ VE METODU	1
1.1. ÇALIŞMANIN AMACI VE ÖNEMİ	1
1.2. ÇALIŞMANIN METODU.....	2
1.3. AMME CÜZ'NÜN MUHTEVASI.....	2
1.4. KIYAMET KELİMESİNİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ	3
1.4.1. Kıyamet Kavramının Sözlük Anlamı	3
1.4.2. Kıyamet Kavramının İstılahi Anlamı.....	4
1.5. İSLAM'DA KIYAMET İNANCI.....	4
1.5.1. Küçük Alametler	5
1.5.2. Büyük Alametler	6
BİRİNCİ BÖLÜM.....	7
AMME CÜZ'ÜNDE KIYAMET	7
1.1. AMME CÜZ'ÜNDE KIYAMETİ İFADE EDEN KELİMELER	7
1.1.1. en-Nebe'i'l-a'zîm (النَّبِيَّ الْعَظِيمِ).....	7
1.1.2. el-Fasıl (الْفَصْل).....	8
1.1.3. et-Tâmmetu'l-kübra (الطَّامَّةُ الْكُبْرَى)	10
1.1.4. es-Sâhha (الصَّاحَّةُ)	11
1.1.5. Yevmu'd-dîn (يَوْمَ الدِّينِ)	12
1.1.6. Yevmun 'azîm (يَوْمٍ عَظِيمٍ)	13
1.1.7. el-Yevmu'l-mev'ûd (الْيَوْمَ الْمُوعُودِ).....	14
1.1.8. es-Serâir (السَّرَائِرِ)	15
1.1.9. el-Gâşiye (الْغَاشِيَةِ)	16
1.1.10. el-Kâri'a (الْقَارِعَةُ)	17
İKİNCİ BÖLÜM	20

AMME CÜZÜ'NDE KÂİNATTAKİ DEĞİŞİMLERİ İFADE EDEN

ÂYETLER	20
2.1. GÖKYÜZÜNDE MEYDANA GELECEK DEĞİŞİMLER	20
2.1.1. Ebvâbâ (أَبْوَابًا)	20
2.1.2. Kuvvirat (كُؤِرَات)	21
2.1.3. İnkederat (إِنكَدَرَات)	22
2.1.4. İnfetarat (إِنْفَطَرَات)	23
2.1.5. İnteserat (إِنْتَسَرَات)	24
2.1.6. İnşekkat (إِنشَقَّت)	24
2.1.7. Hukkat (حُقَّتْ)	25
2.2. YERYÜZÜNDE MEYDANA GELECEK OLAN DEĞİŞİKLİKLER	26
2.2.1. Serâbâ (سَرَابًا)	27
2.2.2. Râcîfetün (الرَّاجِفَةُ)	28
2.2.3. Râdifetün (الرَّادِفَةُ)	29
2.2.4. Suyyirat (سَيِّرَات)	30
2.2.5. Utilet (عُطِّلَتْ)	31
2.2.6. el-Vuhûşu Huşirat (الْوَحُوشُ حُشِيرَات)	32
2.2.7. Succirat (سُجِرَات)	33
2.2.8. Zuvvicet (زُوجَتْ)	34
2.2.9. Mev'udetü (الْمَوَئِدَةُ)	35
2.2.10. Fuccirat (فُجِرَات)	36
2.2.11. Bu'sirat (بُعْثِرَات)	37
2.2.12. Muddet (مُدَّتْ)	38
2.2.13. Tehellet (تَخَلَّتْ)	39
2.2.14. Hukkat (حُقَّتْ)	40
2.2.15. Dekken (دَكَّا)	41
2.2.16. Zilzâlehâ (زُلْزَلَهَا)	42
2.2.17. Eskâlehâ (أُتْقَالَهَا)	43
2.2.18. Ve Kâle-l-insanü mâ lehâ (وَقَالَ الْإِنْسَانُ مَا لَهَا)	44
2.2.19. Ahbârahâ (أَخْبَارَهَا)	46
2.2.20. Ihni-l-Menfûş (عَنِ الْمَنفُوشِ)	47

2.3. AMME CÜZÜ'NDE İNSANLARDAKİ DEĞİŞİMLERİ İFADE

EDEN ÂYETLER	48
2.3.1. Efvâcâ (أَفْوَاجًا).....	48
2.3.2. Vâcîfetun (وَاجِفَةً).....	49
2.3.3. Hâşî'atun (خُشَيْعَةً).....	50
2.3.4. Yefirru (يَفِرُّ).....	51
2.3.5. Ve Ummihi ve Ebîh (وَأُمِّهِ وَأَبِيهِ).....	52
2.3.6. Sâhibetîhi ve benîhi (وَصَاحِبَتِهِ وَبَنِيهِ).....	53
2.3.7. Yüğnîhi (يُغْنِيهِ).....	54
2.3.8. Musfiratun (مُسْفِرَةً).....	55
2.3.9. Mustebşîretun (مُسْتَبْشِرَةً).....	56
2.3.10. Gaberatun (غَبْرَةً).....	57
2.3.11. Kateratun (قَتَرَةً).....	58
2.3.12. Kuvvetin velâ nâsirin (فَمَا لَهُ مِنْ قُوَّةٍ وَلَا نَاصِرٍ).....	59
2.3.13. Hâşî'atun (خُشَيْعَةً).....	60
2.3.14. Nâsîbetun (نَاصِبَةً).....	61
2.3.15. Hâmiyeten (حَامِيَةً).....	62
2.3.16. Âniyetin (ءَانِيَةً).....	63
2.3.17. Darî'in (ضَرِيعٍ).....	64
2.3.18. Yusminu (يُسْمِنُ).....	65
2.3.19. Nâîmetun (نَاعِمَةً).....	66
2.3.20. Râdiyetun (رَاضِيَةً).....	67
2.3.21. Ferâşî-l-bebsûs (فَرَّاشِ الْمُبْتُوثِ).....	68
SONUÇ	70
KAYNAKÇA	72

KISALTMALAR

b.	Bin
c.	Cilt
c.c.	Celle Celalüh
H.z.	Hazreti
ö.	Ölüm Tarihi
r.a.	Radiyallahü Anh
s.	Sayfa
s.a.v.	Sallallahu aleyhi ve selam
ts.	Tarihsiz
vd.	Ve diğerleri

GİRİŞ

İslam dininin ilâhiyyat, nübüvvât ve sem'ıyyât olmak üzere incelediği üç temel konusu vardır. İlâhiyyat başlığı altında genel olarak yüce Allah'ın varlığı, birliği, isim ve sıfatları incelenmektedir. Nübüvvât başlığı altında ise peygamberlik ve ilahi kitaplar gibi konular üzerinde durulmaktadır. Sem'ıyyât başlığı altında da iman, ecel, kabir hayatı, ahiret, cennet ve cehennem konularına değinilmektedir. Çalışmamızın konusu sem'ıyyât başlığı altında değerlendirilmektedir. Çünkü ahiretle ilgili bilgiler bu başlık altında yer almaktadır. Ahiretle ilgili konular hakkında malumat aktaran ana kaynak da şüphesiz ki Kur'an âyetleridir. Dolayısıyla bu hususta bilgi veren en önemli delil niteliğindedir. Bu sebeple Kur'an âyetleri araştırmamızın merkezini oluşturmaktadır.

Kur'an-ı Kerim, indiği toplumu her yönüyle alakadar etmektedir. Nitekim Kur'an, toplumların dünya düzenini sağlamakla birlikte, insanların bu dünyada yaptıklarının hesabının verecekleri kıyamet gününü vadetmektedir. Bu açıdan bakıldığında kıyamet herkesin hakkına kavuşacağı yer demektir. Bu sebeple kıyamet ve onunla ilgili âyetler Kur'an'ın birçok sûresinde geçmektedir. Biz, çalışmamızı Kur'an'ın otuzuncu cüzünde yer alan kıyamet tasvirleri ile sınırlandırdık. Keza amme cüzü diye tabir edilen söz konusu cüz'de geçen kıyametle ilgili kavramların tefsir ve meâllerdeki açıklamalarını ele aldık.

1. ÇALIŞMANIN AMACI, ÖNEMİ VE METODU

1.1. ÇALIŞMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Şüphesiz ki kıyamet meselesi dinin en önemli temel konularından biridir. Dünya hayatının sonudur; ahiret hayatının başlangıcının habercisidir. Bu önemli hadise hakkında en doğru bilgileri ancak âlemin yaratıcısı bildirebilir. Dolayısıyla Kur'an âyetleri bu konuya en açık bir biçimde ışık tutmaktadır. Esasen Kur'an'ın farklı sûrelerinin birçok âyetinde bu önemli vakıya değinilmektedir. Fakat bu çalışmamızda biz sadece amme cüz'ünde bulunan sûrelerde geçen âyetlerde yer alan kıyamet

tasvirlerinin farklı meallere yansımaları değerlendireceğiz. Temel hedefimiz kıyamet olayının meâllerde nasıl ele alındığını karşılaştırmalı bir şekilde ortaya koymaktır.

1.2. ÇALIŞMANIN METODU

Bu çalışmada takip ettiğimiz yöntem kısaca şöyledir: Öncelikle kıyametle alakalı kelimelerin lügavi ve ıstılahi anlamları temel kabul edilen lügat kaynaklarında araştırılmıştır. Ulaşılan bilgiler doğrultusunda kelimelerin yapısal ve anlamsal analizleri yapılmıştır. Daha sonra belirlemiş olduğumuz on farklı meâlde söz konusu kelimelerin nasıl anlamlandırıldığı mukayeseli olarak tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra klasik ve modern tefsirlerin açıklamaları da merkeze alınmıştır. Ayrıca konuya açıklık getiren bazı makalelerden de istifade edilmiştir.

1.3. AMME CÜZ'NÜN MUHTEVASI

Cüz kelimesi sözlükte, parça ve bölüm anlamlarına gelmektedir.¹ İstılahta ise Kur'an'ın otuza bölünmüş parçalarından her birine cüz denilmektedir. Kur'an altı yüz sayfadan oluşmaktadır. Her yirmi sayfa bir cüz sayılmış, böylece Kur'an otuz cüze bölünmüştür. Kur'an'da her cüz numarası, cüz'ün ilk sayfasında şekil içinde yazılarak hazırlanmıştır. Kur'an-ı Kerim'i cüzlere bölmek, okuma ve ezberleme konusunda kolaylık ve takibi sağlamak amacıyla yapılmıştır.²

Araştırmamızın konusu olan amme cüzü, Kur'an'ın tertibi açısından son cüzdür. Amme cüzü birçok özelliğiyle diğer cüzler arasında ön plana çıkmaktadır. Namazlarda, mescitlerde ve mihraplarda genellikle bu cüzde yer alan sûreler okunur. Dolayısıyla birçok Müslüman, bu cüzün tamamını veya en azından namazlarda okunacak kadar sûrelerini ezberlemiştir.³

Bu cüzde otuz yedi sure yer almaktadır. Bu sûrelerden Beyyine, Zilzal ve Nasr sureleri hariç geriye kalan diğer sureler, hicretten önce Mekke'de nazil olmuşlardır. İçerik olarak bu sureler, Mekke müşriklerinin kıyameti inkâr etmelerine karşın

¹ Ebü'l-Kâsım Hüseyin b. Muhammed b. el-Mufaddal er-Râgıb el-İsfahânî, *Müfredâtü Elfâzî'l-Kur'an* (Suud: Daru Beşir, 1997), 232.

² Ebü'l-Fazl Cemâlüddîn Muhammed b. Mükerrrem b. Ali İbn Manzûr, *Lisanü'l-Arap* (Beyrut: Daru Sadir) 1414,1/45; İsmail Karagöz, *Dini Kavramlar Sözlüğü* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2005), 1/108-109.

³ Abdurrahman Nasır Bezzak, *Tefsir-i Cüz-i Amme* (Riyad: Dar'ü Tevhid, ts.), 1/9.

kıyametin vuku bulacağına dair kesin deliller sunmaktadır. Mekkî sureler, müşriklerin şiddetli eziyetlerine karşı Hz. Peygamber (s.a.s) ve ashabını teselli eden âyetleri barındırmaktadır. Bu cüz içerisinde, ilk inen sûre (alak) ve son inen sûre (nasr) da yer almaktadır. Bunlara ilaveten, mufassal ayetlerin çoğu, secde âyeti bulunan İnşikak ve Alak sureleri de bu cüzde yer almaktadırlar.⁴

Söz konusu cüzün anlatılan özelliklerinden ve ehemmiyetinden dolayı İslam tarihinde amme cüzüne çok önem verilmiş olup bu cüz pek çok yönüyle araştırma konusu olmuştur. Akademik camiada da bu cüzle ilgili çalışmalar halen devam etmektedir. Çalışmamız tefsir ile ilgili olması hasebiyle sadece tefsir alanında yazılmış çalışmalardan bazılarını örnek olarak şunlar verilebilir:

Muhammed Mazlumzâde el-Haseki: Tefsir-i Cüz-i Nebe

Yusuf el-Karadavi: Tefsir-i Cüz-i Amme

Ebi Abdullah Mustafa İbn el-Adevi: Tefsir-i Cüz-i Amme

Afif Abdulfettah Tabbar: Tefsir-i Cüz-i Amme

Muhammed Abduh: Tefsir-ü'l-Kur'ani'l-Azîm (Amme Cüzü)

Osman Açıkgöz: Amme Cüzü'nde Geçen Cennet ve Cehenneme Ait Lafızların Meâllere Yansıması

1.4. KIYAMET KELİMESİNİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

1.4.1. Kıyamet Kavramının Sözlük Anlamı

Kıyamet kelimesi sözlükte, (قام) fillinin mastarı olup “ayağa kalkmak, dikilmek, yükselmek ve yukarı kalkmak” anlamlarına kullanılmıştır. Kelimenin sonuna (ة) harfi ilave edilerek onun aniden meydana geleceğine dikkat çekilmiştir.⁵ Kur'an-ı Kerim'de âhirette insanların Allah Teâlâ'nın huzurunda kıyam edecekleri gün meâlen, (*Sahi onlar, o en mühim günde, yani bütün insanların Rabbü'l-âlemîn'in divanında kıyam edecekleri günde, dirilip toplanacaklarını düşünmezler mi?*) tasvir edilmiştir.⁶

⁴ Abdullah el-Gamidi, *Amme Cüz'ünün Fazileti*, (Taif: Daru'l Tarafeyn, 2021), 6.

⁵ el-İsfahani, *Müfredâtü Elfâzi'l-Kur'an*, 476.

⁶ Mutaaffîn, 83/4-6

1.4.2. Kıyamet Kavramının İstılahi Anlamı

Dini bir terim olarak kıyamet kelimesi, bazen dünya düzeninin bozulması ve dünya hayatının sona ermesi bazen de ölen varlıkların tekrar dirilerek ayağa kalkmaları ve mahşere doğru yönelmeleri anlamlarında kullanılmaktadır. Kıyamet, yok oluş ve yeniden diriliş şeklinde birbirini takip eden süreçleri kapsayan bir hakikate karşılık gelmektedir. Yani birinci anlamda kıyamet, İsrâfîl'in sûr'a üflemesi, ikinci anlamında ise ikinci kez üflemesiyle başlayacaktır.⁷

Kur'an-ı Kerim'de kıyamet günü için birden fazla isim kullanılmıştır. Toplamda yüz elli yerde; “yevme'l-kıyamet (kıyamet günü) 70, “ahiret”²⁶, “gâşiye”², “saat”⁴², “hakka”², “kâri'a”⁴ yerde zikredilirken kulakları sağır eden anlamına gelen “sâhha”, dönölüp gidilecek yer anlamına gelen “me'ad”, büyük bir felaket ile ansızın kopacak olan kıyamet anlamına gelen “vâkıa” kelimeleri ise birer defa geçmektedir.⁸ Bazı ayetlerde ise kıyamet günü için “kıyamet günü (yevmü'l-kıyâme)” isim tamlaması şeklinde kullanılmıştır. İlgili ayetlerde kıyamet günü için meâlen, (saatin kaim olduğu gün)⁹ olarak da ifade edilmiştir.

Söz konusu âyetlerden anlaşıldığı üzere kıyamet günü, dünyanın son ve belki de en uzun günü, ebedî hayatın başlangıcı olan ahiret hayatının ise ilk günü olacaktır.¹⁰ Dolayısıyla kıyamete olan inanç, İslam akidesinin temel konularından biridir.

1.5. İSLAM'DA KIYAMET İNANCI

Burada kıyamet inancı hakkında bazı kısa bilgiler verilecektir. Temel kaynakların aktardığına göre kıyamet iki çeşittir. Birincisi küçük kıyamettir ki bu da insanların kendi ölümüyle gerçekleşir. İkincisi ise büyük kıyamettir ki kâinatın yerle bir olması ve insanların yeniden dirilmesini ifade eder. Kıyamet algısı genelde bu anlamı ifade etmektedir.¹¹

Dünyanın ebedî yani bir sonunun bulunmadığını iddia eden materyalist felsefe hariç bütün din ve felsefelerde bir gün dünyanın sonu geleceği ve kıyametin kopacağı

⁷ el-İsfehani, *Müfredâtü Elfâzi'l-Kur'an*, 235: Şaban Ali Düzgün, *İslam İnanç Esasları* (Ankara: Grafiker Yayınları, 2013), 153.

⁸ Karagöz, *Dini Kavramlar Sözlüğü*, 1/378.

⁹ Rum, 30/12.

¹⁰ Şakir Kocabaş, “Kur'ân ve hadislerde kıyamet günü” *Divan/11* (2001), 129.-130.

¹¹ el-Hindi, *Kenzü'l-Ummâl fi Süneni'l-ekvab ve'l-efâl* (Müessetü'l-Risale, 1981), 554-578.

kabul edilmektedir. Bilimsel araştırma ve bulgulara dünya hayatının ebedî değil de sonlu olduğu öngörülmektedir. Yahudilik, Hristiyanlık ve İslam gibi semavi dinlerde, kıyamet bir defaya mahsus olup dünya hayatının sonunu ifade etmektedir. Bu üç semavi dinin mensupları kıyamet sonrasında ebedî olan ahiret hayatının başlayacağı inancına sahiptirler.¹²

Kur'an-ı Kerim'de kıyametin kopacağını haber veren birçok ayet mevcuttur. Bu âyetlerden bazıları meâlen şunlardır: “*Kıyametin kopma zamanının bilgisi ancak Allah katındadır.*”¹³, “*Göklerin, yerin ve ikisi arasında bulunan her şeyin hükümranlığı kendisine ait olan Allah ne yücedir! Kıyametin kopma zamanını bilmek de O'na mahsustur. Hepiniz O'na döneceksiniz.*”¹⁴ Verilen örnek âyetlerden hareketle kıyametin kopuş vaktinin bilgisinin gaybi bilgilerden olduğu ve bu bilginin sadece Allah'a ait olduğu söylenebilir.

Kıyametin kopulmasıyla ilgili Hz. Peygamber'den (s.a.v) de birçok hadis varit olmuştur. Bu hususta Ebu Hureyre'den (r.a) gelen bir rivayette¹⁵ ahir zamanda kıyamet kopmadan önce birçok alametin zuhur edeceği ve bu alametlerden sonra kıyametin gerçekleşeceği bize haber verilmektedir. Bu alametler küçük ve büyük olmak üzere iki kısma ayrılmıştır.

1.5.1. Küçük Alametler

Kıyametin küçük alametleri, dini emirlerin ihmal edilmesi ve ahlakın bozulması gibi insan iradesine bağlı olarak büyük alametlerden önce meydana gelecek olan alametlerdir. Bu küçük alametler, Hz. Peygamber (s.a.v)'in peygamber olarak gönderilmesiyle başlamıştır.¹⁶ Hz. Peygamber (s.a.v) hadis-i şeriflerinde bu alametlere değinerek keyfiyetleri hakkında bir takım bilgiler vermiştir. Söz konusu küçük alametler için; cariyenin efendisini doğurması, fakirlerin zengin olmaları, giyinmiş oldukları halde çıplak gibi olan kadınların çoğalması, ilmin azalması ve cehaletin

¹² İlyas Çelebi, *Kelam* (Ankara: Grafiker Yayınları, 2012), 483.

¹³ Lokman, 31/34.

¹⁴ Zuhuruf, 43/85.

¹⁵ Zeynüddin Ahmed Ahmed ez-Zehebi - Kamil Miras, *Sahih-i Buhari Muhtasarı Tecrid-i Sarih* (İstanbul: İhlas, 2019), 8/542.

¹⁶ Ahmet Selim Kılavuz, *İlmihal* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2017), 1/123.

yayılması, zinanın açıktan yapılması, içkinin çokça içilmesi, fitnelerin çıkması gibi hadiseler örnek olarak verilebilir.¹⁷

1.5.2. Büyük Alametler

Büyük alametler kıyamet kopmasına yakın bir vakitte zuhur edecek birtakım önemli olağanüstü olaylardır. Bu olaylar Hz. Peygamber (s.a.v) tarafından bize haber verilmektedir. Bu alametler; Güneşin battığı yerden doğması, Duhân, Dâbbetü'l-Arz, Deccal, Hz. İsa'nın yeryüzüne inişi, Mehdi'nin gelişi, Ye'cüc ve Mec'uc'un ortaya çıkışı, Hicaz bölgesinde ateşin çıkması, Hicaz olmak üzere üç farklı bölgede yer çökmesi gibi vakıalar sayılmaktadır.¹⁸

¹⁷ Ebû Dâvûd Süleyman b. Dâvûd b. el-Cârûd et-Tayâlisî, el-Müsned (Mısır: Darü'l-Hicr, 1999) 3/483.

¹⁸ Ali b. Hüsamiddin b. Abdulmelik b. Kadihan Muttaki el-Hindi, *Kenzü'l-Ummâl fî Süneni'l-ekvab ve'l-efâl* (Müessesetü'l-Risale, 1981), 14/357

BİRİNCİ BÖLÜM

AMME CÜZ'ÜNDE KIYAMET

Bu bölümde amme cüzünde kıyameti ifade eden kelimeler konu edinecektir. Çalışmanın başında söz konusu âyetle ilgili bilgi verildikten sonra kelimenin bulunduğu âyetin Arapça metni ve Türkçe meâli verilecektir. Akabinde kelimenin sözlükteki anlamları ve meâllere aktarılması ele alınacaktır. Nihayetinde ele alınan kelimenin meâl ve tefsir kitaplarındaki yorumu ve yorum farkı birbirleriyle mukayese edilerek değerlendirme yapılacaktır.

1.1. AMME CÜZ'ÜNDE KIYAMETİ İFADE EDEN KELİMELER

1.1.1. en-Nebe'i'l-a'zîm (النَّبَأُ الْعَظِيمُ)

Müşrikler kendi aralarında, öldükten sonra tekrar nasıl dirileceklerini birbirlerine sorup bunu alaya alıyorlardı. Allah (c.c) müşrikleri hayrete düşürmek ve işin büyüklüğünü göstermek için söz konusu âyeti indirmiştir. (عَنِ النَّبَأِ الْعَظِيمِ) (*Hakkında ayrılmış düşükleri büyük haber mi?*)¹⁹ Âyette geçen nebe' (نَبَأٌ) kelimesi sözlükte, “haber ve duyuru” anlamlarında kullanılmaktadır.²⁰ Azîm (عَظِيمٌ) kelimesi ise sözlükte, “büyük ve yüce” gibi anlamlarda kullanılmıştır.²¹ Bu âyet hakkında kast edilen ilahi muradın Kur'an veya kıyamet olduğuyla ilgili iki farklı yorum yapılmıştır. Ancak surenin siyak ve sibakı kıyamet manasını teyit etmektedir.²²

Bu âyet meâllere şu şekilde aksetmiştir: Elmalılı, (*O büyük peygamberlik haberi.*)²³ Müellif söz konusu haberi meâline peygamberlik haberi anlamında aktarmıştır. Ancak yukarıda ifade edildiği gibi âyetin siyak sibakına bakıldığında kıyamet günü için kullanılması görüşü daha uygundur.

¹⁹ Nebe,78/2.

²⁰ Ebu'l-Fazl Muhammed b. Mükerrrem b. Ali el-Ensari İbn Manzûr, *Lisânu'l-Arab* (2000, 2000), 2/162.

²¹ Ebû Bekir Muhammed b. Hüseyin b. Düreyd el-Ezdiy, *el-Cemhere fi'l-luga* (Beyrut: Darü'l-İlm Lilmelayyin, 1987), 360.

²² Nasır Bezzak, *Tefsir-ü Cüz-i Amme*, 1/11-12.

²³ Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili* (İstanbul: Huzur Yayın, 2008), 9/209.

Hasan Basri Çantay, (*O büyük haberi.*)²⁴ Ömer Nasuhi Bilmen, (*O pek büyük haberden.*)²⁵ Kur'an Yolu, (*Ayrılığa düştükleri büyük haberden mi?*)²⁶ Sıtkı Güllü, (*O pek büyük haber mi?*)²⁷ Süleyman Ateş, (*O büyük haberi mi?*)²⁸ İsmail Hakkı Bursevî, (*Büyük haber mi?*)²⁹ Zikredilen bu meâllerde “en-Nebe’-i’l-Azîm” kavramı sözlük manasına uygun aktararak kıyamet günü ve peygamberlik haberi anlamında kullanılmıştır.

Muhammed Esed meâlinde, (*O müthiş (yeniden dirilme) haberi mi?*)³⁰ manasını, Talat Koçyiğit ise meâlinde (*O büyük günün haberini mi?*)³¹ anlamını uygun görmüşlerdir. Bu meâllerde ilgili âyeti kerime kıyamet günü manasına yorumlanmıştır. Bu yorumun tefsir kitaplarındaki yorumlara uygun olduğu görülmektedir.³² Bu âyet “Kur’an-ı Kerim ve Hz. Muhammed’in peygamberliği” ile ilgili olduğuna dair tefsir eden müfessirler de vardır.³³

Netice olarak zikredilen âyet tefsir kitaplarında toplamda üç manada yorumlanmıştır. Muhammed Esed ve Talat Koçyiğit’in ilgili âyeti kıyamet günü olarak ifade etmeleri, anlam bakımından daha uygun olduğu kanaatindeyiz.

1.1.2. el-Fasıl (الْفَصْل)

Kıyamet gününde hakkın batıldan ve mümin inkârcıdan ayrılacaktır. Ele alınacak âyet söz konusu ayırma işaret etmektedir. (إِنَّ يَوْمَ الْفَصْلِ كَانَ مِيقَاتًا) (*Şüphesiz hüküm ve ayırma günü belirlenmiş bir vakittir.*)³⁴ el-Fasıl (الصف) kelimesi sözlükte, “ayrılma, sınıf ve gruplandırma” anlamlarında kullanılmıştır.³⁵ Hesaba çekme ve

²⁴ Hasan Basri Çantay, *Kur’an-ı Hâkim ve Meal-i Kerim* (Bilimevi, 2015), 3/245.

²⁵ Ömer Nasuhi Bilmen, *Kur’an-ı Kerim’in Türkçe Meal Alisi Ve Tefsiri* (İstanbul: Bilmen Yayınevi, 1985), 8/350.

²⁶ Hayrettin Karaman vd. *Kur’an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri* (Ankar: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2012), 5/535.

²⁷ Sıtkı Güllü, *Kelime Anamlı Kur’an-ı Kerim Meâli* (Huzur Yayınevi, 1999), 551.

²⁸ Süleyman Ateş, *Yüce Kur’an’ın Çağdaş Tefsiri* (Yeni Ufuk Neşriyat, ts.), 10/286.

²⁹ İsmail Hakkı Bursevî, *Rûhu'l-Beyân (Kur’an meâli ve Tefsiri)* (İstanbul: Erkam Yayınları, 2016), 22/543.

³⁰ Muhammed Esed, *Kur’an Mesajı Meal-Tefsir*, çev. Cahit Koytak - Ahmet Ertürk (İstanbul: İşaret Yayınları, ts.), 1406.

³¹ Talat Koçyiğit, *Kur’an-ı Kerim ve Türkçe Meâli* (Ankara: Kılıç Kitapevi, 1997), 581.

³² Fahrüddin er-Râzî, *et-Tefsiru’l-Kebir* (Lübnan: Dar İhya et-Turas el-Arabiye, 1999), 31-32/6; Abdullah bin Ahmet Neseî, *Medârikü’t-Tenzil ve Hakâiku’t-Te’vîl* (İstanbul: Daru’ül Mizan, ts.), 3/483.

³³ er-Râzî, *et-Tefsiru’l-Kebir*, 31-32/6-7.

³⁴ Nebe, 78/17

³⁵ İsmail b. Abbâd et-Tâlekânî, *el-Muhît fi’l-luğa* (Alemü’Kütub, 1994), 8/147.

amellerin karşılığını verme, mahlûkat arasında hüküm verme gününün, Allah'ın ilim ve kazasında belirli bir zamanı vardır. Bu zaman ne öne alınır, ne de ertelenir. Kurtubî (1273) o gün hakkında şöyle der; Allah mahlûkat arasında hükmedeceği o günü “yevme’l-fasl” yani “hüküm günü” olarak isimlendirmiştir.³⁶ Kur’an-ı Kerim’de o günle ilgili meâlen: “*O gün, bütün insanların bir araya toplandığı bir gündür. O gün, mahlûkatın hazır bulunduğu bir gündür. Biz onu ancak sayılı bir müddete kadar erteledik*”³⁷ buyrulmuştur.

Söz konusu âyete meâllerde şu şekilde anlam verilmiştir: Elmalılı, (*Şüphesiz ki o ayırım/kıyamet günü belirlenmiş bir zaman olmuştur.*)³⁸ Hasan Basri Çantay, (*Şüphe yok ki o ayırt etme ve hüküm verme günü tayin edilmiş bir vakadır.*)³⁹ Ömer Nasuhi Bilmen, (*Şüphe yok ki: O ayırt etme günü, tayin edilmiş bir vakittir.*)⁴⁰ Kur’an Yolu, (*Şüphesiz ayırım günü vakit olarak belirlenmiştir.*)⁴¹ Talat Koçyiğit, (*Hüküm günü şüphesiz tespit edilmiş bir gündür.*)⁴² Sıtkı Gülle, (*Kuşkusuz o ayırım günü belirlenmiş bir vakittir.*)⁴³ Süleyman Ateş, (*Muhakkak ki fasıl günü, belirlenmiş bir gündür.*)⁴⁴

İsmail Hakkı Bursevî, (*Şüphesiz hüküm günü vakit olarak belirlenmiştir.*)⁴⁵ Zikredilen meâllerde “fasıl” kelimesi sözlük anlamına uygun bir şekilde yorumlanmıştır. Ancak Muhammed Esed bu kelimeyi meâlinde, (*Gerçek şu ki doğru ile yanlış arasında ayırım gününün belirlenmiş günün bir vakti vardır*)⁴⁶ şeklinde göstermiştir. Muhammed Esed’in yaptığı bu yorum Nesefî’nin yorumuyla uyusmaktadır.⁴⁷

Tefsir kitaplarına bakıldığında ilgili âyetin kıyamet gününü ifade ettiğini ve meâllere aktarılan manayla uyduğu görülmektedir.⁴⁸

³⁶ Muhammed Ali es-Sabuni, *Safvetü’l-Tefasir* (İstanbul: İsmailağa Yayınevi, 2021), 3/751.

³⁷ Hud, 103/104

³⁸ Yazır, *Hak Dini Kur’an Dili*, 2008, 10/209.

³⁹ Çantay, *Kur’an-ı Hâkim ve Meal-i Kerim*, 3/247.

⁴⁰ Bilmen, *Kur’an-ı Kerim’in Türkçe Meal Alisi Ve Tefsiri*, 8/354.

⁴¹ Karaman vd. *Kur’an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri*, 5/535.

⁴² Koçyiğit, *Kur’an-ı Kerim ve Türkçe Meâli*, 581.

⁴³ Gülle, *Kelime Anlamlı Kur’an-ı Kerim Meâli*, 552.

⁴⁴ Ateş, *Yüce Kur’an’ın Çağdaş Tefsiri*, ts. 10/290.

⁴⁵ Bursevî, *Rûhu’l-Beyân (Kur’an meâli ve Tefsiri)*, 22/560.

⁴⁶ Esed, *Kur’an Mesajı Meal-Tefsir*, 1407.

⁴⁷ Nesefî, *Medârikü’l-Tenzil ve Hakâiku’l-Te’vîl*, 3/484.

⁴⁸ İbn Kesir, Ebü’l-Fida’ İmâdüddîn İsmâîl b. Şihâbiddîn Ömer b. Kesir el-Kaysî ed-Dımaşkî, *Muhtasar İbn-i Kesir* (Beyrut: Daru’l-Kur’ani-l-Kerim, 1981), 591; Muhammed Tahir İbn Âşûr, *et-Tahrir ve’t-Tenvir* (Tunus, 1984), 30/29

1.1.3. et-Tâmmetu'l-kübra (الطَّامَّةُ الْكُبْرَى)

Kur'an-ı Kerim, şiddetli korku ve cisimlerin tekrardan dirileceği günü ifade etmek üzere farklı kelimeleri ihtiva eder. İnsanın nefsinde korku ve şiddeti uyandırmak için kıyamet günü bu isimle isimlendirilmiştir.⁴⁹ (فَإِذَا جَاءَتِ الطَّامَّةُ الْكُبْرَى) (Her şeyi alt üst eden o büyük haber.)⁵⁰ (الطامة الكبرى) terkihi sözlükte, “kıyamet ve büyük şey” anlamında kullanılmıştır.⁵¹ Arapçada et-tâmmeh kelimesi, her şeyi bastıran, öteki belaları unutturacak derecede büyük bela demektir. Kıyametin dehşeti başka dertleri unutturacağı ve insanın sadece o günün derdinin peşine düşeceğini belirtmek için kıyamet gününe et-tâmmeh sıfatı verilmiştir. O gün kişi, dünyada neler yapmış olduğunu amel defterinde açık bir şekilde görecektir. Aynı şekilde cehennem de açık bir şekilde gösterilecektir.⁵²

Meâl kitaplarında “et-Tâmmetu'l-kübrâ” ifadesine ve bu ifadeyi ihtiva eden âyete şu manalar verilmiştir: (O büyük felaket.)⁵³ Hasan Basri Çantay, (Felaket kapısını çalacak olan kıyamet.)⁵⁴ Ömer Nasuhi Bilmen, (Artık o vakit ki: pek büyük bir afet zuhura gelir.)⁵⁵ Kur'an Yolu, (Her şeyi alt üst eden o büyük felaket geldiği vakit.)⁵⁶ Sıtkı Güllü, (O güç yetmez en büyük felaket geldiğinde.)⁵⁷ Süleyman Ateş, (Her şeyi bastıran o büyük felaket geldiği zaman.)⁵⁸ İsmail Hakkı Bursevî, (Her şeyi alt üst eden o büyük felaket geldiği vakit.)⁵⁹ Söz konusu kelime sözlük anlamına uygun olan “büyük bela veya büyük felaket” manalarıyla aktarılmıştır. Fakat Talat Koçyiğit bu kelimeyi meâlinde, (O en büyük baskın olan kıyamet gelip çattığında)⁶⁰ şeklinde yorumlamıştır. Bu yorum kıyamet gününü ifade etmek için uygundur. Muhammed Esed bu kelime için meâlinde, (Ve böylece, büyük, sarsıcı (yeniden dirilme) olayı gelip

⁴⁹ Yusuf el-Karadavi, *Amme Cüz'ünün Tefsiri* (Mektebetü Vehbiye, ts.), 1/98.

⁵⁰ Naziat, 79/34

⁵¹ Şevki Dayf - İbrahim Medkur, *el-Mucemü'l- Vasit* (Mısır: Mektebetü şuruku dalbeti, 2004), 1/566.

⁵² Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, ts. 10/309.

⁵³ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 2008, 10/241.

⁵⁴ Çantay, *Kur'an-ı Hâkim ve Meal-i Kerim*, 3/256.

⁵⁵ Bilmen, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meal Alisi Ve Tefsiri*, 8/371.

⁵⁶ Karaman vd. *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri*, 5/549.

⁵⁷ Güllü, *Kelime Anlamlı Kur'an-ı Kerim Meâli*, 559.

⁵⁸ Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, ts. 10/309.

⁵⁹ İsmail Hakkı Bursevi, *Rûhu'l-Beyân (Kur'an Meal ve Tefsiri)* (İstanbul: Erkam Yayınları, 2016), 23/39.

⁶⁰ Koçyiğit, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meâli*, 583.

çattığında)⁶¹ manasını vermiştir. Muhammed Esed'in bu yorumu kıyametin ikinci aşaması olan yeniden dirilme günü kast edilmiş olup bu da kıyametin bir evresi olduğu için uygundur. Müfessirlerden Nesefi'de ilgili âyeti bu manada yorumlamıştır.⁶²

1.1.4. es-Sâhha (الصَّاحَّةُ)

(فَإِذَا جَاءَتِ الصَّاحَّةُ) (kulakları sağır eden o ses geldiğinde.)⁶³ Bu âyet, kıyamet gününde kulakları sağır edecek derecede yüksek bir sesin varlığına işaret etmektedir. es-Sâhha (الصَّاحَّةُ) kelimesi sözlükte, “şiddetli konuşmak ve haykırmak” anlamlarında gelmektedir.⁶⁴ es-Sâhha, kulakları sağır eden ve şiddetinden dolayı yeryüzünün sarsıldığı sestir. Âyette kastedilen ise insanların kabirlerinden dirildikleri ikinci üfleyiştir.⁶⁵

Kıyamet gününü anlatan bu âyetin meâllere yansması şu şekildedir: Elmalılı, (Ama o sâhha yani yüksek sesini dinletecek bela geldiğinde.)⁶⁶ Hasan Basri Çantay, (Fakat o kulakları sağır edercesine haykıracak olan ses geldiği zaman.)⁶⁷ Muhammed Esed, (Ve böylece, (yeniden dirilmenin) o kulakları sağır eden çağırısı duyulduğunda.)⁶⁸ Ömer Nasuhi Bilmen, (Sana o pek kuvvetli sahha geldiği vakit.)⁶⁹ Kur'an Yolu, (Kulakları sağır eden o ses geldiğinde.)⁷⁰ Talat Koçyiğit, (Büyük gürültü gelince.)⁷¹ Sıtkı Güllü, (Geldiğinde o korkunç ses.)⁷² Süleyman Ateş, (Çarpınca kulakları sağır eden o gürültü geldiği zaman.)⁷³ İsmail Hakkı Bursevî, (Kulakları sağır eden o ses geldiğinde.)⁷⁴

İlgili meâller gözlemlendiğinde (es-Sâhha) kelimesine sözlük anlamı olan “şiddetli konuşmak ve haykırmak” manasının verildiği görülür. Ancak Sıtkı Güllü ve Süleyman Ateş meâllerinde “korkunç/sağır edici gürültü” manasını kullanmayı uygun

⁶¹ Esed, *Kur'an Mesajı Meal-Tefsir*, 1414.

⁶² Nesefi, *Medârikü't-Tenzil ve Hakâiku't-Te'vil*, 3/491.

⁶³ Abese, 80/33.

⁶⁴ el-İsfehâni, *Müfredâtü Elfâzi'l-Kur'an*, 476.

⁶⁵ Muhammed Seyyid Tantavi, *et-Tefsirü'l-Vasit li'l-Kur'ani'l-Kerim* (Dar'u Saadet, ts.), 15/293.

⁶⁶ Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili* (İstanbul: Huzur Yayın, 2008), 9/251.

⁶⁷ Çantay, *Kur'an-ı Hâkim ve Meal-i Kerim*, 3/261.

⁶⁸ Esed, *Kur'an Mesajı Meal-Tefsir*, 1418.

⁶⁹ Bilmen, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meal Alisi Ve Tefsiri*, 8/381.

⁷⁰ Karaman vd. *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri*, 5/554.

⁷¹ Koçyiğit, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meâli*, 584.

⁷² Güllü, *Kelime Anamlı Kur'an-ı Kerim Meâli*, 563.

⁷³ Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, ts. 10/328.

⁷⁴ Bursevî, *Rûhu'l-Beyân (Kur'an Meal ve Tefsiri)*, 23/79.

görmüşlerdir. Yapılan yorumlar kelimenin anlamına ters düşmeyip kelimenin sözlük manasına uygundur. Nitekim tefsir kaynakları incelendiğinde meâllerde kullanılan anlamla paralellik arzettiği müşahade edilir.⁷⁵

1.1.5. Yevmu'd-dîn (يَوْمَ الدِّينِ)

Bu başlık altında ele alınacak âyette, dünyada yapılan iyilik ve kötülüklerin bir karşılığı olacağını ifade etmektedir. Onun için o güne ceza ve mükâfat günü de denilmiştir. Çünkü Allah Teâlâ kıyamet gününde her şeyin hesabını kullarına soracaktır. (يَصْلَوْنَهَا يَوْمَ الدِّينِ) (Ceza gününde oraya girerler.)⁷⁶ Bu terkip Kur'an-ı Kerim'de 12 âyette geçmektedir. Bu terkipteki “dîn” kelimesi “ceza ve mükâfat” anlamında kullanılmıştır. “Ceza” kelimesi ise “iyi veya kötü yapılan bir işin tatlı veya acı karşılığını vermek” anlamında kullanılmıştır. Gün anlamına gelen “yevm” kelimesi “ahiret günü” için kullanılmaktadır.⁷⁷ Allah Teâlâ o günün büyüklüğünü ve durumunu açıklamak için, akabinde âyeti tekrar zikretmiştir. Yüce Allah sanki şöyle buyuruyor; ceza günü, dehşet ve korkunçluğunu hiç kimse bilmeyecek kadar çetindir. O derece ki hiçbir mahlûkat onun azametinin büyüklüğünü ve korkunçluğunun derecesini idrak edemez. O gün anlatılmayacak ve izah edilmeyecek kadar koru vermektedir.⁷⁸

Bu âyet meâl kitaplarında şu şekilde anlam bulmuştur: Elmalılı, (Din günü ona yaslanacaklar.)⁷⁹ Hasan Basri Çantay, (Din (ceza) günü oraya gireceklerdir.)⁸⁰ Muhammed Esed, (Bir ateş ki) Hesap günü ortasına düşerler.)⁸¹ Ömer Nasuhi Bilmen, (Ceza günü oraya yaslanacaklardır.)⁸² Kur'an Yolu, (Ceza gününde oraya girerler.)⁸³ Talat Koçyiğit, (Din gününde oraya girecekler.)⁸⁴ Sıtkı Güllü, (Ceza günü oraya girerler.)⁸⁵ Süleyman Ateş, (Ceza günü oraya girerler.)⁸⁶ İsmail Hakkı Bursevî, (Ceza

⁷⁵ Nesefî, *Medârikü't-Tenzil ve Hakâiku't-Te'vil*, 3/494; İbn Âşûr, *et-Tahrir ve't-Tenvir*, 30/134.

⁷⁶ İnfitâr, 82/15.

⁷⁷ Karagöz, *Dini Kavramlar Sözlüğü*, 1/122.

⁷⁸ es-Sabuni, *Safvetü't-Tefsir*, 3/781.

⁷⁹ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 2008, 9/307.

⁸⁰ Çantay, *Kur'an-ı Hâkim ve Meal-i Kerim*, 3/266.

⁸¹ Esed, *Kur'an Mesajı Meal-Tefsir*, 1423.

⁸² Bilmen, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Mealî Alisi Ve Tefsiri*, 8/393.

⁸³ Karaman vd. *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri*, 5/569.

⁸⁴ Koçyiğit, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Mealî*, 586.

⁸⁵ Güllü, *Kelime Anamlı Kur'an-ı Kerim Mealî*, 569.

⁸⁶ Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, ts., 10/359.

günü oraya girerler.)⁸⁷ Bu lafız bütün meâllere “ceza günü” şeklinde sözlük anlamına uygun bir anlamla yer almıştır. Tefsir eserleri de incelendiğinde kelimenin meâllerdeki anlamıyla örtüştüğü görülmüştür.⁸⁸

Müfessirler tefsir kitaplarında “yevmu’d-din” kelimesini, amellerin karşılığının verileceği kıyamet günün isimlerinden biri olduğu şeklinde tefsir etmişlerdir.⁸⁹

1.1.6. Yevmun ‘azîm (يَوْمٌ عَظِيمٌ)

Kıyamet gününde herkese ameline göre karşılık verileceğinden dolayı söz konusu o gün “büyük gün” olarak isimlendirilmiştir. Çünkü o günde verilecektir. (يَوْمٌ عَظِيمٌ) (Büyük bir gün için.)⁹⁰ Yevm (يوم) kelimesinin sözlükte, “vakit, zaman ve güneşin doğuşundan batışına kadar” anlamlarında aktarılmıştır.⁹¹ Büyük manasına gelen (عظيم) kelimesi yukarıda açıklandığından dolayı burada tekrardan açıklama ihtiyacı duyulmamıştır. Yevm kelimesinin başındaki “lam” harfi vakit belirtmek içindir. Yani bu kelime belli bir gün için kullanılmıştır.⁹² İlgili âyette belirtilen “büyük gün”den maksat kıyamet günüdür. Çünkü öldükten sonra tekrar dirilme, hesap, ceza. Cennetliklerin cennete, cehennemliklerin cehenneme girmeleri gibi azametli olayların yaşanacağı gün olduğu için o güne “büyük gün” denilmiştir.⁹³

Âyet meâllerde şu şekilde anlamlandırılmıştır: Elmalılı, (Büyük bir gün.)⁹⁴ Hasan Basri Çantay, (Büyük bir günde.)⁹⁵ Ömer Nasuhi Bilmen, (Bir büyük gün için.)⁹⁶ Kur’an Yolu, (O büyük gün.)⁹⁷ Talat Koçyiğit, (O büyük gün için.)⁹⁸ Sıtkı Güllü, (Azametli bir gün için.)⁹⁹ Süleyman Ateş, (Büyük bir gün için.)¹⁰⁰ İsmail Hakkı

⁸⁷ Bursevi, *Rûhu'l-Beyân (Kur'an Meali ve Tefsiri)*, 23/569.

⁸⁸ İbn Kesir, *Muhtasar İbn-i Kesir*, 612; İbn Âşûr, *et-Tahrir ve't-Tenvir*, 30/182; Muhammed Seyyid Tantavi, *et-Tefsirü'l-Vasit li'l-Kur'ani'l-Kerim*, 15/293.

⁸⁹ İbn Âşûr, *et-Tahrir ve't-Tenvir*, 30/183.

⁹⁰ Mutaaffîfîn, 83/5.

⁹¹ Komisyon, *el-Müncid fi'l-Lügati ve'l-A'lâm* (Beyrut: Dar'ül Şark, 1997), 927.

⁹² İbn Âşûr, *et-Tahrir ve't-Tenvir*, 30/193.

⁹³ Karaman vd. *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri*, 5/574.

⁹⁴ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 2008, 9/321.

⁹⁵ Çantay, *Kur'an-ı Hâkim ve Meal-i Kerim*, 3/267.

⁹⁶ Bilmen, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meal Alisi Ve Tefsiri*, 8/396.

⁹⁷ Karaman vd. *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri*, 5/573.

⁹⁸ Koçyiğit, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meâli*, 587.

⁹⁹ Güllü, *Kelime Anamlı Kur'an-ı Kerim Meâli*, 570.

¹⁰⁰ Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, ts. 10/366.

Bursevî, (Büyük bir günde.)¹⁰¹ Yukarıda zikredilen meâllere “yevmun ‘azîm” kavramı sözlük manasına uygun bir şekilde verilmiştir. Ancak adı geçen müelliflerden Muhammed Esed meâlinde bu kelime için (*Korkunç bir günde hesaba çekilecekler*)¹⁰² manasını vermiştir. Müellif o günün azametini ve dehşetini anlatmak için “korkunç” ifadesini kullanmıştır.

Meâl kitaplarında, Bu ifadeye verilen anlam, tefsir kaynaklarındaki anlamla örtüşmektedir. Müfessirler büyük günün kıyamet günü olduğu açıklamışlardır.¹⁰³

1.1.7. el-Yevmu'l-mev'ûd (الْيَوْمَ الْمَوْعُودِ)

Allah (c.c) âyette (وَالْيَوْمَ الْمَوْعُودِ) (*Vaad edilmiş güne.*)¹⁰⁴ Kıyamet gününe yemin etmiş; bu yolla, insanları ve cinleri ahiret gününün dehşetiyle korkutmuştur. Va'ade (وعد) kelimesi sözlükte, “söz vermek, vaatte bulunmak, tehdit etmek” anlamlarına gelmektedir. Vaad hem hayırdan hem de şerde olur. Bu kelime, meâllere “*vaad edilen gün*” anlamında yansımıştır. O günle gerçekleşecek olan kıyamet kastedilmiştir.¹⁰⁵ Dolayısıyla bu kelime ile kast edilen şey, kıyametin kopacağına dair bir sözdür. Kulların o günde karşılık göreceklere dair bir uyarıdır. Buna göre iyilik yapanlara iyilikle, kötülük yapanlara da kötülükle muamele edilecektir.¹⁰⁶

Âyetin meâllere yansımaları da şu şekildedir: Elmalılı, (*O söz verilen gün.*)¹⁰⁷ Hasan Basri Çantay, (*O vaad olunan güne.*) Muhammed Esed: (*Vaad edilen kıyamet günü.*)¹⁰⁸ Ömer Nasuhi Bilmen, (*Ve mev'ûd olan güne.*)¹⁰⁹ Kur'an Yolu, (*Geleceği bildirilmiş olan güne.*)¹¹⁰ Talat Koçyiğit, (*Vaad olunan güne.*)¹¹¹ Sıtkı Gülle, (*O vaad*

¹⁰¹ Bursevi, *Rûhu'l-Beyân (Kur'an Meali ve Tefsiri)*, 23/139.

¹⁰² Esed, *Kur'an Mesajı Meal-Tefsir*, 1425.

¹⁰³ er-Râzî, *et-Tefsiru'l-Kebir*, 31-32/84; Nesefî, *Medârikü't-Tenzil ve Hakâiku't-Te'vîl*, 3/500; es-Sabuni, *Safvetü't-Tefasir*, 3/784.

¹⁰⁴ Burûc, 85/2.

¹⁰⁵ er-Râzî, *et-Tefsiru'l-Kebir*, 31-32/31.

¹⁰⁶ el-isfehâni, *Müfredâtü Elfâzi'l-Kur'an*, 875-876.

¹⁰⁷ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 2008, 9/359.

¹⁰⁸ Esed, *Kur'an Mesajı Meal-Tefsir*, 1432.

¹⁰⁹ Bilmen, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meali Alisi Ve Tefsiri*, 8/414.

¹¹⁰ Karaman vd. *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri*, 5/590.

¹¹¹ Koçyiğit, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meâli*, 589.

olunan güne.)¹¹² Süleyman Ateş, (Vaad edilen güne ant olsun.)¹¹³ İsmail Hakkı Bursevî, (Geleceği bildirilmiş olan güne.)¹¹⁴

Bu kelime zikredilen meâllerin hepsinde sözlük anlamına olan “söz vermek ve vaad etmek” şeklinde gösterilmiştir. Meşhur tefsir kaynakları incelendiğinde söz konusu kelimenin sözlük manasına uygun tefsir edildiği görülmektedir. Bu âyette bildirilen vaad’ın kıyamet günü olduğu ve bu kelimenin kıyamet isimlerinden biri olarak tefsir kaynaklarında özellikle belirtilmiştir. Allah Teâlâ bu kavramla gerçekleşmesinde hiçbir şüphenin olmadığı kıyamet gününü kast etmiştir.¹¹⁵

1.1.8. es-Serâir (السَّرَائِر)

Ele alınacak âyette kast edilen sırlar kişinin dünyada yaptığı amelleridir. Sırların ortaya çıkıp ona göre muamele edileceği gün ise kıyamet günüdür. (يَوْمَ تُبْلَى السَّرَائِرُ) (Bütün sırların yoklanacağı günü hatırla.)¹¹⁶ Âyette geçen Serâir (سَرَائِر) kelimesi (سريرة) kelimesinin cemi olup sözlükte, “sır, bir şeyi gizlemek ve aşikârın zıddı” anlamlarında kullanılmıştır.¹¹⁷ Allah Teâlâ sırların ortaya çıkacağı günde insanları tekrar diriltmeye kadirdir. O günde gizli olan şeyler açıklanır, iyi ve kötü birbirinden ayrılır ve hiçbir sır baki kalmaz. O günde hiçbir tartışma ve delil de yoktur. O günde kulların dünya hayatında yaptıkları amellerinden başka bekleyecekleri hiçbir şey yoktur. Bunlar ya nimetlerle nimetleneceklerdir ya da acı veren azapla cezalandırılacaklardır.¹¹⁸

Söz konusu âyetin meâlleri de şöyledir: Elmalılı, (Bütün sırların yoklanacağı gün.)¹¹⁹ Hasan Basri Çantay, (O büyük günde ki sırlar yoklanıp meydana çıkarılacaktır.)¹²⁰ Muhammed Esed, (Bütün sırların ortaya çıkacağı gün.)¹²¹ Ömer Nasuhi Bilmen, (Gizli şeylerin açıklandığı gün.)¹²² Kur’an Yolu, (Bütün sırların

¹¹² Gülle, *Kelime Anamlı Kur’an-ı Kerim Meâli*, 578.

¹¹³ Ateş, *Yüce Kur’an’ın Çağdaş Tefsiri*, ts., 10/391.

¹¹⁴ Bursevî, *Rûhu'l-Beyân (Kur’an Meali ve Tefsiri)*, 23/194.

¹¹⁵ er-Râzî, *et-Tefsiru'l-Kebir*, 31-32/106; Nesefî, *Medârikü't-Tenzil ve Hakâiku't-Te'vîl*, 3/506; İbn Kesir, *Muhtasar İbn-i Kesir*, 622.

¹¹⁶ Târik, 86/9

¹¹⁷ el-İsfahani, *Müfredâtü Elfâzi'l-Kur’an*, 404.

¹¹⁸ Ahmed Mustafa el-Merâğî, *Tefsiru'l-Merâğî* (Beyrut/Lübnan: Darü'l-Kütubu el-İlmiyye, 1998), 30/390.

¹¹⁹ Yazır, *Hak Dini Kur’an Dili*, 2008, 9/368.

¹²⁰ Çantay, *Kur’an-ı Hâkim ve Meal-i Kerim*, 3/281.

¹²¹ Esed, *Kur’an Mesajı Meal-Tefsir*, 1436.

¹²² Bilmen, *Kur’an-ı Kerim’in Türkçe Meal-i Alisi Ve Tefsiri*, 8/419.

ortaya döküldüğü gün.)¹²³ Talat Koçyiğit, (Şüphesiz Allah kalplerde gizlenenlerin ortaya çıkaracağı gün.)¹²⁴ Sıtkı Güllü, (Sırların yoklanacağı günde.)¹²⁵ Süleyman Ateş, (Gizlilerin yoklanacağı gün.)¹²⁶ İsmail Hakkı Bursevî, (Bütün sırların ortaya döküldüğü günde.)

Ele alınan meâllerin tümünde “serâir” kelimesinin sözlük manasına uygun olan “sır ve bir şeyi gizlemek” anlamlarında kullanıldığı görülmektedir. Tefsir kitapları incelendiğinde bu kelime ile ilgili farklı yorumlar yapıldığı görülmektedir. Tâberi de söz konusu âyeti kerimeyi şöyle yorumlamıştır; namaz, oruç ve büyük abdest hepsi birer sırdır. Çünkü kişi bunları yapmadığı halde bunları yaptığını söyleyebilir.¹²⁷ İbn Âşur bu âyeti şöyle yorumlamıştır; sır, insanların niyetlerinde ve düşüncelerinde gizledikleri şeylerdir.¹²⁸

1.1.9. el-Gâşiye (الْغَاشِيَةِ)

Kıyamet bütün kâinatı kapladığından dolayı bu isimle isimlendirilmiştir. (هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْغَاشِيَةِ) (O kıyametin haberi sana geldi mi.)¹²⁹ el-Gâşiye (الغاشية) kelimesi sözlükte, “örtmek, sarmak, bürümek ve kaplamak” manasındaki “ğaşy” mastarından ism-i fail kalıbında türemiştir. Bir şeyi her tarafından sarıp, bürüyen ve kaplayan anlamındadır. Söz konusu âyette geçen (غاشية) kelimesi kıyametten kinaye olarak kullanılmıştır.¹³⁰ “Gâşiye” kelimesiyle kastedilen kıyamet günüdür. Çünkü kıyamet, sıkıntısıyla, şiddetiyle ve insanların akılını kıyametten başka bir şeyi düşündürmeyecek haline koyacaktır. Manası ise, ‘ey Resul! Yâ da ey muhatap! Şiddetiyle insanları kapsayacak kıyametin haberi sana gelmedi mi?’ şeklindedir. Âyet kıyametle ilgili haberin önemini vurgulamaktadır. Kur’an’da bu haber, insanların o güne hazırlık yapmalarını ve ondan gafıl kalmamalarını bildirmek için kullanılmıştır.¹³¹

¹²³ Karaman vd. *Kur’an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri*, 5/596.

¹²⁴ Koçyiğit, *Kur’an-ı Kerim ve Türkçe Meâli*, 590.

¹²⁵ Güllü, *Kelime Anlamalı Kur’an-ı Kerim Meâli*, 582.

¹²⁶ Ateş, *Yüce Kur’an’ın Çağdaş Tefsiri*, ts. 10/410.

¹²⁷ Ebi Cafer Muhammed İbn Cerîr et-Taberi, *Câmiu’l-Beyan an Te’vîli âyi’l-Kur’an* (Kahire: Daru Hecv, 2001), 24/300.

¹²⁸ İbn Âşûr, *et-Tahrir ve’t-Tenvir*, 30/265.

¹²⁹ Gâşiye, 88/1.

¹³⁰ el-İsfehâni, *Müfredâtü Elfâzi’l-Kur’an*, 607

¹³¹ Tantavi, *et-Tefsirü’l-Vasit “tebarek ve amme cüzü”*, 15/372-373.

Âyetin meâllere geçmesi şu şekildedir: Elmalılı, (*Sana o gâşiye haberi geldi mi?*)¹³² Sıtkı Gülle, (*Sana o gâşiye'nin haberi geldi mi?*)¹³³ Süleyman Ateş, (*O gâşiye'nin sözü, yani sana haber geldi mi? Onu duydun mu?*)¹³⁴ Müellifler bu meâllerde kelimenin Arapça lafzını olduğu gibi aktararak herhangi bir yoruma gitmedikleri görülmektedir.

Hasan Basri Çantay, (*Felaketleri bütün mahlûkatı sarıp kaplayacak olan kıyamet günün haberi sana geldi ya?*)¹³⁵ Muhammed Esed, (*Kâbus gibi çökenden haberin var mı? Yani kıyamet gününden.*)¹³⁶ Ömer Nasuhi Bilmen, (*Sana kıyametin haberi geldi mi?*)¹³⁷ Kur'an Yolu, (*Dehşeti her şeyi kaplayan kıyametin haberi sana geldi mi?*)¹³⁸ Talat Koçyiğit, (*Kıyametin haberi sana geldi mi?*)¹³⁹ İsmail Hakkı Bursevî, (*Resulüm dehşeti her şeyi kaplayan kıyametin haberi sana geldi mi?*)¹⁴⁰ Bu meâllerde ise “gâşiye” kelimesi kıyamet günü olarak yorumlanmıştır. el-İsfahani'in de değindiği gibi bu kelime kıyamet günü için kullanılmış kinayeli bir ifadedir. Tefsir kaynaklarının da bu kelimeyi kıyamet günü olarak tefsir ettikleri görülmektedir.¹⁴¹

1.1.10. el-Kâri'a (الْقَارِعَةُ)

Kıyamet günü için birbirinden farklı tabirler kullanılmıştır. Bunlardan bir tanesi de kapıyı dehşetli bir sesle çalmak manasına gelen “kâria” tabiridir. (الْقَارِعَةُ) (*O dehşetli ses.*)¹⁴² (مَا الْقَارِعَةُ) “Nedir o yürekleri hoplatan büyük felaket.”¹⁴³ (وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْقَارِعَةُ) “Bilir misin nedir yürekleri hoplatan büyük felaket?”¹⁴⁴ el-Kâri'a (القارعة) kelimesi sözlükte, “vurmak ve çalmak” anlamında kullanılmıştır. Buna örnek olarak Allah (c.c) Kur'an-ı Kerim'de; (كَذِبْتَ ثَمُودَ وَعَادَ بِالْقَارِعَةِ) “Semud ve Ad, çarpan olayı

¹³² Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 2008, 9/434.

¹³³ Gülle, *Kelime Anlamı Kur'an-ı Kerim Meâli*, 585.

¹³⁴ Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, ts., 10/444.

¹³⁵ Çantay, *Kur'an-ı Hâkim ve Meal-i Kerim*, 3/286.

¹³⁶ Esed, *Kur'an Mesajı Meal-Tefsir*, 1440.

¹³⁷ Bilmen, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meal-i Alisi Ve Tefsiri*, 8/428.

¹³⁸ Karaman vd. *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri*, 5/608.

¹³⁹ Koçyiğit, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meâli*, 591.

¹⁴⁰ Bursevî, *Rûhu'l-Beyân (Kur'an Meal-i ve Tefsiri)*, 23/264.

¹⁴¹ er-Razi, *et-Tefsiru'l-Kebir*, 31-32/138; İbn Kesir, *Muhtasar İbn-i Kesir*, 632; Nesefi, *Medârikü't-Tenzil ve Hakâiku't-Te'vîl*, 3/514.

¹⁴² Kâria, 101/1.

¹⁴³ Kâria, 101/2

¹⁴⁴ Kâriâ, 101/3

(kıyameti) yalanladılar.’’¹⁴⁵ diye buyurmaktadır.¹⁴⁶ Kâri’a kelimesi de tıpkı, hâkka, tâmme, sâhha ve gâşiye kelimeleri gibi Kur’an’da kullanılan kıyamet gününün isimlerindendir. Bu kelime, Kur’an-ı Kerim’de kıyamet manasında toplam beş defa zikredilmiştir. Kur’an-ı Kerim’in bu korku salan mesajlarını içeren âyetlere tefsir kaynaklarında, kâri’a kelimesinin çoğulu olan “kâvariü’l-Kur’an” adıyla adlandırılmaktadır.¹⁴⁷ Bu kelimenin anlamı meallere “korkunç olay, büyük felaket” şeklinde yansımıştır. Bu ifade, kıyametin kopuş sahnesini anlatmak için kullanılmış bir kavramdır.¹⁴⁸

İlgili âyetlerin meâllere yansımaları şöyledir: Elmalılı, (*O kâri’a (çarpacak bela)/ Nedir o kâri’a?/ Sana ne bildirdi? O kâri’a nedir?*)¹⁴⁹ Talat Koçyiğit, (*Kâri’a/ Nedir o kâri’a/ Kâri’a’nın ne olduğunu sen bilir misin?*)¹⁵⁰ İsmail Hakkı Bursevî, (*Kapı çalan/ Nedir o kapı çalan/ O kapı çalanın ne olduğunu biliyor musun?*)¹⁵¹ Süleyman Ateş, (*Çarpan olay/ Nedir o çarpan olay/ O çarpan olayın ne olduğunu sen nereden bileceksin.*)¹⁵² Sıtkı Gülle, (*Felaket kapısını çalan/ Nedir o çarpacak bela/ Kâria’nın ne olduğunu sana ne bildirdi.*)¹⁵³ Kur’an Yolu, (*Kapı çalan/ O ne dehşetli ses/ O korku salan sesin ne olduğunu bilir misin?*)¹⁵⁴ Zikredilen meâllere bakıldığında “kâri’a” kelimesinin sözlük anlamı olan “vurmak ve çalmak” manasıyla yansıtıldığı görülür. O günün azametini belirtmek için ilgili kelime farklı manalara izafe edilerek yorumlanmıştır. Ancak adı geçen müelliflerden Muhammed Esed bu kelimeyi meâline, (*Apansız (kopup gelen) o bela!/ Ne korkunçtur o apansız bela/ Bilir misin nedir? Nasıl olacaktır o apansız bela.*)¹⁵⁵ şeklinde vermiştir. Yapılan bu yorum ile

¹⁴⁵ Hâkka, 69/4.

¹⁴⁶ Komisyon, *el-Müncid fi’l-Lügati ve’l-A’lâm*, 621.

¹⁴⁷ Dündar Mazhar, “Kıyamet Sahneleri Sunması Bağlamında Kâri’a Süresi’nin İncelenmesi”, *Muş Alpaslan Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi* 128-144 (2022), 132.

¹⁴⁸ Ebu’l-A’la Mevdudi, *Tefhimu’l-Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri*, çev. Muhammed Han Kayani vd. (İstanbul: İnsan Yayınları, 1997), 7/214.

¹⁴⁹ Yazır, *Hak Dini Kur’an Dili*, 2008, 10/64.

¹⁵⁰ Koçyiğit, *Kur’an-ı Kerim ve Türkçe Meâli*, 690.

¹⁵¹ Bursevî, *Rûhu’l-Beyân (Kur’an Meali ve Tefsiri)*, 23/475.

¹⁵² Süleyman Ateş, *Yüce Kur’an’ın Çağdaş Tefsiri* (Yeni Ufuk Neşriyat, ts.), 11/63.

¹⁵³ Gülle, *Kelime Anamlı Kur’an-ı Kerim Meâli*, 611.

¹⁵⁴ Karaman vd. *Kur’an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri*, 5/675.

¹⁵⁵ Esed, *Kur’an Mesajı Meal-Tefsir*, 1469.

kıyametin ansızın gelip çatacağına vurgu yapmak istemektedir. Tefsir eserlerinde bu kelime araştırıldığında kıyamet günü için kullanıldığı görülmektedir.¹⁵⁶

¹⁵⁶ er-Râzî, *et-Tefsiru'l-Kebir*, 31-32/265; İbn Âşûr, *et-Tahrir ve't-Tenvir*, 30/510; es-Sabuni, *Safvetü't-Tefasir*, 3/881.

İKİNCİ BÖLÜM

AMME CÜZÜ'NDE KÂİNATTAKİ DEĞİŞİMLERİ İFADE EDEN ÂYETLER

2.1. GÖKYÜZÜNDE MEYDANA GELECEK DEĞİŞİMLER

Bu bölümde amme cüzünde “kıyamet gününde gökyüzünde meydana gelecek değişimler” ile ilgili âyetlerin metin ve meâlini verdikten sonra kıyametle ilgili kelimenin sözlük manasını ele alıp farklı meâllerdeki yansımalarını aktarmaya çalışacağız. Nihayetinde ise tefsir kitaplarına müracaat ederek meâller ve tefsirler arasında mukayese ederek değerlendirmeye çalışacağız.

2.1.1. Ebvâbâ (أَبْوَابٌ)

Kıyamet gününde kâinatın düzeni bolzulacağına dair bilgiler mevcuttur. Ele alınacak âyet kıyamet gününde gökyüzünün her taraftan delineceğine işaret etmektedir. (وَفُتِحَتِ السَّمَاءُ فَكَانَتْ أَبْوَابًا) (Gök açılır ve kapı kapı olur.)¹⁵⁷ Ebvâbâ (ابواب) kelimesi (باب) kelimesinin çoğuludur. Bu kelime sözlükte “kapı, bölüm ve geçit” gibi anlamlarda kullanılmıştır.¹⁵⁸ Dolayısıyla o günün dehşetinden gök her taraftan yarılr. Hatta orada, duvarlardaki kapılar gibi çatlaklar ve gedikler oluşur. Hadise kesin olarak gerçekleşeceği için, yüce Allah (c.c) burada (فُتِحَتِ) (yarıldı)” şeklinde geçmiş zaman kipini kullanmıştır.¹⁵⁹

Âyetin meâllere aktarması şu şekilde yapılmıştır: Elmalılı, (Gök de açılmış kapılar olmuştur.)¹⁶⁰ Hasan Basri Çantay, (O gün, gök açılmış kapı kapı olmuş.)¹⁶¹ Muhammed Esed, (Göklerin açıldığı ve (kanatların açık) kapılar haline geldiği gün.) Ömer Nasuhi Bilmen, (Gök de açılmış, artık kapı kapı oluvermiştir.) Kur'an Yolu, (Gökyüzü açılır da orada pek çok kapılar oluşur.) Talat Koçyiğit, (Gök açılır, kapı kapı olur.)¹⁶² Sıtkı Gülle, (Gök açılmış ve kapı kapı olmuştur.)¹⁶³ Süleyman Ateş, (Gök

¹⁵⁷ Nebe, 78/19.

¹⁵⁸ İbn Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, 2/223.

¹⁵⁹ es-Sabuni, *Safvetü't-Tefasir*, 3/751.

¹⁶⁰ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 2008, 9/209.

¹⁶¹ Çantay, *Kur'an-ı Hâkim ve Meal-i Kerim*, 3/254.

¹⁶² Koçyiğit, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meâli*, 581.

¹⁶³ Gülle, *Kelime Anlamlı Kur'an-ı Kerim Meâli*, 553.

açılmış, kapı kapı olmuştur.)¹⁶⁴ İsmail Hakkı Bursevî, (*Gökyüzü açılır ve orada pek çok kapılar oluşur.*)¹⁶⁵ Görüldüğü üzere yukarıda zikrettiğimiz meâllerin hemen hepsinde, “ebvâbâ” kelimesine sözlük manasına uygun manalar verilmiştir. Söz konusu kelime tefsirler kitaplarında da sözlük manasına uygun bir şekilde tefsir edildiğini görmekteyiz.¹⁶⁶ Bu kelime çoğul kalıbında kullanılmıştır. Bunun manasında o gün birden fazla kapı açılacağına işaret etmektedir.

2.1.2. Kuvvirat (كُورَت)

Kıyamet gününde kâinattaki her şey görevini yitirecektir. Güneş de görevi yitirecekler arasındadır. Bu âyet kıyametin o alametine işaret etmektedir. (إِذَا الشَّمْسُ كُورَت) (*Güneş dürüldüğünde.*)¹⁶⁷ Kuvvirat (كورت) kelimesi sözlükte, “dürmek, top etmek ve sarmak” anlamlarında kullanılmaktadır.¹⁶⁸ Bu âyet hakkında Beyzavi’nin şöyle bir yorumu olmuştur: Güneşin dürülmesinden maksat, görevinin sona ermesiyle kendisinin veya ışığının yok olmasıdır. O zaman ufukta yayılması bitecek ve eseri ortadan kalkacaktır.¹⁶⁹

Kıyamet sahnesini anlatan bu âyetin anlamı meâllerde şöyledir: Elmalılı, (*O güneş dürüldüğünde.*)¹⁷⁰ Hasan Basri Çantay, (*Güneş dürülüp söndürüldüğü zaman.*)¹⁷¹ Ömer Nasuhi Bilmen, (*Güneş büründüğü zaman.*)¹⁷² Kur’an Yolu, (*Güneş dürülüp karardığında.*)¹⁷³ Talat Koçyiğit, (*Güneşin dürülüp sündüğü.*)¹⁷⁴ Sıtkı Gülle, (*Güneş dürüldüğü zaman.*)¹⁷⁵ Süleyman Ateş, (*Güneş büzüldüğü zaman.*) İsmail Hakkı Bursevî, (*Güneş katlanıp dürüldüğünde.*)¹⁷⁶ “Kuvvirat” kelimesini zikrettiğimiz meâllerin kahir ekserinde sözlük anlamındaki “dürmek” şeklinde yansıtılmıştır. Tefsir eserleri incelendiğinde bu kelime tefsirlere “güneş dürülüp ışığı

¹⁶⁴ Ateş, *Yüce Kur’an’ın Çağdaş Tefsiri*, ts., 10/290.

¹⁶⁵ Bursevî, *Rûhu'l-Beyân (Kur’an meâli ve Tefsiri)*, 22/560.

¹⁶⁶ et-Taberî, *Câmiu'l-Beyan an Te'vili âyi'l-Kur'an*, 24/16; Nesefî, *Medârikü't-Tenzil ve Hakâiku't-Te'vil*, 3/485; er-Râzî, *et-Tefsiru'l-Kebir*, 31-32/13.

¹⁶⁷ Tekvîr, 81/1.

¹⁶⁸ Mal'ûf, *el-Müncid Fi'l-lügât*, 702.

¹⁶⁹ Nâsirüddîn Ebû Saîd Abdullah b. Ömer b. Muhammed el- Beyzâvî, “Muhtasar Beydâvî Tefsiri (Envaru't-Tenzil ve Esraru't-Tevîl)”, çev. Şadi Eren (İstanbul: Selsebil Yayınları, 2010), 4/620.

¹⁷⁰ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 2008, 9/269.

¹⁷¹ Çantay, *Kur'an-ı Hâkim ve Meal-i Kerim*, 3/262.

¹⁷² Bilmen, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meali Alisi Ve Tefsiri*, 8/384.

¹⁷³ Karaman vd. *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri*, 5/560.

¹⁷⁴ Koçyiğit, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meâli*, 585.

¹⁷⁵ Gülle, *Kelime Anamlı Kur'an-ı Kerim Meâli*, 565.

¹⁷⁶ Bursevî, *Rûhu'l-Beyân (Kur'an Meali ve Tefsiri)*, 23/87.

gittiğinde” şeklinde açıklandığı görülmektedir.¹⁷⁷ Ancak bu kelime Muhammed Esed’in meâline, (*Güneş karanlığa gömüldüğünde.*) şeklinde aktarmıştır. Esed, bu yorumuyla sözlük manasının dışına çıkmış ve ele aldığımız diğer meâllerden farklı bir yorum yapmıştır.

2.1.3. İnkederat (انْكَدَرَتْ)

Kâinatta bir vazife sahibi olan yıldızlar kıyamet gününde işlevlerini kaybedeceklerdir. (وَإِذَا النُّجُومُ انْكَدَرَتْ) (*Yıldızlar bulanıklaşıp döküldüğü zaman.*)¹⁷⁸ İnkederat (انْكَدَرَتْ) kelimesi sözlükte, “dağılmak, saçılmak ve bulanıklık” anlamlarında kullanılmıştır.¹⁷⁹ Yani kıyamet vaktinde güneş sistemi dağılmış olacak ve yıldızlar sönecektir. İlaveten (inkederat) kelimesi karanlık anlamında da kullanılmaktadır. Yıldızlar yalnızca dağılmakla kalmayıp aynı zamanda da söneceklerdir.¹⁸⁰ Âyet-i kerimede ahir zamanda güneş sisteminin dağılması sonucu yıldızların dağılmasına ve aynı zamanda söneceklerine dair bilgiler verilmektedir.

Âyetin meâllere aktarılması şöyledir: Elmalılı, (*Yıldızlar bulandığında.*)¹⁸¹ Hasan Basri Çantay, (*Yıldızlar (kararıp) düştüğü zaman.*)¹⁸² Muhammed Esed, (*Ve yıldızlar ışıklarını yitirdiğinde.*)¹⁸³ Ömer Nasuhi Bilmen, (*Ve yıldızlar döküldüğü zaman.*)¹⁸⁴ Kur’an Yolu, (*Yıldızlar dökülüp söndüğünde.*)¹⁸⁵ Talat Koçyiğit, (*Yıldızların dökülüp karardığı.*)¹⁸⁶ Sıtkı Gülle, (*Yıldızlar bulandığı zaman.*)¹⁸⁷ Süleyman Ateş, (*Yıldızlar kararıp döküldüğü zaman.*)¹⁸⁸ İsmail Hakkı Bursevî, (*Yıldızlar (kararıp) döküldüğünde.*)¹⁸⁹ Zikredilen meâller incelendiğinde “inkederat” fiilinin, sözlük manasına uygun olarak “dağılmak, saçılmak ve bulanıklık”

¹⁷⁷ Nesefî, *Medârikü't-Tenzil ve Hakâiku't-Te'vîl*, 3/495; Celâleddin el-Mahallî - Celâleddin es-Süyûtî, *Celaleyn Tefsiri* (Beyrut/Lübnan: Daru İbn Kesir, 2014), 1/586; es-Sabuni, *Safvetü't-Tefsir*, 3/773.

¹⁷⁸ Tekvir, 81/2.

¹⁷⁹ Komisyon, *el-Müncid fi'l-Lügati ve'l-A'lâm*, 676.

¹⁸⁰ Ebu'l-A'la Mevdudî, *Tefhimu'l-Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri*, 7/49.

¹⁸¹ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 2008, 9/269.

¹⁸² Çantay, *Kur'an-ı Hâkim ve Meal-i Kerim*, 3/262.

¹⁸³ Esed, *Kur'an Mesajı Meal-Tefsir*, 1419.

¹⁸⁴ Bilmen, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meali Alisi Ve Tefsiri*, 8/384.

¹⁸⁵ Karaman vd. *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri*, 5/560.

¹⁸⁶ Koçyiğit, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meâli*, 585.

¹⁸⁷ Gülle, *Kelime Anamlı Kur'an-ı Kerim Meâli*, 565.

¹⁸⁸ Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, ts., 10/336.

¹⁸⁹ Bursevî, *Rûhu'l-Beyân (Kur'an Meali ve Tefsiri)*, 23/87.

manalarında kullanıldığı görülmektedir. Bu âyet, tefsir kaynaklarında incelendiğinde sözlük manasına uygun olarak yorumlandığı görülmektedir.¹⁹⁰

2.1.4. İnfetarat (انْفَطَرَتْ)

Bir düzen içinde olan gökyüzü kıyamet gününde çatlayıp yarılacak ve kozmik düzeni yok olacaktır. (إِذَا السَّمَاءُ انْفَطَرَتْ) (Gökyüzü yarıldığında.)¹⁹¹ İnfetarat (انْفَطَرَتْ) kelimesi sözlükte, “uzunlamasına yarılmak” anlamında kullanılmıştır.¹⁹² Kıyamet gelecekte vaki olmasına rağmen âyette (infetarat) kelimesi mazi sığasıyla kullanılmıştır. Çünkü kıyametin kopması hak olduğundan ve bu konuda hiçbir şüphe olmadığından dolayı bu kelime kesinlik bildiren mazi kalıbında kullanılmıştır.¹⁹³ Söz konusu âyette, bu dünyanın son bulacağı ve öteki dünyanın gerçekliğinin başlayacağı son saate işaret edilmektedir.¹⁹⁴

Âyetin meâllere gösterilmesi şöyledir: Elmalılı, (Gök çatladığında.)¹⁹⁵ Hasan Basri Çantay, (Gök yarıldığı zaman.) Muhammed Esed, (Gökyüzü yarılıp parçalandığında.)¹⁹⁶ Ömer Nasuhi Bilmen, (Göğün yarıklığı vakit.)¹⁹⁷ Kur'an Yolu, (Gökyüzü yarıldığında.)¹⁹⁸ Talat Koçyiğit, (Gök yarıldığı zaman.) Sıtkı Gülle, (Gök çatladığı zaman.) Süleyman Ateş, (Gök yarıldığı zaman.)¹⁹⁹ İsmail Hakkı Bursevî, (Gök yarıldığında.)²⁰⁰ “İnfetarat” kelimesi, zikrettiğimiz meâllerin kahir ekseriyetinde sözlük manasına uygun olan “arılmak” manasında kullanıldığı görülmektedir. Tefsir kitapları da incelendiğinde kelimenin sözlük manasına uygun açıklandığı görülmektedir.²⁰¹

Her ne kadar bazı yorumlar farklılık arz etse bile hepsinde bu kelime ile kıyamet gününde gerçekleşen olaylar kastedilmiştir.

¹⁹⁰ er-Râzî, *et-Tefsiru'l-Kebir*, 31-32/63; Nesefî, *Medârikü't-Tenzil ve Hakâiku't-Te'vîl*, 3/595; el-Mahallî - es-Süyutî, *Celaleyn Tefsiri*, 1/586.

¹⁹¹ İnfetâr, 82/1.

¹⁹² el-İsfahani, *Müfredâtü Elfâzi'l-Kur'an*, 640.

¹⁹³ Müsâid b. Süleyman b. Nasır et-Tayyar, *Tefsiru Cüz'i Amme* (Darü'l-İbn Cevzi, 2010), 77.

¹⁹⁴ Esed, *Kur'an Mesajı Meal-Tefsir*, 1422.

¹⁹⁵ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 2008, 9/306.

¹⁹⁶ Esed, *Kur'an Mesajı Meal-Tefsir*, 1428.

¹⁹⁷ Bilmen, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meali Alisi Ve Tefsiri*, 8/391.

¹⁹⁸ Karaman vd. *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri*, 5/568.

¹⁹⁹ Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, ts. 10/357.

²⁰⁰ Bursevî, *Rûhu'l-Beyân (Kur'an Meali ve Tefsiri)*, 23/119.

²⁰¹ Nesefî, *Medârikü't-Tenzil ve Hakâiku't-Te'vîl*, 3/498; el-Mahallî - es-Süyutî, *Celaleyn Tefsiri*, 1/587.

2.1.5. İnteserat (انْتَرَتْ)

Gökyüzü yarılıp işlevini kaybetmesiyle beraber yıldızlar da işlevini kaybedip karanlığa gömüleceklerdir. Bu iki olay kıyamet gününde birbirine bağlı olarak meydana gelecektir. Söz konusu âyet-i kerime kıyametin o alametine işaret etmektedir. (وَإِذَا الْكَوَاكِبُ انْتَرَتْ) (Yıldızlar döküldüğünde.)²⁰² İnteserat (انتَرَتْ) kelimesi sözlükte, “bir şeyi yaymak ve dağıtmak” anlamında kullanılmıştır.²⁰³ Âyette, uzay boşluğundaki yıldızların düzenli hareketini sağlayan çekim kanunun kıyamet gününde yok olmasının bir sonucu olarak evrenin düzeni bozulacağı, göklerin çatlayıp yarılabacağı ve kozmik düzenin bozulacağı bildirilmiştir.²⁰⁴

Âyetin Meâllere aktarılması şöyledir: Elmalılı, (Yıldızlar döküldüğünde.)²⁰⁵ Hasan Basri Çantay, (Yıldızlar dağılıp döküldüğü zaman.) Muhammed Esed, (Ve yıldızlar dağılıp savrulduğunda.) Ömer Nasuhi Bilmen, (Ve yıldızların dökülüp dağıldığı vakit.) Kur'an Yolu, (Yıldızlar dağılıp saçıldığında.) Talat Koçyiğit, (Yıldızlar dökülüp yayıldığı zaman.)²⁰⁶ Sıtkı Güllü, (Yıldızların döküldüğü zaman.)²⁰⁷ Süleyman Ateş, (Yıldızlar saçıldığı zaman.)²⁰⁸ İsmail Hakkı Bursevî, (Yıldızlar döküldüğünde.) Zikredilen meâllerin tümünde “inteserat” fiili sözlük kullanımına uygun düşecek şekilde “yaymak ve dağıtmak” anlamında verilmiştir.

Tefsir kitapları da tetkik edildiğinde söz konusu fiilin yine sözlük manasına göre tefsir edildiği görülmektedir.²⁰⁹

2.1.6. İnşekkat (انْشَقَّتْ)

Kıyamet kopacağı vakit sapasağlam ve bir düzen içinde olan gökyüzü Allah Teâlâ'nın iradesiyle yerle bir olacaktır. (إِذَا السَّمَاءُ انْشَقَّتْ) (Gök yarıldığında.)²¹⁰ İnşekkat (انْشَقَّتْ) kelimesi sözlükte, “yarılmak, ayrılmak ve çatlamak” manalarında

²⁰² İnfitar, 82/2.

²⁰³ el-İsfehâni, Müfredâtü Elfâzi 'l-Kur'an, 806.

²⁰⁴ Karaman vd. Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri, 5/569.

²⁰⁵ Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, 2008, 9/306.

²⁰⁶ Koçyiğit, Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meâli, 586.

²⁰⁷ Güllü, Kelime Anlamı Kur'an-ı Kerim Meâli, 568.

²⁰⁸ Ateş, Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri, ts., 10/357.

²⁰⁹ Nesefî, Medârikü't-Tenzil ve Hakâiku't-Te'vil, 3/498; el-Mahallî - es-Süyutî, Celaleyn Tefsiri, 1/587; es-Sabuni, Safvetü't-Tefsir, 3/778.

²¹⁰ İnşikak, 84/1.

kullanılmıştır.²¹¹ Bu âyet, kıyamet günündeki dehşetli durumları açıklanıp kıyamet gününden hemen önce meydana gelecek musibetler ve o günü hayal etmenin bile ürperti vereceği gerçeği tasvir edilmektedir.²¹²

Kıyamet gününü anlatan bu âyetin meâllerde sunulması şu şekildedir: Elmalılı, (*Gök yarıldığı vakit.*)²¹³ Hasan Basri Çantay, (*Gök yarıldığında.*)²¹⁴ Muhammed Esed, (*Gökyüzü parçalara ayrıldığında.*)²¹⁵ Ömer Nasuhi Bilmen, (*Gök yarıldığı zaman.*)²¹⁶ Kur'an Yolu, (*Gök yarıldığında.*)²¹⁷ Talat Koçyiğit, (*Gök yarıldığında.*)²¹⁸ Sıtkı Güllü, (*Gök parçalandığı zaman.*)²¹⁹ Süleyman Ateş, (*Gök yarıldığı zaman.*)²²⁰ İsmail Hakkı Bursevî, (*Gök yarıldığında.*)²²¹ Zikrettiğimiz meâllerin genelinde “inşekkat” fiili sözlük anlamına uygun düşen “yarmak” manasında kullanılmıştır. Ancak Muhammed Esed ve Sıtkı Güllü bu kelimeyi meâllerinde “parçalamak” manasını vererek farklı bir yoruma gitmişlerdir. Yaptıkları bu yorum kelimenin manasına uzak değildir.

Tefsir eserleri incelendiğinde söz konusu kelime için yapılan açıklamaların kelimenin sözlük anlamına uygun olduğu görülmektedir.²²²

2.1.7. Hukkat (حُقَّتْ)

Yüce Allah'ın kudreti ve iradesiyle gökyüzü ilahi emre boyun eğip yarılacaktır. Gökyüzü Allah (c.c) tarafından yaratılmış ve O'na boyun eğmek zorundadır. (وَأَذِّنْ (لِرَبِّهَا وَحُقَّتْ) (Ve Rabbini dinleyip O'na hakkıyla itaate boyun eğdiği zaman.)²²³ Hukkat (حُقَّتْ) kelimesi sözlükte, “gerçek, doğru ve zorunlu olmak” anlamlarında kullanılmaktadır.²²⁴ Âyette geçen (اذننت) kelimesi, gökyüzünün yarıma emrine tam bir teslimiyet ve itaatini göstermektedir. (حُقَّتْ) kelimesi ise, bu işin bir hakikat olarak tecelli edeceğini belirtmektedir. Bu işin Allah (c.c) hakkı olduğu böylece gösterilmiş

²¹¹ Şevki Dayf - Medkur, *el-Mucemü'l-Veciz* (Kahire: Mucmau'l-Lugati'ı-Arabiyye, 2005), 1/347.

²¹² es-Sabuni, *Safvetü't-Tefasir*, 3/791.

²¹³ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 2008, 9/342.

²¹⁴ Çantay, *Kur'an-ı Hâkim ve Meal-i Kerim*, 3/273.

²¹⁵ Esed, *Kur'an Mesajı Meal-Tefsir*, 1429.

²¹⁶ Bilmen, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meali Alisi Ve Terfsiri*, 8/406.

²¹⁷ Karaman vd. *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri*, 5/583.

²¹⁸ Koçyiğit, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meâli*, 588.

²¹⁹ Güllü, *Kelime Anamlı Kur'an-ı Kerim Meâli*, 575.

²²⁰ Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, ts., 10/382.

²²¹ Bursevi, *Rûhu'l-Beyân (Kur'an Meali ve Tefsiri)*, 23/170.

²²² et-Taberî, *Câmiu'l-Beyan an Te'vili âyi'l-Kur'an*, 24/618; Nesefi, *Medârikü't-Tenzil ve Hakâiku't-Te'vil*, 3/504; el-Mahallî - es-Süyutî, *Celaleyn Tefsiri*, 1/589.

²²³ İnşikak, 84/2.

²²⁴ Mal'ûf, *el-Müncid Fi'l-lügât*, 144.

oluyor. Bu husus aynı zamanda boyun eğişin apaçık göstergesinden başka hiçbir şey değildir. Ayrıca bu olay kâinatın başına gelecek hakikatin ve Rabbine teslimiyetin de bir göstergesidir.²²⁵

İlgili âyetin meâllerde gösterilmesi şöyledir: Elmalılı, (*Rabbini dinleyip haklandığı vakit.*)²²⁶ Hasan Basri Çantay, (*Rabbini dinleyip boyun eğdiği zaman ki gök buna layık olarak yaratılmıştır.*)²²⁷ Muhammed Esed, (*Tabiatı gereği Rabbine boyun eğdiğinde.*)²²⁸ Ömer Nasuhi Bilmen, (*Rabbini dinlediği ve layık kılındığı zaman.*)²²⁹ Kur'an Yolu, (*Rabbine boyun eğip gerekeni yaptığında.*)²³⁰ Talat Koçyiğit, (*Kendisine layık olduğu vecihle Rabbini dinleyip O'na boyun eğdiği zaman.*)²³¹ Sıtkı Güllü, (*Ve Rabbine kulak verdiğinde (ki gök buna) layık kılınmıştır.*)²³² Süleyman Ateş, (*Kendisine yaraştığı üzere Rabbinin buyruğunu dinlediği zaman.*)²³³ İsmail Hakkı Bursevî, (*Rabbine kulak verip boyun eğecek hale getirildiği zaman.*)²³⁴ Meallerin çoğu incelendiğinde “hukkat” kelimesi sözlük manasının dışında “boyun eğme ve itaat etmek” manasında aktarılmıştır.

Tefsir kitapları da incelendiğinde “itaat etme” manasını verdikleri görülmektedir.²³⁵ Meâllerde ve tefsir kitaplarında yapılan tetkik sonucunda bu kelimenin “itaat” manasında kullanılması daha uygun olduğu görülmektedir.

2.2. YERYÜZÜNDE MEYDANA GELECEK OLAN DEĞİŞİKLİKLER

Bu bölümde Amme Cüz'ünde geçen ve kıyamet gününde yeryüzünde meydana gelecek değişimler ile ilgili âyetlerin metin ve meâli verdikten sonra kıyametle ilgili kelimenin sözlük manası ele alıp farklı meâllerdeki yansımalarını aktarmaya çalışacağız. En son da ise tefsir kitaplarına müracaat ederek meâller ve tefsirler arasında mukayese ederek değerlendirmeye çalışacağız.

²²⁵ Seyyid Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur'an*, çev. M. Emin Saraç - İ. Hakkı Şengüler (İstanbul: Hikmet Yayınları, ts.), 16/107.

²²⁶ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 2008, 9/342.

²²⁷ Çantay, *Kur'an-ı Hâkim ve Meal-i Kerim*, 3/273.

²²⁸ Esed, *Kur'an Mesajı Meal-Tefsir*, 1429.

²²⁹ Bilmen, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meali Alisi Ve Tefsiri*, 8/406.

²³⁰ Karaman vd. *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri*, 5/583.

²³¹ Koçyiğit, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meâli*, 588.

²³² Güllü, *Kelime Anlamı Kur'an-ı Kerim Meâli*, 575.

²³³ Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, ts. 10/382.

²³⁴ Bursevî, *Rûhu'l-Beyân (Kur'an Meali ve Tefsiri)*, 23/170.

²³⁵ Nesefî, *Medâriü't-Tenzil ve Hakâiku't-Te'vîl*, 3/504; el-Mahallî - es-Süyutî, *Celaleyn Tefsiri*, 1/589.

2.2.1. Serâbâ (سَرَابًا)

Allah (c.c) dağları yeryüzünü düzene koymak için yaratmıştır. Dünyada bir ihtişama sahip olan bu kocaman dağlar bile kıyamet gününde yok olacaktır. (وَسُيِّرَتْ) (Dağlar da yürütülmüş serap gibi görülen bir hayal oluşur.)²³⁶ Serâba (سَرَابًا) kelimesi sözlükte, “güneş ışınlarının yeryüzüne su gibi yansması” anlamında kullanılmıştır.²³⁷ Kıyamet gününde dağlar yerlerinden yürütülecekler. O kadar metanetlerine rağmen yerlerinde sabit kalmayacak su gibi görünen bir hayal olacaktır. Öyle ki; karşıdan bakılacak olsa su gibi görünecektir. Yanına yaklaşılabilecek olsa bir şey bulunmaz, o darmadağın olarak uçmuş ve bir hayal mesabesinde kalmış gibi olur.²³⁸

Kıyamet gününün ahvalini anlatan bu âyetin meâllere aktarılması şöyledir: Elmalılı, (Dağlar da yürütülmüş bir serap olmuştur.)²³⁹ Hasan Basri Çantay, (Dağlar (yerinden koparılıp) yürütülmüş, bir serap haline gelmiştir.) Muhammed Esed, (Ve dağların bir serapmış gibi kaybolup gittiği gün). Ömer Nasuhi Bilmen, (Dağlar da yürütülmüş serap gibi görülen bir hayal olmuştur.)²⁴⁰ Kur'an Yolu, (Dağlar yürütülür, serap haline gelir.)²⁴¹ Talat Koçyiğit, (Dağlar yürütülür, serab'a dönüşür.)²⁴² Sıtkı Gülle, (Dağlar yürütülmüş sonuçta serap olmuştur.)²⁴³ Süleyman Ateş, (Dağlar yürütülmüş, serap olmuştur.)²⁴⁴ İsmail Hakkı Bursevî, (Dağlar yürütülür, serap haline gelir.)²⁴⁵ Zikredilen meâllerin tümünde “serâbâ” kelimesi olduğu gibi aktarılmıştır. Bu kelime Arapçadan Türkçeye aynı lafızla geçmiştir.

Meşhur tefsir kaynaklarına da bakıldığında ilgili kelimenin sözlük manasına uygun bir şekilde yansıtıldığı görülmektedir.²⁴⁶

²³⁶ Nebe, 78/20.

²³⁷ Mal'ûf, el-Müncid Fi'l-lügât, 329.

²³⁸ Bilmen, Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meali Alisi Ve Tefsiri, 8/3947.

²³⁹ Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, 2008, 9/210.

²⁴⁰ Bilmen, Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meali Alisi Ve Tefsiri, 8/355.

²⁴¹ Karaman vd., Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri, 5/533.

²⁴² Koçyiğit, Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meâli, 581.

²⁴³ Gülle, Kelime Anlamlı Kur'an-ı Kerim Meâli, 553.

²⁴⁴ Ateş, Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri, ts. 10/290.

²⁴⁵ Bursevî, Rûhu'l-Beyân (Kur'an meâli ve Tefsiri), 22/560.

²⁴⁶ et-Taberî, Câmiu'l-Beyan an Te'vili âyi'l-Kur'an, 24/20; er-Râzî, et-Tefsiru'l-Kebir, 31-32/14; İbn Âşûr, et-Tahrir ve't-Tenvir, 30/33.

2.2.2. Râcîfetün (الرَّاجِفَةُ)

Kıyametin kopması İsrâfil (a.s) sûra üflemesiyle başlayacaktır. İlk üflemeyle beraber kâinattaki her şey yok olacaktır. (يَوْمَ تَرْجُفُ الرَّاجِفَةُ) (*O gün şiddetle sarsan sarsar.*)²⁴⁷ Râcîfetün (الراجفة) kelimesi sözlükte, “şiddetli sarsıntı, sallanmak ve çalkantı” anlamlarında kullanılmıştır.²⁴⁸ Bu kelime “recf” kelimesinden türemiş olup şiddetli sarsıntı demektir. Râcife ise; ilk üfürüştür ki onun meydana gelişiyle beraber vuku bulacak şeyler bu âyette zikredilmiştir. Nitekim ilk üfürüşle yeryüzü sarsılır ve üzerindeki mahlûkat yok olur.²⁴⁹

Kıyamet ahvalini anlatan bu âyetin anlamının meâllere geçmesi şöyledir: Elmalılı, (*O gün sarsan sarsar.*)²⁵⁰ Hasan Basri Çantay, (*O gün sarsan sarsacak.*)²⁵¹ Muhammed Esed, (*O halde, düşün şiddetli bir sarsıntının dünyayı sarstığı günü.*)²⁵² Ömer Nasuhi Bilmen, (*O gün sarsılacak karşılanacaktır.*)²⁵³ Kur'an Yolu, (*O gün şiddetle sarsan sarsar.*)²⁵⁴ Talat Koçyiğit, (*Yerin sarsıldığı gün.*)²⁵⁵ Sıtkı Güllü, (*O şiddetle sarsanın sarstığı günde.*)²⁵⁶ Ele alınan meâllerde “râcîfetün” kelimesi sözlük anlamına uygun düşen “sarsıntı” manasında gösterilmiştir. Fakat neyin neden sarsılığıyla ilgili herhangi bir bilgiye yer vermemişlerdir. Ancak Süleyman Ateş bu kelimeyi meâline, (*O gün deprem sarsar*)²⁵⁷ şeklinde yorum yaparak diğer meâllerde verilen manadan farklı bir yorum yapmıştır. İsmail Hakkı Bursevî ise söz konusu kelimeyi meâline, (*Birinci üflemenin (kâinatı) sarstığı*)²⁵⁸ şeklindeki aktarımı konumuzla daha iyi bağdaşmaktadır. Çünkü âyetin siyak ve sıbakı kıyamet gününden bahsetmektedir.

²⁴⁷ Naziat, 79/6.

²⁴⁸ Dayf - Medkur, *el-Mucemü'l-Veciz*, 1/257.

²⁴⁹ Neseî, *Medârikü't-Tenzil ve Hakâiku't-Te'vîl*, 3/488.

²⁵⁰ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 2008, 9/230.

²⁵¹ Çantay, *Kur'an-ı Hâkim ve Meal-i Kerim*, 3/252.

²⁵² Esed, *Kur'an Mesajı Meal-Tefsiri*, 1412.

²⁵³ Bilmen, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meali Alisi Ve Tefsiri*, 8/363.

²⁵⁴ Karaman vd. *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri*, 5/545.

²⁵⁵ Koçyiğit, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meâli*, 582.

²⁵⁶ Güllü, *Kelime Anamlı Kur'an-ı Kerim Meâli*, 556.

²⁵⁷ Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, ts. 10/302.

²⁵⁸ Bursevî, *Rûhu'l-Beyân (Kur'an Meali ve Tefsiri)*, 23/14.

Tefsir kitapların bakıldığında bu kelimenin sözlük manasına uygun yorumlandığı görülmektedir. Müfessirler bu sarsıntı sebebini ise birinci üflemenin olduğunu belirtmişlerdir.²⁵⁹

2.2.3. Râdifetün (الرَّادِفَةُ)

Bu âyette birinci üflemeyi takip eden ikinci üfleme bir işaret vardır. İkinci üflemeden sonra yok olan her şey tekrardan dirilecektir. (تَتَّبِعُهَا الرَّادِفَةُ) (Onu ikinci üflemenin takip ettiği gün.)²⁶⁰ Râdifetün (الرَّادِفَةُ) kelimesi sözlükte, “takip etmek ve geriden gelen” anlamında kullanılmaktadır.²⁶¹ Râdif, başkasını takip etmek manasında kullanılmaktadır. Bu takip, ikinci üfleyiştir. Çünkü birinci üfleyişi ikinci üfleyiş takip edecektir. İkinci üflemeyle birlikte bütün ölümler yeniden dirilecektir.²⁶²

Bu âyetin meâllere aktarılması şu şekilde yapılmıştır: Elmalılı, (Onu ardınca gelen izler.)²⁶³ Hasan Basri Çantay, (Onun ensesine binecek olan da ardından gelecek.)²⁶⁴ Ömer Nasuhi Bilmen, (O sarsanın ardından biri de gelecektir.)²⁶⁵ Kur'an Yolu, (Onu ikinci sarsıntı izler.)²⁶⁶ Talat Koçyiğit, (Gök onu takip edip edecektir.)²⁶⁷ Sıtkı Güllü, (Onu ardınca gelen izler.)²⁶⁸ Süleyman Ateş, (Ardından başka deprem gelir.)²⁶⁹ İsmail Hakkı Bursevî, (Onu ikinci üflemenin takip ettiği gün.)²⁷⁰

Zikredilen meâllerin çoğunda “râdife” kelimesi sözlük anlamına uygun “takip etmek” şeklinde yansıtılmıştır. Ancak adı geçen müelliflerden Muhammed Esed bu kelimeyi meâline, (O halde, düşün şiddetli bir sarsıntının (dünyayı) sarstığı günü.)²⁷¹ şeklinde aktarmıştır. Muhammed Esed'in söz konusu kelimeye verdiği anlamın, Nesefi'nin yorumuyla uyumlu olduğu görülmektedir.²⁷² Diğer tefsir kaynakları da

²⁵⁹ et-Taberî, *Câmiu'l-Beyan an Te'vili âyi'l-Kur'an*, 24/65; er-Râzî, *et-Tefsiru'l-Kebir*, 31-32/34; Nesefî, *Medârikü't-Tenzil ve Hakâiku't-Te'vîl*, 3/488.

²⁶⁰ Naziat, 79/7.

²⁶¹ el-İsfehâni, *Müfredâtü Elfâzi'l-Kur'an*, 349.

²⁶² İbn Âşûr, *et-Tahrir ve't-Tenvir*, 30/67.

²⁶³ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 2008, 9/231.

²⁶⁴ Çantay, *Kur'an-ı Hâkim ve Meal-i Kerim*, 3/253.

²⁶⁵ Bilmen, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meal Alisi Ve Tefsiri*, 8/363.

²⁶⁶ Karaman vd. *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri*, 5/545.

²⁶⁷ Koçyiğit, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meâli*, 582.

²⁶⁸ Güllü, *Kelime Anamlı Kur'an-ı Kerim Meâli*, 556.

²⁶⁹ Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, ts., 10/302.

²⁷⁰ Bursevî, *Rûhu'l-Beyân (Kur'an Meal ve Tefsiri)*, 23/14.

²⁷¹ Esed, *Kur'an Mesajı Meal-Tefsir*, 1412.

²⁷² Nesefî, *Medârikü't-Tenzil ve Hakâiku't-Te'vîl*, 3/488.

tetkik edildiğinde kelimenin, meâllerde olduğu gibi “ikinci üfleyiş” olarak açıklandığı görülmektedir.²⁷³

2.2.4. Suyyirat (سَيِّرَات)

Daha önce belirtildiği gibi kıyamet gününde dağlar yerinden yürütülecektir. (وَإِذَا الْجِبَالُ سُيِّرَتْ) (Dağlar yürütüldüğünde.)²⁷⁴ Suyyiret (سَيِّرَات) kelimesi sözlükte, “harekete geçirmek, sürdürmek ve yürütmek” anlamında kullanılmıştır.²⁷⁵ Kıyamet gününde dağlar yerinden hareket ettirilip, havada yürütülerek toz haline gelecektir. O günde dağların bağı kopartılacaktır. Dağlar yerinden sökülüp ve havada bulutlar gibi insanların kafaları üzerinden geçeceklerdir. Nitekim Allah (c.c) meâlen; “O gün dağları yerinden yürütürüz ve sen, yeryüzünün çırılçıplak olduğunu görürsün”²⁷⁶ buyurmuştur.²⁷⁷

Bu âyetin meâllere yansıması şöyledir: Elmalılı, (Dağlar yürütüldüğünde.)²⁷⁸ Hasan Basri Çantay, (Dağlar yeryüzünden koparılıp yürütüldüğü zaman.)²⁷⁹ Muhammed Esed, (Dağlar kaybolup gittiğinde.)²⁸⁰ Ömer Nasuhi Bilmen, (Ve dağlar, yürütüldüğü zaman.)²⁸¹ Kur'an Yolu, (Dağlar sökülüp yürütüldüğünde.)²⁸² Talat Koçyiğit, (Dağlar yürütüldüğü zaman.)²⁸³ Sıtkı Güllü, (Dağlar yürütüldüğü zaman.)²⁸⁴ Süleyman Ateş, (Dağlar yürütüldüğü zaman.)²⁸⁵ İsmail Hakkı Bursevî, (Dağlar sallanıp yürütüldüğünde.)²⁸⁶ Meşhur tefsirlerin²⁸⁷ çoğunluğuna bakıldığında “suyyirat” kelimesinin sözlük anlamına uygun “gitmek ve hareket etmek” anlamında kullanılmıştır. Adı geçen meâllerde ise söz konusu fiilin sözlük manasına uygun olan “yürütüldüğünde” manası yansıtılmıştır. Ancak Muhammed Esed bu kelimeyi meâline

²⁷³ et-Taberî, *Câmiu'l-Beyan an Te'vili âyi'l-Kur'an*, 24/65; er-Râzî, *et-Tefsiru'l-Kebir*, 31-32/35; İbn Âşûr, *et-Tahrir ve't-Tenvir*, 30/67.

²⁷⁴ Tekvir, 81/3.

²⁷⁵ Mal'ûf, *el-Müncid Fi'l-lügât*, 378.

²⁷⁶ Kehf, 18/47.

²⁷⁷ el-Merâğî, *Tefsiru'l-Merâğî*, 30/339.

²⁷⁸ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 2008, 9/269.

²⁷⁹ Çantay, *Kur'an-ı Hâkim ve Meal-i Kerim*, 3/262.

²⁸⁰ Esed, *Kur'an Mesajı Meal-Tefsir*, 1419.

²⁸¹ Bilmen, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meali Alisi Ve Tefsiri*, 8/384.

²⁸² Karaman vd. *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri*, 5/560.

²⁸³ Koçyiğit, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meâli*, 585.

²⁸⁴ Güllü, *Kelime Anamlı Kur'an-ı Kerim Meâli*, 565.

²⁸⁵ Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, ts. 10/336.

²⁸⁶ Bursevî, *Rûhu'l-Beyân (Kur'an Meali ve Tefsiri)*, 23/87.

²⁸⁷ er-Râzî, *et-Tefsiru'l-Kebir*, 31-32/64; Nesefî, *Medârikü't-Tenzil ve Hakâiku't-Te'vîl*, 3/495; es-Sabuni, *Safvetü't-Tefasir*, 3/773.

“kaybolup gittiğinde” manasını, Kur’an Yolu ise “sökülüp yürütüldüğünde” şeklinde yorumlamışlardır. Yapılan bu yorumların tümü kıyamet gününü tasvir etmektedirler.

2.2.5. Uttillet (عُطِّلَتْ)

İnsanlar bu dünyada değer verdiği malları kıyamet gününde terk edecektir. Çünkü o gün dehşetli ve çetin bir gündür. Herkes kendi derdinin peşine düşecektir. (وَإِذَا الْعِشَارُ عُطِّلَتْ) (Gebe develer salıverildiğinde.)²⁸⁸ Uttillet (عُطِّلَتْ) kelimesi sözlükte, “ihmal etmek, terk etmek, ilişkisini kesmek ve umursamamak” gibi anlamlarda kullanılmıştır.²⁸⁹ İnsanlar kıyamet gününde içine düştükleri korkunç hal sebebiyle en kıymetli mallarını bile sahipsiz bırakacaklardır. Hâlbuki mal, insanlar için bir vazgeçilmezken insanlar o gün mallarından yüz çevireceklerdir.

Bu âyetin meâli çeşitli meâl kitaplarında şöyledir: Elmalılı, (Kıyılmaz mallar bırakıldığında.)²⁹⁰ Hasan Basri Çantay, (Gebe develer başıboş salıverildiği zaman.) Muhammed Esed, (Ve doğurmak üzere olan dişi develer başıboş bırakıldığında.) Ömer Nasuhi Bilmen, (Ve yüklü develer salıverildiği zaman.) Kur’an Yolu, (Doğuracak develer başıboş bırakıldığında.) Talat Koçyiğit, (Gebe develerin başıboş bırakıldığı zaman.)²⁹¹ Sıtkı Güllü, (Onar aylık gebe develer başıboş bırakıldıkları zaman.)²⁹² Süleyman Ateş, (On aylık gebe develer başıboş bırakıldığı zaman.)²⁹³ İsmail Hakkı Bursevî, (Gebe develer salıverildiğinde.)

Tefsirlerin kahir ekseriyetine baktığımızda, “uttillet” kelimesinin “salıvermek, terk etmek ve ihmal etmek” olarak tefsir edilmiştir.²⁹⁴ Zikrettiğimiz meâllerde de bu kelimeye, tefsir kitaplarındaki yorumlara uygun bir şekilde anlam verildiği görülmektedir.

Bu âyetle ilgili İbn Abbas (r.a)’tan şöyle rivayet edilmiştir: “Kıyamet gününün dehşetli hadiseleri geldiği zaman, sahipleri bu develeri bile ihmal eder, kendi haline salıverir.” Hâlbuki Araplar için, hamile develerden daha sevimli ve kıymetli başka bir

²⁸⁸ Tekvir, 81/4.

²⁸⁹ Mal’ûf, el-Müncid Fi’l-lügât, 513.

²⁹⁰ Yazır, Hak Dini Kur’an Dili, 2008, 9/269.

²⁹¹ Koçyiğit, Kur’an-ı Kerim ve Türkçe Meâli, 585.

²⁹² Güllü, Kelime Anamlı Kur’an-ı Kerim Meâli, 565.

²⁹³ Ateş, Yüce Kur’an’ın Çağdaş Tefsiri, ts. 10/336.

²⁹⁴ er-Râzî, et-Tefsiru’l-Kebir, 31-32/64; Neseî, Medârikü’t-Tenzil ve Hakâiku’t-Te’vîl, 3/495; el-Mahallî - es-Süyûtî, Celaleyn Tefsiri, 1/571; es-Sabuni, Safvetü’t-Tefasir, 3/774.

şey yoktur. Allah (c.c), Araplara gebe develer örneğini vererek dikkatlerini çekmiştir. Çünkü onların mallarının ve geçimlerinin çoğu devedendir. Bu âyette kast edilen şey, malların gitmesi, mülklerin boşa çıkması ve insanların kendi canlarının derdine düşmesidir.²⁹⁵

2.2.6. el-Vuhûşu Huşirat (الْوُحُوشُ حُشِرَتْ)

Dünyada bir araya gelmesi mümkün olmayan yabani hayvanlar bile kıyamet gününün dehşetiyle bir araya gelecekleridir. (وَإِذَا الْوُحُوشُ حُشِرَتْ) (Yabani hayvanlar toplanıp bir araya getirildiğinde.)²⁹⁶ Vuhûş (وحوش) kelimesi sözlükte, “yabani ve evcil olmayan” anlamlarında kullanılmıştır.²⁹⁷ Huşirat (حشرت) kelimesi ise sözlükte, “toplamak ve bir araya getirmek” anlamına gelmektedir.²⁹⁸ Katade bu âyet hakkında şöyle demiştir: “Sineğe varıncaya kadar her şey kısas için diriltir. Aralarında hükmedildikten sonra onlar toprağa dönüştürülecekler.”²⁹⁹

Kıyamet sahnelerinden birini anlatan bu âyetin meâllere geçmesi şu şekildedir: Elmalılı, (Yabani hayvanlar bir araya toplandığında.)³⁰⁰ Hasan Basri Çantay, (Vahşi hayvanlar bir araya toplandığı zaman.)³⁰¹ Muhammed Esed, (Bütün hayvanlar bir araya toplandığında.)³⁰² Ömer Nasuhi Bilmen, (Vahşi hayvanlar, toplandığı zaman.)³⁰³ Kur'an Yolu, (Yabani hayvanlar toplanıp bir araya getirildiğinde.)³⁰⁴ Talat Koçyiğit, (Vahşi hayvanların bir araya getirildiği zaman.)³⁰⁵ Sıtkı Gülle, (Yabani hayvanlar bir araya getirildikleri zaman.)³⁰⁶ Süleyman Ateş, (Vahşi hayvanlar bir araya toplandığı zaman.)³⁰⁷ İsmail Hakkı Bursevî, (Vahşi hayvanlar toplanıp bir araya getirildiğinde.)³⁰⁸ Yukarıda ele alınan meâllere baktığımızda “huşirat” kelimesinin sözlük manasına uygun bir şekilde “toplamak ve bir araya getirmek”

²⁹⁵ er-Râzî, *et-Tefsiru'l-Kebir*, 31-32/64.

²⁹⁶ Tekvir, 81/5.

²⁹⁷ Komisyon, *el-Müncid fi'l-Lügati ve'l-A'lâm*, 891.

²⁹⁸ Dayf - Medkur, *el-Mucemü'l-Vasit*, 1/175.

²⁹⁹ Neseî, *Medârikü't-Tenzil ve Hakâiku't-Te'vîl*, 3/494.

³⁰⁰ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 2008, 9/269.

³⁰¹ Çantay, *Kur'an-ı Hâkim ve Meal-i Kerim*, 3/262.

³⁰² Esed, *Kur'an Mesajı Meal-Tefsir*, 1419.

³⁰³ Bilmen, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meali Alisi Ve Tefsiri*, 8/383.

³⁰⁴ Karaman vd. *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri*, 5/560.

³⁰⁵ Koçyiğit, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meâli*, 585.

³⁰⁶ Gülle, *Kelime Anamlı Kur'an-ı Kerim Meâli*, 565.

³⁰⁷ Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, ts. 10/336.

³⁰⁸ Bursevî, *Rûhu'l-Beyân (Kur'an Meali ve Tefsiri)*, 23/87.

manasında yorumlanmıştır. Vuhûş kelimesi ise zikredilen meâllerin genelinde sözlük anlamına uygun “yabani hayvan” olarak aktarılmıştır. Ancak Muhammed Esed vuhûş kelimesini meâlinde, “bütün hayvanlar” olarak yorumlayarak diğerlerinden farklı bir anlama gitmiştir.

Tefsir kaynaklarında bu iki kelime incelendiğinde sözlük anlamlarına uygun tefsir edildiği görülmektedir.³⁰⁹

2.2.7. Succirat (سُجِّرَتْ)

Dünyada bir düzen içinde olan denizler kıyamet gününde alev alacaklardır. Ya da birbirine karışmayan tatlı sulu ve acı sulu denizler birbirine karışacaklardır. (وَإِذَا (الْبَحَارُ سُجِّرَتْ) (Denizler kaynatıldığı zaman.)³¹⁰ Succirat (سُجِّرَتْ) kelimesi sözlükte, “yakmak, alevlendirmek ve ateşe vermek” anlamında kullanılmaktadır.³¹¹ Bu âyette sakin duran deniz sularının kıyamet gününde hareketleneceğinden bahsedilmektedir. Denizlerden beklenen suyun sakinliğidir. Çünkü su, sıcaklığın/ateşin zıddıdır. Denizlerin tutuşturulması, iki zıt durumun birleştirilmesi olarak görülmekte ve bu da kıyametin alametlerinden bir tanesi olarak sayılmaktadır.³¹²

Bu âyetin meâllere geçmesi şöyledir: Elmalılı, (Denizler ateşlendiğinde.)³¹³ Hasan Basri Çantay, (Denizler ateşlendiği zaman.)³¹⁴ Ömer Nasuhi Bilmen, (Ve denizler ateş ile dolduğu zaman.)³¹⁵ Adı geçen meâllerde “succirat” kelimesinin sözlük manasına uygun olan “yakmak ve ateşe vermek” anlamlarında yorumlandığı görülmektedir. Ancak söz konusu kelimeyi Muhammed Esed, (Ve denizler kaynadığında.)³¹⁶ Kur'an Yolu, (Denizler kaynatıldığında.)³¹⁷ Talat Koçyiğit, (Denizler kaynatıldığı zaman.)³¹⁸ Sıtkı Güllü, (Denizler ateşlendiği/kaynatıldığı

³⁰⁹ er-Râzî, *et-Tefsiru'l-Kebir*, 31-32/64; Nesefî, *Medârikü't-Tenzil ve Hakâiku't-Te'vîl*, 3/495; es-Sabuni, *Safvetü't-Tefasir*, 3/774.

³¹⁰ Tekvîr, 81/6.

³¹¹ Mal'ûf, *el-Müncid Fi'l-lügât*, 321.

³¹² Sinan Arsalan, *Kur'an'da Kıyamet Kopma Anının Tasviri -Tekvîr Suresi Örneği-* (Eskişehir Osmangazi, 2018), 60.

³¹³ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 2008, 9/269.

³¹⁴ Çantay, *Kur'an-ı Hâkim ve Meal-i Kerim*, 3/262.

³¹⁵ Bilmen, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meali Alisi Ve Tefsiri*, 8/384.

³¹⁶ Esed, *Kur'an Mesajı Meal-Tefsir*, 1419.

³¹⁷ Karaman vd. *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri*, 5/560.

³¹⁸ Koçyiğit, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meâli*, 585.

zaman.)³¹⁹ Süleyman Ateş, (*Denizler kaynatıldığı zaman.*)³²⁰ İsmail Hakkı Bursevî, (*Denizler kaynatıldığında.*)³²¹ manasında aktarmışlardır. Bu meâllerde ilgili kelimenin asıl manasından çıkarak farklı bir şekilde yorumu yapılmıştır.

Tefsir kaynaklarında söz konusu kelimenin sözlük manasına uygun tefsir edildiği görülmektedir.³²²

2.2.8. Zuvvicet (زُوجِتْ)

(وَإِذَا أَلْفُفُوسٌ زُوجِتْ) (*Nefisler amelleriyle birleştirilip şekillendirildiğinde.*)³²³

Zuvvicet (زوجت) kelimesi sözlükte, “eşleştirmek, erkek ve bayanın beraberlik yapması, tekin zıddı” anlamlarında kullanılmaktadır.³²⁴ Neseî bu âyeti: “Her nefis kendi benzeriyle bir araya getirilecektir. Salih kişi salihlerle beraber cennette, hayırsız kişiler de hayırsızlarla cehennemde bir araya getirileceklerdir. Ya da ruhlar bedenleriyle birleştirildiğinde veya müminler hurilerle kâfirler de şeytanlarla birleştirildiklerinde” şeklinde tefsir edilmiştir.³²⁵

Âyetin meâllere aktarılması şöyledir: Elmalılı, (*Nefisler çiftlendiğinde.*)³²⁶ Hasan Basri Çantay, (*Ruhlar çiftleştiği zaman.*)³²⁷ Ömer Nasuhi Bilmen, (*Ve ruhlar, çiftleştirildiği zaman.*)³²⁸ Talat Koçyiğit, (*Canların bedenlerle birleştirildiği zaman.*)³²⁹ Sıtkı Güllü, (*Nefsiler/ ruhlar çiftleştirildiği zaman.*)³³⁰ Süleyman Ateş, (*Nefisler çiftleştirildiği zaman.*)³³¹ İsmail Hakkı Bursevî, (*Ruhlar (bedenlerle) birleştiğinde.*)³³² Zikri geçen meâller incelendiğinde “zuvvicet” kelimesinin sözlük anlamına uygun olarak “eşleştirmek ve birleştirmek” manasında verilmiştir. Meâllerde yapılan bu yorumla kıyamet gününde ruhların bedenlerle tekrar birleştiği vakit kastedilmektedir. Ancak Muhammed Esed bu kelimeyi meâline, (*Bütün insanlar*

³¹⁹ Güllü, *Kelime Anamlı Kur'an-ı Kerim Meâli*, 565.

³²⁰ Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, ts. 10/336.

³²¹ Bursevî, *Rûhu'l-Beyân (Kur'an Meali ve Tefsiri)*, 23/87.

³²² et-Taberî, *Câmiu'l-Beyan an Te'vili âyi'l-Kur'an*, 24/137; İbn Kesir, *Muhtasar İbn-i Kesir*, 605.

³²³ Tekvîr, 81/7.

³²⁴ Dayf - Medkur, *el-Mucemü'l-Veciz*, 1/295.

³²⁵ Neseî, *Medârikü't-Tenzil ve Hakâiku't-Te'vîl*, 3/496.

³²⁶ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 2008, 9/269.

³²⁷ Çantay, *Kur'an-ı Hâkim ve Meal-i Kerim*, 3/282.

³²⁸ Bilmen, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meali Alisi Ve Tefsiri*, 8/384.

³²⁹ Koçyiğit, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meâli*, 585.

³³⁰ Güllü, *Kelime Anamlı Kur'an-ı Kerim Meâli*, 565.

³³¹ Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, ts. 10/336.

³³² Bursevî, *Rûhu'l-Beyân (Kur'an Meali ve Tefsiri)*, 23/87.

yaptıklarıyla eşleştiklerinde)³³³ ki yorumu ve Kur'an Yolu'nda (*İnsanlar amelleriyle eşleştirilip buna göre şekillendirildiğinde*)³³⁴ şeklindeki yorumları sözlük manasına uymaktadır. Fakat bu iki müellif diğer meâllerden ayrılarak farklı bir yoruma gitmişlerdir. Yapılan bu yorum muhtemel manalardan birisi olup âyet-i kerimeye uygun düşmektedir.

Tefsir kaynaklarına bakıldığında bu kelimenin sözlük manasına uygun bir şekilde açıklandığı tespit edilmiştir.³³⁵

2.2.9. Mev'udetu (الْمَوْدَةُ)

Araplar cahiliye döneminde fakirlik korkusuyla, birisinin eline cariye olarak geçme korkusuyla ya da namusumuza bir leke gelir endişesiyle kız çocuklarını gömerlerdi.³³⁶ Ele alınacak âyet-i kerime o kız çocukların kıyamet gününde neden gömüldüklerini soracaklarına işaret etmektedir. (وَإِذَا الْمَوْءِدَةُ سُئِلَتْ) (*Diri diri toprağa gömülen kızlara sorulduğunda*).³³⁷ Mev'udetu (المؤدة) kelimesi sözlükte, “diri diri gömülen” anlamında kullanılmıştır.³³⁸ İbn Cüzey şöyle der: Mev'ude, bazı Arapların hoşlanmadıkları ve kıskandıkları için, diri diri gömdükleri kız çocuğudur. Kıyamet gününde o çocuk katili kınanarak ona, çocuğun “hangi günah sebebiyle öldürüldüğü sorulacaktır.”³³⁹ Başka bir yoruma göre de; Araplardan bir kimsenin kız çocuğu doğduğunda ve onu sağ bırakmak istediklerinde, kendisine yüzünü kaplayacak bir elbise giydirirlerdi. O kız çocuğu da çölde deve ve koyun güderdi. Baba kızını öldürmek isterse altı yaşına kadar onu sağ bırakırdı. O yaşa geldiğinde annesine “kızı süsle ve güzel kokular sür, onu akrabasına götüreceğim” derdi. Baba kızını alarak daha önce çölde kazmış olduğu kuyunun yanına götürür ve ona; “kuyuya bak” diyerek arkasından itekler ve üzerine toprak atardı.³⁴⁰

³³³ Esed, *Kur'an Mesajı Meal-Tefsir*, 1419.

³³⁴ Karaman vd. *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri*, 5/561.

³³⁵ et-Taberî, *Câmiu'l-Beyan an Te'vili âyi'l-Kur'an*, 24/141; İbn Kesir, *Muhtasar İbn-i Kesir*, 606; İbn Âşûr, *et-Tahrir ve't-Tenvir*, 30/143.

³³⁶ Bursevi, *Rûhu'l-Beyân (Kur'an Meali ve Tefsiri)*, 23/94.

³³⁷ Tekvir, 81/8.

³³⁸ Dayf - Medkur, *el-Mucemü'l-Veciz*, 1/658.

³³⁹ es-Sabuni, *Safvetü't-Tefasir*, 3/228.

³⁴⁰ Bursevi, *Rûhu'l-Beyân (Kur'an Meali ve Tefsiri)*, 23/95.

Kıyamet gününü anlatan bu âyetin meâllerde anlamı şu şekillerde verilmiştir: Elmalılı, *(Ve o diri gömülen sorulduğunda.)*³⁴¹ Hasan Basri Çantay, *(Diri diri gömülen kızın hangi suçlardan dolayı öldürüldüğü sorulduğu zaman.)*³⁴² Muhammed Esed, *(Ve diri diri gömülen kız çocuklarına sorulduğunda.)*³⁴³ Ömer Nasuhi Bilmen, *(Ve diri olarak gömülen kız çocuğuna sorulduğu zaman.)*³⁴⁴ Kur'an yolu, *(Diri diri gömülen kıza hangi suçundan dolayı öldürüldüğü sorulduğunda.)*³⁴⁵ Talat Koçyiğit, *(Kız çocuğuna hangi suçtan dolayı öldürüldüğü sorulduğu zaman.)*³⁴⁶ Sıtkı Güllü, *(Diri diri toprağa gömülmüş küçük kıza sorulduğu zaman.)*³⁴⁷ Süleyman Ateş, *(Ve sorulduğu zaman o diri diri toprağa gömülen kıza.)*³⁴⁸ İsmail Hakkı Bursevî, *(Diri diri gömülen kıza sorulduğunda.)*³⁴⁹

Ele alınan meâllerin tümünde “mev’udetu” kelimesi sözlük anlamına uygun “diri diri gömülen” şeklinde aktarılmıştır. Tefsir kitaplarına da baktığımızda söz konusu kelime sözlük anlamına uygun bir şekilde açıklandığını görmekteyiz.³⁵⁰

2.2.10. Fuccirat (فُجِّرَتْ)

Bu başlık altında işlenecek âyet-i kerime kıyamet gününde denizlerin arasındaki engellerin kalkacağını ve suların birbiriyle karışacağı hakkında bilgi vermektedir. (وَإِذَا الْبَحَارُ فُجِّرَتْ) *(Denizler taştığında.)*³⁵¹ Fuccirat (فجرت) kelimesi sözlükte, “yarmak, kanal açmak, fişkırtmak ve ateşleme” anlamlarında kullanılmıştır.³⁵² Kıyamet gününde yeryüzü sarsılıp dümdüz olup aralarındaki engellerin kalkması üzerine denizler birbirine açılacak ve bir tek deniz haline gelecektir.³⁵³

³⁴¹ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 2008, 9/269.

³⁴² Çantay, *Kur'an-ı Hâkim ve Meal-i Kerim*, 3/262.

³⁴³ Esed, *Kur'an Mesajı Meal-Tefsir*, 1419.

³⁴⁴ Bilmen, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meali Alisi Ve Terfsiri*, 8/384.

³⁴⁵ Karaman vd. *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri*, 5/561.

³⁴⁶ Koçyiğit, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meâli*, 585.

³⁴⁷ Güllü, *Kelime Anlamı Kur'an-ı Kerim Meâli*, 566.

³⁴⁸ Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, ts. 10/336.

³⁴⁹ Bursevî, *Rûhu'l-Beyân (Kur'an Meali ve Tefsiri)*, 23/87.

³⁵⁰ Nesefî, *Medârikü't-Tenzil ve Hakâiku't-Te'vîl*, 3/496; el-Mahallî - es-Süyutî, *Celaleyn Tefsiri*, 1/586.

³⁵¹ İnfitar, 82/3

³⁵² Dayf - Medkur, *el-Mucemü'l-Veciz*, 1/462.

³⁵³ Bursevî, *Rûhu'l-Beyân (Kur'an Meali ve Tefsiri)*, 23/120.

Bu dehşet verici olayı anlatan âyetin anlamının meâllerde yer alması da şöyledir: Elmalılı, (*Denizler akıtıldığında.*)³⁵⁴ Ömer Nasuhi Bilmen, (*Ve denizlerin kaynayıp aktığı vakit.*)³⁵⁵ Sıtkı Güllü, (*Denizler akıtıldığı zaman.*)³⁵⁶ Hasan Basri Çantay, (*Denizler fişkırtıldığı zaman.*)³⁵⁷ Süleyman Ateş, (*Denizler fişkırtıldığı zaman.*)³⁵⁸ Bu meâllerde “fucciret” kelimesi sözlük anlamına uygun olan “akıtma ve fişkirmek” şeklinde yorumlanmıştır.

Muhammed Esed, (*Denizler kabarıp taşıdığında.*)³⁵⁹ Kur'an Yolu, (*Denizler yükselip birbirine katıldığında.*)³⁶⁰ Talat Koçyiğit, (*Denizlerin birbirine karıştırıldığı.*)³⁶¹ İsmail Hakkı Bursevî, (*Denizler birbirine katıldığında.*)³⁶² İlgili kelime bu meâllerde sözlük anlamı dışında aktarılarak farklı bir yoruma tabi tutulmuştur.

Tefsirler kitaplarında söz konusu kelime “yarmak ve karışmak” anlamında açıklanmıştır.³⁶³ Müfessirler bu âyeti “tatlı ve tuzlu denizin birbirine karışarak tek bir deniz olacağı” şeklinde tefsir etmişleridir. Tefsir ve meâl eserleri incelendiğinde bu kelime her ne kadar farklı manalarda yorumlansa da hepsinde kast edilen anlam aynı yöndedir.

2.2.11. Bu'sirat (بُعْثِرَتْ)

Kabirlerin altı üstüne getirilmesi kıyametin yeryüzünde medyana gelecek alametlerinden birisidir. Bu hadise ölülerin kabirlerinden çıkmasıyla meydana gelir. (*وَإِذَا الْقُبُورُ بُعْثِرَتْ*) “Kabirlerin altı üstüne getirildiğinde”³⁶⁴ Bu'sirat (بعثرت) kelimesi sözlükte, “birbirinin üstüne çevirmek” anlamında kullanılmıştır.³⁶⁵ Bu âyetle ilgili iki farklı yorum yapılmıştır: Birinci yorum; kabirlerdeki ölüler, diri bir şekilde çıkarılmak suretiyle, alt-üstüne getirilir. Nitekim Allah (c.c) Kur'an-ı Kerim'de meâlen; (*Yeryüzü*

³⁵⁴ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 2008, 9/306.

³⁵⁵ Bilmen, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meali Alisi Ve Tefsiri*, 8/391.

³⁵⁶ Güllü, *Kelime Anamlı Kur'an-ı Kerim Meâli*, 568.

³⁵⁷ Çantay, *Kur'an-ı Hâkim ve Meal-i Kerim*, 3/265.

³⁵⁸ Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, ts. 10/357.

³⁵⁹ Esed, *Kur'an Mesajı Meal-Tefsir*, 1422.

³⁶⁰ Karaman vd. *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri*, 5/568.

³⁶¹ Koçyiğit, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meâli*, 586.

³⁶² Bursevî, *Rûhu'l-Beyân (Kur'an Meali ve Tefsiri)*, 23/119.

³⁶³ Nesefî, *Medârikü't-Tenzil ve Hakâiku't-Te'vîl*, 3/498; es-Sabuni, *Safvetü't-Tefasir*, 3/778.

³⁶⁴ İnfitâr, 82/4.

³⁶⁵ Komisyon, *el-Müncid fi'l-Lügati ve'l-A'lâm*, 42.

ağırlıklarını ölülerini çıkarıp attığı zaman) buyurmuştur.³⁶⁶ İkinci yorum; kabirlerdeki mevcut altın ve gümüşlerin ortaya çıkartılması için, alt-üstüne çevrilecektir. Çünkü kıyametin alametlerinden bir tanesi de budur. Birinci yorum âyetin manasına daha uygundur. Çünkü âyetteki “kabirler” kelimesi bu anlama yöneliktir.³⁶⁷

Âyetin meâllere yansımaları şu şekildedir: Elmalılı, *(Kabirler deşildiği zaman.)*³⁶⁸ Hasan Basri Çantay, *(Kabirler alt üst edildiği zaman.)*³⁶⁹ Muhammed Esed, *(Ve kabirler alt üst olduğunda.)*³⁷⁰ Ömer Nasuhi Bilmen, *(Ve mezarların alt üst olduğu vakit.)*³⁷¹ Kur'an Yolu, *(Kabirlerin altı üstüne getirildiğinde.)*³⁷² Talat Koçyiğit, *(Kabirlerin içi dışına çıkarıldığı zaman.)*³⁷³ Sıtkı Güllü, *(Kabirler deşildiği zaman.)*³⁷⁴ Süleyman Ateş, *(Kabirlerin içi dışına getirildiği zaman.)*³⁷⁵ İsmail Hakkı Bursevî, *(Kabirlerin içindekileri dışarı çıkardığı zaman.)*³⁷⁶

Zikredilen meâllerin tümü incelendiğinde “bu’sirat” fiilinin sözlük manasına uygun olan “altını üstüne çevirme” manasında kullanıldığı görülmektedir. Ancak bu müelliflerden Elmalılı ve Sıtkı Güllü meâllerine, “kabirler deşildiği zaman” anlamını yansıtmışlardır. Söz konusu kelime tefsir kaynakları da incelendiğinde yine sözlük manasına uygun açıklandığı görülmektedir.³⁷⁷

2.2.12. Muddet (مُدَّتْ)

Dağ ve tepelerin düz edilmesiyle beraber yerin küresel şekli bozulacak ve dümdüz olacaktır. Bu durum evrendeki genel düzenin bozulmasından kaynaklanmaktadır. (وَإِذَا الْأَرْضُ مُدَّتْ) *(Yer uzatıldığı vakit.)*³⁷⁸ Muddet (مدت) kelimesi sözlükte, “uzatmak, yayılma ve genişleme” anlamında kullanılmaktadır.³⁷⁹ Yeryüzü dümdüz edildiğinde denizler, dereler kaldırılacak ve dağlar parçalanacaktır. Yeryüzü

³⁶⁶ Zilzâl, 99/2.

³⁶⁷ er-Râzî, *et-Tefsiru'l-Kebir*, 31-32/73.

³⁶⁸ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 2008, 9/306.

³⁶⁹ Çantay, *Kur'an-ı Hâkim ve Meal-i Kerim*, 3/265.

³⁷⁰ Esed, *Kur'an Mesajı Meal-Tefsir*, 1422.

³⁷¹ Bilmen, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meal-i Alisi Ve Tefsiri*, 8/391.

³⁷² Karaman vd. *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri*, 5/568.

³⁷³ Koçyiğit, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meâli*, 586.

³⁷⁴ Güllü, *Kelime Anamlı Kur'an-ı Kerim Meâli*, 568.

³⁷⁵ Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, ts. 10/357.

³⁷⁶ Bursevî, *Rûhu'l-Beyân (Kur'an Meal-i ve Tefsiri)*, 23/119.

³⁷⁷ Nesefî, *Medârikü't-Tenzil ve Hakâiku't-Te'vîl*, 3/498; el-Mahallî - es-Süyutî, *Celaleyn Tefsiri*, 1/687; İbn Âşûr, *et-Tahrir ve't-Tenvir*, 30/172.

³⁷⁸ İnşikak, 84/3.

³⁷⁹ Dayf - Medkur, *el-Mucemü'l-Veciz*, 1/575.

düz bir meydana dönüştürülecektir. Bu husus Kur'an'ın başka âyetlerinde meâlen şöyle geçmektedir: “Yerlerini boş, dümdüz bırakacaktır. Orada ne bir eğrilik, ne de bir tümsek göremeyeceksin.”³⁸⁰ şeklinde açıklanmıştır.³⁸¹

Söz konusu âyetin meâllere yansıması şekildedir: Elmalılı, (Yer uzatıldığı vakit.)³⁸² Hasan Basri Çantay, (Yer uzatıldığı zaman.)³⁸³ Ömer Nasuhi Bilmen, (Ve yeryüzü uzatılıp dümdüz olduğu zaman.)³⁸⁴ Kur'an Yolu, (Yer uzatılıp dümdüz edildiğinde.)³⁸⁵ Süleyman Ateş, (Yer uzatılıp dümdüz yapıldığı zaman.)³⁸⁶ Talat

Koçyiğit, (Yer uzatıldığında.)³⁸⁷ Sıtkı Gülle, (Yeryüzü uzatıldığı zaman.)³⁸⁸ İlgili kelime bu meâllerde sözlük manasına uygun olan “uzatmak” manasında aktarılmıştır. Ancak Muhammed Esed bu kelimeyi meâline, (Ve yeryüzü dümdüz hale getirildiğinde.)³⁸⁹ manasında, İsmail Hakkı Bursevî ise meâline, (Yer dümdüz edildiğinde.)³⁹⁰ anlamında yorumlamışlardır. Bu iki müellif kelimenin sözlük anlamı dışına çıkmışlardır.

Tefsir kaynaklarını incelediğimizde bu kelimenin sözlük manasına uygun olan “uzatıldığında” şeklinde tefsir edildiği görülmektedir.³⁹¹

2.2.13. Tehellet (تَخَلَّتْ)

Kıyamet kopmaya başladığında yeryüzü içindeki ölüleri ve hazineleri dışarı atacaktır. Söz konusu âyeti kerime bu hadise hakkındadır. (وَأَلْقَتْ مَا فِيهَا وَتَخَلَّتْ) (İçindekileri atıp boşaldığı.)³⁹² Tehellet (تَخَلَّتْ) kelimesi sözlükte, “boşalmak, soyulmak ve terk etmek” manalarında kullanılmıştır.³⁹³ Yeryüzü içinde bulunan ölüleri, hazineleri ve madenleri atıp boşaltacaktır. Kurtubi bu âyet hakkında şöyle demiştir; yer içindeki ölülerini dışarı çıkarıp atarak boşaldığı ve gebelerin

³⁸⁰ Tâhâ, 20/106-107.

³⁸¹ Ebu'l-A'la Mevdudî, *Tefhimu'l-Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri*, 7/73.

³⁸² Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 2008, 9/342.

³⁸³ Çantay, *Kur'an-ı Hâkim ve Meal-i Kerim*, 3/273.

³⁸⁴ Bilmen, *Kur'anı Kerim'in Türkçe Meali Alisi Ve Tefsiri*, 8/406.

³⁸⁵ Bilmen, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meali Alisi Ve Tefsiri*, 8/583.

³⁸⁶ Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, ts. 10/382.

³⁸⁷ Koçyiğit, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meâli*, 588.

³⁸⁸ Gülle, *Kelime Anamlı Kur'an-ı Kerim Meâli*, 575.

³⁸⁹ Esed, *Kur'an Mesajı Meal-Tefsir*, 1419.

³⁹⁰ *Rûhu'l-Beyân (Kur'an Meali ve Tefsiri)*, 23/170.

³⁹¹ er-Râzî, *et-Tefsiru'l-Kebir*, 31-32/96; Nesefî, *Medârikü't-Tenzil ve Hakâiku't-Te'vîl*, 3/504; el-Mahallî - es-Süyûtî, *Celaleyn Tefsiri*, 1/589.

³⁹² İnşikak, 84/4.

³⁹³ Mal'ûf, *el-Müncid Fi'l-lügât*, 194.

karnındakilerini attıkları gibi, içinde bulunan hazine ve madenleri de dışarı fırlatacaktır. Bu olay kıyametin korkunçluğunu ve büyüklüğünü göstermektedir.³⁹⁴

Âyetin meâllere yansması şöyledir: Elmalılı, *(Ve içindekini atıp boşaldığı vakit.)*³⁹⁵ Hasan Basri Çantay, *(İçinde ne varsa atıp bomboş kaldığı, Rabbini dinleyip boyun eğdiği zaman ki yer zaten buna layık yaratılmıştır.)*³⁹⁶ Muhammed Esed, *(Ve içindeki her şeyi dışarı atarak tamamen boşaldığında.)*³⁹⁷ Ömer Nasuhi Bilmen, *(Ve içinde ne var ise atıp boşaldığı zaman.)*³⁹⁸ Kur'an Yolu, *(İçindekileri atıp boşaldığında.)*³⁹⁹ Talat Koçyiğit, *(İçindekileri dışarı atıp boşaldığı zaman.)*⁴⁰⁰ Sıtkı Gülle, *(Ve içindekileri atıp boş kaldığında.)*⁴⁰¹ Süleyman Ateş, *(İçindekilerini dışarı atıp boşaldığı zaman.)*⁴⁰² İsmail Hakkı Bursevî, *(İçinde bulunanları atıp boşaldığında.)*⁴⁰³ Adı geçen meâllerin tümü incelendiğinde “tehellet” kelimesinin sözlük manasına uygun olarak “boşalmak” şeklinde aktarıldığı görülmektedir. Tefsir eserlerinde bu kelimenin sözlük manasına uygun olarak tefsir edildiği görülmektedir.⁴⁰⁴ İlgili âyetin yorumu hakkında herhangi bir ihtilaf çıkmamıştır. Çünkü bu hadisenin vuku bulması hakkında herhangi bir şüphe bulunmamaktadır.

2.2.14. Hukkat (حَقَّتْ)

Kıyamet kopmaya başlayınca yeryüzü Rabbini dinleyip itaat ederek içindeki her şeyi dışarı çıkartacaktır. (وَأُذِنتُ لِرَبِّهَا وَحَقَّتْ) (Rabbini dinleyip O'na hakkıyla itaate mecbur kaldığı vakit.)⁴⁰⁵ Bu âyetteki kelimelerin anlamları bir önceki konuda ele alındığından dolayı burada tekrardan anlatmaya ihtiyaç duyulmamıştır. Kıyamet gününde yeryüzü genişliği fazlalaştırılacaktır. Yerin içinde bulunan ölümler ve diğer her şey çıkıp Allah'ın emrine kulak verip itaat edecektir.⁴⁰⁶

³⁹⁴ es-Sabuni, *Safvetü't-Tefasir*, 3/258.

³⁹⁵ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 2008, 9/343.

³⁹⁶ Çantay, *Kur'an-ı Hâkim ve Meal-i Kerim*, 3/273.

³⁹⁷ Esed, *Kur'an Mesajı Meal-Tefsir*, 1419.

³⁹⁸ Bilmen, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Mealî Alisi Ve Tefsiri*, 8/406.

³⁹⁹ Karaman vd. *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri*, 5/583.

⁴⁰⁰ Koçyiğit, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Mealî*, 588.

⁴⁰¹ Gülle, *Kelime Anamlı Kur'an-ı Kerim Mealî*, 575.

⁴⁰² Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, ts. 10/382.

⁴⁰³ Bursevî, *Rûhu'l-Beyân (Kur'an Mealî ve Tefsiri)*, 23/170.

⁴⁰⁴ Nesefî, *Medârikü't-Tenzil ve Hakâiku't-Te'vîl*, 3/504; İbn Âşûr, *et-Tahrir ve't-Tenvir*, 30/220.

⁴⁰⁵ İnşikâk, 84/5

⁴⁰⁶ et-Tayyar, *Tefsiru Cüz'i Amme*, 97.

İlgili âyetin meâllere yansması şu şekildedir: Elmalılı, (*Rabbini dinleyip haklandığı vakit...*)⁴⁰⁷ Hasan Basri Çantay, (*Rabbini dinleyip boyun eğdiği zaman ki zaten buna layık yaratılmıştır.*)⁴⁰⁸ Muhammed Esed, (*Tabiatı gereği boyun eğerek.*)⁴⁰⁹ Ömer Nasuhi Bilmen, (*Rabbini dinliği ve layık kılındığı vakit.*)⁴¹⁰ Kur'an Yolu, (*Ve o da Rabbine boyun eğip gerekeni yaptığında.*)⁴¹¹ Talat Koçyiğit, (*Rabbini dinleyip O'na boyun eğdiği zaman.*)⁴¹² Sıtkı Güllü, (*Rabbine kulak verdiğinde ki yer buna layık kılınmıştır.*)⁴¹³ Süleyman Ateş, (*Kendisine yaraştığı üzere Rabbini dinlediği zaman.*)⁴¹⁴ İsmail Hakkı Bursevî, (*Rabbini dinleyip O'na hakkıyla itaate mecbur kaldığı vakit.*)⁴¹⁵

Zikredilen meâllere baktığımızda ilgili kelimenin sözlük anlamına uygun yorumlandığı görülmektedir. Tefsir kitaplarına da bakıldığında, ilgili âyet için yapılan yorumlarla meâl yorumları birbirine uyushmaktadır.⁴¹⁶ Söz konusu âyet inşikâk suresinin 2. ve 3. âyetlerinde aynı lafızlarla geçmektedir. Ancak 2. âyet gökyüzünde meydana gelecek değişimlerle ilgili iken, 5. âyet ise yeryüzünde meydana gelecek değişimlerle ilgilidir.

2.2.15. Dekken (دَكَّنَ)

(كَلَّا إِذَا دُكَّتِ الْأَرْضُ دَكًّا دَكًّا) (*Hayır, bu böyle olmamalı! Yer dağılıp parça parça olduğunda*)⁴¹⁷ Dekken (دَكَّنَ) kelimesi sözlükte, “düzleştirme, yıkıp yerle bir etmek, öğütmek ve toz haline getirme” anlamlarında kullanılmıştır.⁴¹⁸ Bu âyetteki (دَكَّنَ) edatı, ret ve sakındırma içindir. Böylece manası: Ey gafiller! bundan sakınıp çekinin. Önünüzde o zor günde, sizi bekleyen korkunç olaylar vardır. Bu olaylar, yeryüzü peş peşe sallandığı ve sarsıldığı zaman olacaktır.⁴¹⁹

⁴⁰⁷ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 2008, 9/343.

⁴⁰⁸ Çantay, *Kur'an-ı Hâkim ve Meal-i Kerim*, 3/273.

⁴⁰⁹ Esed, *Kur'an Mesajı Meal-Tefsir*, 1429.

⁴¹⁰ Bilmen, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meali Alisi Ve Tefsiri*, 8/406.

⁴¹¹ Karaman vd. *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri*, 5/583.

⁴¹² Koçyiğit, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meâli*, 588.

⁴¹³ Güllü, *Kelime Anlamlı Kur'an-ı Kerim Meâli*, 575.

⁴¹⁴ Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, ts. 10/382.

⁴¹⁵ Bursevî, *Rûhu'l-Beyân (Kur'an Meali ve Tefsiri)*, 23/170.

⁴¹⁶ Nesefî, *Medârikü't-Tenzil ve Hakâiku't-Te'vîl*, 3/505; es-Sabuni, *Safvetü't-Tefasir*, 3/792; et-Tayyar, *Tefsiru Cüz'i Amme*, 97.

⁴¹⁷ Fecr, 89/21

⁴¹⁸ Dayf - Medkur, *el-Mucemü'l- Vasit*, 1/291.

⁴¹⁹ es-Sabuni, *Safvetü't-Tefasir*, 3/823.

Âyetin meâllerdeki anlamı şu şekildedir: Hasan Basri Çantay, (*Hakka ki yer (zelzeleye) parça parça dağıtıldığı zaman.*)⁴²⁰ Muhammed Esed, (*Peki, (hesap günü nasıl davranacaksınız,) yeryüzü artarda sarsılıp paramparça olduğunda.*)⁴²¹ Ömer Nasuhi Bilmen, (*Hayır hayır... Yer parça parça parçalanınca.*)⁴²² Kur'an Yolu, (*Hayır, bu böyle olmamalı! Yer dağılıp parça parça olduğunda.*)⁴²³ Talat Koçyiğit, (*Hayır, yer parça parça dağıtıldığında.*)⁴²⁴ Sıtkı Güllü, (*Hayır, hayır! Yerüstü yıkıla yıkıla yıkıldığında.*)⁴²⁵ İsmail Hakkı Bursevî, (*Hayır, yeryüzü parça parça döküldüğünde.*)⁴²⁶ İlgili kelime için bu meâllerin geneline baktığımızda, sözlük manasına uygun olan "düzleştirme, yıkıp yerle bir etmek" manasında aktarılmıştır. Ancak Elmalılı meâline bu kelime için, (*Hayır hayır! Yer üst üste sarsıntılarla düzenlendiğinde*)⁴²⁷ şeklindeki yorumu ve Süleyman Ateş'in, (*Hayır, yer birbiri ardınca sarsılıp dümdüz edildiği zaman.*)⁴²⁸ şeklindeki yorumu kelimenin sözlük manasıyla uyduğu halde diğer meâllerden ayrılarak farklı bir yoruma gidilmiştir. Bu farklı yorum da kelimenin birden fazla anlama gelmesinden kaynaklanmaktadır.

Tefsir kaynaklarında ileri sürülen yorumlara baktığımızda kelimenin sözlük manasına uygun olarak "toz haline gelme ve parça parça" manalarında açıklandığını görmekteyiz.⁴²⁹

2.2.16. Zilzâlehâ (زَلْزَالَهَا)

Allah (c.c) hikmeti ve kudretiyle kıyamet gününde yeryüzü kendisine has bir şekilde sallanacaktır. (إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ زِلْزَالَهَا) (*Yer, kendisine ait şiddetli bir zelzele ile sarsıntıya uğratıldığı zaman.*)⁴³⁰ Zilzâl (زلزال) kelimesi (زلزل) fiilin mastarı olup sözlükte, "şiddetle sarsmak ve deprem" manalarında kullanılmıştır.⁴³¹ Kıyametin kopacağı gün sûra birinci üflemeyle yerküresinde şiddetli sarsıntılar meydana

⁴²⁰ Çantay, *Kur'an-ı Hâkim ve Meal-i Kerim*, 3/291.

⁴²¹ Esed, *Kur'an Mesajı Meal-Tefsir*, 1444.

⁴²² Bilmen, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meali Alisi Ve Tefsiri*, 8/442.

⁴²³ Karaman vd. *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri*, 5/616.

⁴²⁴ Koçyiğit, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meâli*, 592.

⁴²⁵ Güllü, *Kelime Anlamalı Kur'an-ı Kerim Meâli*, 590.

⁴²⁶ Bursevi, *Rûhu'l-Beyân (Kur'an Meali ve Tefsiri)*, 23/306.

⁴²⁷ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 2008, 9/452.

⁴²⁸ Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, ts. 10/464.

⁴²⁹ et-Taberî, *Câmiu'l-Beyan an Te'vîli âyi'l-Kur'an*, 24/383; el-Mahallî - es-Süyutî, *Celaleyn Tefsiri*, 1/593.

⁴³⁰ Zilzâl, 99/1.

⁴³¹ Komisyon, *el-Müncid fi'l-Lügati ve'l-A'lâm*, 303.

gelecektir. Dağlar yerlerinden kopup savrulur ve yeryüzünde yıkılmayan hiçbir şey kalmayacaktır.⁴³²

Kıyamet gününü anlatan bu âyetin meâllere geçişi şöyledir: Elmalılı, (*Yer, o sarsıntıyla sarsıldığında.*)⁴³³ Hasan Basri Çantay, (*Yer kendisine ait şiddetli bir sarsıntı ile zelzeleye uğratıldığı zaman.*)⁴³⁴ Muhammed Esed, (*Yeryüzü, o son müthiş sarsıntı ile sarsıldığında.*)⁴³⁵ Ömer Nasuhi Bilmen, (*Yer, kendisine ait şiddetli bir zelzele ile sarsılır.*)⁴³⁶ Kur'an Yolu, (*Yer o dehşetli sarsıntıyla sarsıldığında.*)⁴³⁷ Talat Koçyiğit, (*Yer şiddetle sarsıldığında.*)⁴³⁸ Sıtkı Güllü, (*Yer, o sarsıntıyla sarsıldığında.*)⁴³⁹ Süleyman Ateş, (*Yer o korkunç sarsıntı ile sarsıldığında.*)⁴⁴⁰ İsmail Hakkı Bursevî, (*Yerküre kendisine has sarsıntıyla sallandığında.*)⁴⁴¹ Adı geçen meâller ele alındığında söz konusu olan “zilzâl” kelimesinin sözlük anlamına uygun bir şekilde “sarsıntı ve deprem” manasında aktarıldığı görülür. Meşhur tefsir kaynaklarına da baktığımızda âyetin aynı şekilde yorumlandığını görmekteyiz.⁴⁴²

2.2.17. Eskâlehâ (أَنْقَالَهَا)

Kıyamet alametlerinden birisi de yeryüzünün içinde barındırdığı ağırlıkları dışarı çıkartmasıdır. (وَأَخْرَجَتِ الْأَرْضُ أَنْقَالَهَا) (*Yer ağırlıklarını çıkardığı zaman.*)⁴⁴³ Eskâl (انقال) kelimesi (ثقل) fiilinin çoğulu olup sözlükte, “tartılan ve ölçülen şeyler” anlamında kullanılmıştır.⁴⁴⁴ Bu kelime hakkında farklı yorumlar yapılmıştır: Birinci görüş; bu zelzeleden kasıt, birinci zelzeledir. İnsanların dünyada iken birbirlerini öldürdükleri hazineler o gün yeryüzüne çıkacaktır fakat o gün hiç kimse bu hazinlere bakmayacaktır. İkinci görüş; bu zelzeleden kasıt, kıyametten sonraki ikinci zelzeledir.

⁴³² Karaman vd. *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri*, 5/668.

⁴³³ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 2008, 10/47.

⁴³⁴ Çantay, *Kur'an-ı Hâkim ve Meal-i Kerim*, 3/323.

⁴³⁵ Esed, *Kur'an Mesajı Meal-Tefsir*, 1466.

⁴³⁶ Bilmen, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meali Alisi Ve Tefsiri*, 8/486.

⁴³⁷ Karaman vd. *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri*, 5/668.

⁴³⁸ Koçyiğit, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meali*, 599.

⁴³⁹ Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur'an*, 16/608.

⁴⁴⁰ Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, ts. 11/49.

⁴⁴¹ Rûhu'l-Beyân (*Kur'an Meali ve Tefsiri*), 23/456.

⁴⁴² et-Taberî, *Câmiu'l-Beyan an Te'vili âyi'l-Kur'an*, 24/558; İbn Kesir, *Muhtasar İbn-i Kesir*, 665; el-Mahallî - es-Süyûtî, *Celaleyn Tefsiri*, 1/599.

⁴⁴³ Zilzâl, 99/2.

⁴⁴⁴ el-isfehâni, *Müfredâtü Elfâzi'l-Kur'an*, 173-174.

O gün ölümler diri olarak yerin içinden çıkacaklardır. Üçüncü görüş; eskâl kelimesi için “yer sırlarını ve gizemlerini açığa çıkaracaktır” şeklinde yorumlanmıştır.⁴⁴⁵

Bu âyette geçen ilgili kelimenin meâllere aktarılması şöyledir: Elmalılı, (*Yer ağırlıklarını çıkardığında*).⁴⁴⁶ Hasan Basri Çantay, (*Yer bütün ağırlıklarını dışarıya çıkardığı zaman*).⁴⁴⁷ Muhammed Esed, (*Ve yeryüzü ağırlıklarını çıkarıp attığında*).⁴⁴⁸ Ömer Nasuhi Bilmen, (*Ve yer ağırlıklarını dışarı çıkarır*).⁴⁴⁹ Kur'an Yolu, (*Ve yer ağırlıklarını dışarı attığında*).⁴⁵⁰ Talat Koçyiğit, (*İçindeki ağırlıkları dışarı çıkardığında*).⁴⁵¹ Sıtkı Güllü, (*Yer ağırlıklarını çıkardığında*).⁴⁵² Süleyman Ateş, (*Yer ağırlıklarını çıkardığında*).⁴⁵³ İsmail Hakkı Bursevî, (*Toprak ağırlıklarını dışarı çıkardığı*).⁴⁵⁴ Zikredilen bütün meâllerde “eskâl” kelimesinin sözlük manasına uygun bir şekilde “ağırlıklar” olarak yorumlandığı görülmektedir. Bazı müfessirler yerin içindeki bu ağırlığın defineler ve ölümler olduğunu öne sürmüşlerdir. Kıyametin şiddetiyle yerin içindeki her şeyi dışarı çıkartacağı şeklinde yorumlamışlardır.⁴⁵⁵ Ancak müfessirlerden Taberi bu âyetin manasını daraltarak diğer müfessirlerden ayrılmıştır. Taberi'ye göre yeryüzü kıyamet gününde içindeki ölümleri çıkaracaktır.⁴⁵⁶

2.2.18. Ve Kâle-l-insanü mâ lehâ (وَقَالَ الْإِنْسَانُ مَا لَهَا)

İnsanoğlu kıyamet gününde karşılaşacağı hadiseler karşısında şaşkınlığını gizleyemeyecektir. Çünkü o gün yeryüzü içinde bulunan her şeyi dışarı fırlatacaktır. (وَقَالَ الْإِنْسَانُ مَا لَهَا) (*Ve insan, “ne oluyor bana!” dediğinde*).⁴⁵⁷ Bir önceki âyetle bağlantılı olan bu âyet, kıyamet gününde insanların karışılacağı olayları tasvir etmektedir. Nesefi bu olay hakkında şöyle yorum yapmıştır: “Yerküresini şiddetli zelzele sarstığında ve içindekileri dışarı attığında insan “buna ne oluyor” diyecektir.

⁴⁴⁵ el-Karadavi, *Amme Cüz'ünün Tefsiri*, 1/448-9.

⁴⁴⁶ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 2008, 10/47.

⁴⁴⁷ Çantay, *Kur'an-ı Hâkim ve Meal-i Kerim*, 3/323.

⁴⁴⁸ Esed, *Kur'an Mesajı Meal-Tefsir*, 1466.

⁴⁴⁹ Bilmen, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meali Alisi Ve Tefsiri*, 8/486.

⁴⁵⁰ Karaman vd. *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri*, 5/668.

⁴⁵¹ Koçyiğit, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meâli*, 599.

⁴⁵² Güllü, *Kelime Anlamalı Kur'an-ı Kerim Meâli*, 608.

⁴⁵³ Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, ts. 11/49.

⁴⁵⁴ Bursevî, *Rûhu'l-Beyân (Kur'an Meali ve Tefsiri)*, 23/456.

⁴⁵⁵ Nesefi, *Medârikü't-Tenzil ve Hakâiku't-Te'vîl*, 3/539; İbn Kesir, *Muhtasar İbn-i Kesir*, 188; el-Mahallî - es-Süyutî, *Celaleyn Tefsiri*, 1/599.

⁴⁵⁶ et-Taberî, *Câmiu'l-Beyan an Te'vîli âyi'l-Kur'an*, 24/558.

⁴⁵⁷ Zilzâl, 99/3.

Yeryüzünün sarsılıp ve ölülerini diri bir şekilde dışarı attığı olay ikinci üfürüş anında meydana gelecektir” şeklinde yorumlamıştır.⁴⁵⁸

Âyetin meâllerdeki şu şekildedir: Elmalılı, (*Ve insan: “ne oluyor bana?” dediğinde.*)⁴⁵⁹ Hasan Basri Çantay, (*İnsan, “buna ne oluyor?” dediği zaman.*)⁴⁶⁰ Ömer Nasuhi Bilmen, (*Ve insan, buna ne oluyor demiş olur.*)⁴⁶¹ Kur’an Yolu, (*Ve insan, “ne oluyor buna!” dediğinde.*)⁴⁶² Sıtkı Güllü, (*Ve insan: “bana ne oluyor?” dediğinde.*)⁴⁶³ Süleyman Ateş, (*Ve insan: “ne oluyor bana?” dediği zaman.*)⁴⁶⁴ İsmail Hakkı Bursevî, (*Ve insan “ne oluyor bana!” dediği vakit.*)⁴⁶⁵ Zikredildin meâllerin kahir ekseriyetinde bu âyetin “insan, “buna ne oluyor?” dediği zaman” şeklinde yorumlandığı görülmektedir. Ancak Muhammed Esed bu kelimeyi meâlde, (*Ve insan: “ona ne oluyor?” diye bağırdığında.*)⁴⁶⁶ ki yorumu ile Talat Koçyiğit’in, (*Ve İnsanın “ona ne oluyor!” dediğinde*)⁴⁶⁷ şeklinde anlam verdikleri görülmektedir. Müellifler yaptıkları bu yorumlarıyla diğer meâllerden ayrılmaktadırlar. Diğer meâllerde “bana” şeklinde yorumlanırken, bu iki meâlde ise “ona” şeklinde aktarılmıştır. Bu farklılığın sebebi zamirin merciinden kaynaklanmaktadır.

İlgili kelime için tefsir kaynaklarına da bakıldığında meâllerde zikredilen mananın yer aldığı görülmektedir.⁴⁶⁸ Ancak müfessirlerden Taberi bu âyeti “insan” ne oluyor bu yere?” şeklinde yorumlayarak farklı bir yoruma gittiği görülmektedir.⁴⁶⁹ Müfessirler tarafından yapılan bütün bu yorumlar, insanların kıyamet günündeki halini tasvir etmektedir.

⁴⁵⁸ Nesefi, *Medârikü't-Tenzil ve Hakâiku't-Te'vîl*, 3/539.

⁴⁵⁹ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 2008, 10/47.

⁴⁶⁰ Çantay, *Kur'an-ı Hâkim ve Meal-i Kerim*, 3/323.

⁴⁶¹ Bilmen, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meali Alisi Ve Tefsiri*, 8/486.

⁴⁶² Karaman vd. *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri*, 5/668.

⁴⁶³ Güllü, *Kelime Anlamlı Kur'an-ı Kerim Meâli*, 608.

⁴⁶⁴ Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, ts. 11/49.

⁴⁶⁵ Bursevi, *Rûhu'l-Beyân (Kur'an Meali ve Tefsiri)*, 23/456.

⁴⁶⁶ Esed, *Kur'an Mesajı Meal-Tefsir*, 1466.

⁴⁶⁷ Koçyiğit, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meâli*, 599.

⁴⁶⁸ Nesefi, *Medârikü't-Tenzil ve Hakâiku't-Te'vîl*, 3/539; İbn Kesir, *Muhtasar İbn-i Kesir*, 666; el-Mahallî - es-Süyutî, *Celaleyn Tefsiri*, 1/599.

⁴⁶⁹ et-Taberî, *Câmiu'l-Beyan an Te'vîli âyi'l-Kur'an*, 24/559.

2.2.19. Ahbârahâ (أَخْبَارَهَا)

Yeryüzü kıyamet gününde insanların üzerinde yaptıkları iyilik ve kötülükleri haber verecektir. (يَوْمَئِذٍ تُخْبِرُ أَخْبَارَهَا) (*İşte o gün, yer, kendi haberlerini anlatır.*)⁴⁷⁰ Ahbâr (أخبار) kelimesi (خبر) kelimesinin çoğulu olup sözlükte, “haber vermek ve bildirilmek” manalarında kullanılmıştır.⁴⁷¹ İnsanlar ne oluyor dediği vakitte yeryüzü kıyametin haberini verecektir. İbn Mesud bu âyeti şöyle yorumlamıştır; yeryüzü dünya işinin bittiğini ve ahiret durumunun geleceğini haber vermektedir. Bu durum kâfirler için bir tehdit, Müslümanlar içinse bir uyarıdır.⁴⁷²

Zikredilen âyetin meâllere yansması şöyledir: Elmalılı, (*O gün bütün haberlerini anlatır.*)⁴⁷³ Hasan Basri Çantay, (*O gün yer bütün haberlerini anlatacaktı.*)⁴⁷⁴ Muhammed Esed, (*O gün yeryüzü bütün haberlerini ortaya dökcektir.*)⁴⁷⁵ Ömer Nasuhi Bilmen, (*O gün yeryüzü kendi haberlerini anlatıverir.*)⁴⁷⁶ Kur'an Yolu, (*O gün yer bütün haberlerini anlatır.*)⁴⁷⁷ Talat Koçyiğit, (*O gün yer bütün haberlerini anlatır.*)⁴⁷⁸ Sıtkı Güllü, (*İşte o gün haberlerini anlatır.*)⁴⁷⁹ Süleyman Ateş, (*İşte o gün yer haberlerini söyler.*)⁴⁸⁰ İsmail Hakkı Bursevî, (*İşte o gün yer bütün haberlerini anlatır.*)⁴⁸¹ İlgili meâllerin hepsinde “ahbâr” kelimesi sözlük manasına uygun olan “haber vermek ” anlamında aktarılmıştır. Söz konusu kelime Türkçeye de olduğu gibi aktarılıp aynı manada kullanılmaktadır. Zikredilen âyetin yorumu tefsir kaynaklarında sözlük manasına uygun açıklandığı görülmektedir.⁴⁸² Peki, insanların yaptıkları şeyler Allah’a gizli kalmazken haber verme niye o günle kayıtlanmıştır. Çünkü inkârcılar dünyada gizlice yapıp ettikleri Allah’a gizli kalacağını ve onları

⁴⁷⁰ Zilzâl, 99/4.

⁴⁷¹ el-İsfehâni, *Müfredâtü Elfâzi'l-Kur'an*, 263.

⁴⁷² Ebû'l-Hasen Ali b. Muhammed el-Mâverdî, *en-Nüketü ve'l-Uyûn Tefsir'l-Mâverdî* (Beyrut/Lübnan: Darü'l-Kütubu el-İlmiyye/Müessesetü'l-Kütubu el-Sekafiyye, ts.), 6/319.

⁴⁷³ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 2008, 10/47.

⁴⁷⁴ Çantay, *Kur'an-ı Hâkim ve Meal-i Kerim*, 3/323.

⁴⁷⁵ Esed, *Kur'an Mesajı Meal-Tefsir*, 1466.

⁴⁷⁶ Bilmen, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meal Alisi Ve Tefsiri*, 8/486.

⁴⁷⁷ Karaman vd. *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri*, 5/668.

⁴⁷⁸ Koçyiğit, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meâli*, 599.

⁴⁷⁹ Güllü, *Kelime Anamlı Kur'an-ı Kerim Meâli*, 608.

⁴⁸⁰ Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, ts. 11/49.

⁴⁸¹ Bursevî, *Rûhu'l-Beyân (Kur'an Meal ve Tefsiri)*, 23/456.

⁴⁸² Ebû Muhammed el-Hüseyn b. mes'ûd el-Begavî, *Tefsirü'l-Begavî* (Kuveyt: Daru't-Taybe, 1997), 502; er-Râzî, *et-Tefsiru'l-Kebir*, 31-32/500.

muttali olamayacağını zannederler. Hâlbuki gizlice ve açıkça yaptıkları her şey Allah’a aşikârdır ve bunu kıyamet gününde onlar açıklayacaktır.⁴⁸³

2.2.20. Ihni-l-Menfûş (عَنِ الْمَنْفُوشِ)

Yüce Allah bu âyette dağların kıyamet günündeki durumundan bahsederek o günün korkunçluğunu bize bildirmektedir. (وَتَكُونُ الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ الْمَنْفُوشِ) (*Dağlar da atılmış renkli yünler gibi olur.*)⁴⁸⁴ Ihn (عَنِ) kelimesi sözlükte, “renkli yün ve bir parça yün” anlamında kullanılmıştır.⁴⁸⁵ Menfûş (مَنْفُوش) kelimesi ise sözlükte, “bölünme, dağılma ve birbirine yapıştıktan sonra ayrılması” anlamında kullanılmıştır.⁴⁸⁶ İmam Secâvendî bu âyet hakkında şöyle der: “Dağlar, sağlam iken hafifleterek yüne, renk açısından boyalı yüne, geçip gitmesi ve hareketleri açısından da atılmış yüne benzetilmiştir.” Dağlar sûra birinci üfürüş esnasında darmadağın olacaktır. Ancak dağların yerlerinden yürütülmesi ve dümdüz edilmesi sûra ikinci kez üfürüşünün ardından olacaktır. Bu hadise “kâri’a” sonrasında ortaya çıkacaktır.⁴⁸⁷

Âyetindeki (عَنِ ve مَنْفُوش) kelimelerinin meâllere yansımaları şöyledir: Elmalılı, (*Dağlar da didilmiş renk renk yünler gibi atılacaktır.*)⁴⁸⁸ Hasan Basri Çantay, (*Dağlar atılmış renkli yünler gibi olacak.*)⁴⁸⁹ Muhammed Esed, (*Ve dağların yumuşak yün topraklarını andıracağı günde vuku bulacaktır.*)⁴⁹⁰ Ömer Nasuhi Bilmen, (*Dağlar da atılmış renkli yünler gibi olacaktır.*)⁴⁹¹ Kur’an Yolu, (*Dağlar da atılmış renkli yüne dönüşür.*)⁴⁹² Talat Koçyiğit, (*Dağlar ise, atılmış renkli yüne döner.*)⁴⁹³ Sıtkı Güllü, (*Dağlar da didilmiş yün gibi olur.*)⁴⁹⁴ Süleyman Ateş, (*Dağlar da atılmış renkli yün gibi olur.*)⁴⁹⁵ İsmail Hakkı Bursevî, (*Dağların da atılmış renkli yüne dönüştüğü gündür.*)⁴⁹⁶

⁴⁸³ er-Râzî, *et-Tefsiru’l-Kebir*, 31-32/500.

⁴⁸⁴ Kâria, 101/5.

⁴⁸⁵ Dayf - Medkur, *el-Mucemü’l- Vasit*, 1/634.

⁴⁸⁶ Dayf - Medkur, *el-Mucemü’l-Veciz*, 1/628.

⁴⁸⁷ Bursevî, *Rûhu’l-Beyân (Kur’an Meali ve Tefsiri)*, 23/475.

⁴⁸⁸ Yazır, *Hak Dini Kur’an Dili*, 2008, 10/64.

⁴⁸⁹ Çantay, *Kur’an-ı Hâkim ve Meal-i Kerim*, 3/326.

⁴⁹⁰ Esed, *Kur’an Mesajı Meal-Tefsir*, 1469.

⁴⁹¹ Bilmen, *Kur’an-ı Kerim’in Türkçe Meali Alisi Ve Tefsiri*, 8/492.

⁴⁹² Karaman vd. *Kur’an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri*, 5/675.

⁴⁹³ Koçyiğit, *Kur’an-ı Kerim ve Türkçe Meâli*, 600.

⁴⁹⁴ Güllü, *Kelime Anamlı Kur’an-ı Kerim Meâli*, 611.

⁴⁹⁵ Ateş, *Yüce Kur’an’ın Çağdaş Tefsiri*, ts. 11/63.

⁴⁹⁶ Bursevî, *Rûhu’l-Beyân (Kur’an Meali ve Tefsiri)*, 23/475.

Meşhur tefsirlere baktığımızda “ıhn” kelimesinin “renkli yün” olarak tefsir edildiğini, “menfûş” kelimesinin ise “didilmiş” anlamında tefsir edildiğini görmekteyiz.⁴⁹⁷ Zikrettiğimiz meâllerde bu iki kelimeye sözlük anlamına ve tefsir kitaplarına uygun manalar verilmiştir. Meâllere yansıtılan bu yorumların tümü kıyamet günüyle ilgili bilgiler vermektedir.

2.3. AMME CÜZÜ’NDE İNSANLARDAKİ DEĞİŞİMLERİ İFADE EDEN ÂYETLER

2.3.1. Efvâcâ (أَفْوَاجًا)

Bu âyeti kerimede kıyamet gününde insanların bölük bölük mahşer alanına geldikleri zamana işaret etmektedir. (يَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ فَتَأْتُونَ أَفْوَاجًا) (Bu, sûra üfürüleceği gün gerçekleşir ve siz bölük bölük geleceksiniz.)⁴⁹⁸ Efvâc (أَفْوَاج) kelimesi (فوج) kelimesinin çoğulu olup sözlükte, “hızlı geçen cemaat ve grup anlamlarında” kullanıldığı görülmektedir.⁴⁹⁹ Bu âyette sûra son kez üfürüldüğünde ölmüş bulunan bütün insanların ayağa kalkacaklarına işaret etmektedir. Söz konusu âyette muhatap sığıması kullanılmıştır. Fakat kıyamet gününde muhatap, sadece o dönemde yaşamış bulunan insanlar için tek değil, geçmiş ve gelecekte yaşayacak bütün insanlar içindir.⁵⁰⁰

İlgili âyet meâllere aktarılması şöyledir: Elmalılı, (O gün ki sûr üfürülür de bölük bölük gelirsiniz.)⁵⁰¹ Hasan Basri Çantay, (O gün sûra üflenecek de hepiniz bölük bölük geleceksiniz.)⁵⁰² Muhammed Esed, (Sûrun üflendiği ve hepinizin kalabalıklar haline ortaya çıkacağınız gün.)⁵⁰³ Ömer Nasuhi Bilmen, (O gün ki: sûra üfürülür artık bölük bölük geliverirsiniz.)⁵⁰⁴ Kur’an Yolu, (Sûra üflendiği gün, bölük bölük Allah’a geleceksiniz.)⁵⁰⁵ Talat Koçyiğit, (Sûr’a üflendiği gün grup grup gelirsiniz.)⁵⁰⁶ Sıtkı

⁴⁹⁷ et-Taberî, Câmiu’l-Beyan an Te’vîli âyi’l-Kur’an, 24/594; Nesefî, Medârikü’t-Tenzil ve Hakâiku’t-Te’vîl, 3/541.

⁴⁹⁸ Nebe, 78/18.

⁴⁹⁹ el-İsfahani, Müfredâtü Elfâzi’l-Kur’an, 646.

⁵⁰⁰ Ebu’l-A’la Mevdudî, Tefhimu’l-Kur’an Kur’an’ın Anlamı ve Tefsiri, 7/15.

⁵⁰¹ Yazır, Hak Dini Kur’an Dili, 2008, 9/209.

⁵⁰² Çantay, Kur’an-ı Hâkim ve Meal-i Kerim, 3/247.

⁵⁰³ Esed, Kur’an Mesajı Meal-Tefsir, 1408.

⁵⁰⁴ Bilmen, Kur’an-ı Kerim’in Türkçe Mealî Alisi Ve Tefsiri, 8/354.

⁵⁰⁵ Karaman vd. Kur’an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri, 5/535.

⁵⁰⁶ Koçyiğit, Kur’an-ı Kerim ve Türkçe Mealî, 581.

Gülle, (*Sûr'a üfürüldüğünde bölük bölük gelirsiniz.*)⁵⁰⁷ Süleyman Ateş, (*O gün sûr'a üfürülür bölük bölük gelirisiniz.*)⁵⁰⁸ İsmail Hakkı Bursevî, (*Sûra üflendiği gün, bölük bölük Allah'a geleceksiniz.*)⁵⁰⁹ Zikri geçen meâllerin genelinde “efvâc” kelimesinin sözlük manasına uygun olan “bölük bölük” anlamında yansıtılmıştır. Ancak Muhammed Esed bu kelimeyi meâline, “kalabalıklar” manasında aktarmıştır. Muhammed Esed’in yaptığı yorum “kalabalık” dilimizde gurup ve bölük manasına da geldiğinden dolayı herhangi bir problem teşkil etmemektedir.

Bu kelime tefsir kitaplarında da sözlük manasına uygun bir şekilde tefsir edilmiştir.⁵¹⁰ İlâveten İbn Cerir bu âyet hakkında farklı bir yoruma giderek; “her ümmet peygamberiyle beraber gelecektir” şeklinde tefsir etmiştir.⁵¹¹

2.3.2. Vâcîfetun (وَاجِفَةٌ)

İnsanlar kıyamet gününde yaptıkları ve gördükleri şeylerden dolayı bir korku içinde olacaktır. Zikredilecek âyet kıyamet günündeki korku ve endişe ile ilgili olacaktır. (قُلُوبٌ يَوْمَئِذٍ وَاجِفَةٌ) (*O gün bir takım kalpler şiddetle çarpacaktır.*)⁵¹² Vâcîfun (وَاجِفٌ) kelimesi sözlükte, “heyecanlanmak, titremek ve şiddetle çarpışmak” anlamlarında kullanılmaktadır.⁵¹³ Kıyamet gününde küffarın kalbi korku ve endişe içinde olacaktır. Çünkü o gün can sıkıntısına sebep olan şeylere şahit olacaklardır.⁵¹⁴ Söz konusu âyette (القلوب) kelimesi maarife olarak değil de, (قلوب) şeklinde nekire gelmiştir. Çünkü müminlere herhangi bir korkunun olmayacağı bilinmektedir. Zikredilen kalpler kâfirlerin kalpleridir.⁵¹⁵

Âyetin anlamı meâl kitaplarında şöyledir: Elmalılı bu kelimeyi Meâlinde, (*O gün yürekler oynar kaygıdan*)⁵¹⁶ şeklinde açıklamıştır. Elmalılı’nın söz konusu kelimeyi “kaygı” manasında yorumlayarak sözlük manasından ayrılmıştır. Adı geçen

⁵⁰⁷ Güllü, *Kelime Anamlı Kur'an-ı Kerim Meâli*, 551.

⁵⁰⁸ Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, ts., 10/290.

⁵⁰⁹ Bursevî, *Rûhu'l-Beyân (Kur'an meâli ve Tefsiri)*, 22/561.

⁵¹⁰ et-Taberî, *Câmiu'l-Beyan an Te'vili âyi'l-Kur'an*, 24/19; İbn Âşûr, *et-Tahrir ve't-Tenvir*, 30/31.

⁵¹¹ İbn Kesir, *Muhtasar İbn-i Kesir*, 591.

⁵¹² Nâziât, 79/8

⁵¹³ Mecduddin Muhammed b. Tahir b.Yakup Fîrûzâbâdî, *el-Kamusü'l-Muhit* (Beyrut/Lübnan: Müessetü'l-Risale, 2005), 859.

⁵¹⁴ Nasır Bezzak, *Tefsir-ü Cüz-i Amme*, 1/35.

⁵¹⁵ er-Râzî, *et-Tefsiru'l-Kebir*, 31-32/31.

⁵¹⁶ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 2008, 9/231.

diğer müellifler olan Hasan Basri Çantay, (*O gün kalpler titreyecektir.*)⁵¹⁷ Muhammed Esed, (*O gün insanların kalpleri titreyerek çarpacak.*)⁵¹⁸ Kur'an Yolu, (*İşte o gün korkudan yürekler ağza gelir.*)⁵¹⁹ Talat Koçyiğit, (*O gün kalpler titrer.*)⁵²⁰ Sıtkı Gülle, (*O gün kalpler titremektedir.*)⁵²¹ Süleyman Ateş, (*Bazı yürekler o gün çarpar.*)⁵²² İsmail Hakkı Bursevî, (*O gün yürekler tir tir titrer.*)⁵²³ şeklinde yorumlamışlardır. Ele alınan bu meâllerde “vâcifun” kelimesinin sözlük manasına uygun olan “titremek” manasında aktarılmıştır. Ömer Nasuhi Bilmen de ilgili kelimeyi meâlinde (*Kalpler o günde pek muzdariptir*)⁵²⁴ şeklinde yorumlamıştır. Bilmen, bu yorumuyla kelimenin sözlük manası dışına çıkarak farklı bir mana vermiştir.

Söz konusu kelime tefsir kaynaklarında araştırıldığında “korku” manasında yorumlandığı görülmektedir.⁵²⁵

2.3.3. Hâşi'atun (خَشِيعَةٌ)

O gün gözler gördükleri şeyler sebebiyle hakir olacaktır. (أَبْصَرُهَا خَشِيعَةً) (*Onların gözleri korku ile inecektir.*)⁵²⁶ Hâşiun (خاشع) kelimesi sözlükte, “itaat etmek, başını eğmek ve teslim olmak” manalarına kullanılmıştır.⁵²⁷ Kıyamet gününde kâfirlerin kalplerinde korku ve endişe olacaktır. Bu korku ve kaygıdan dolayı da gözlerinde acizlik ve itaat olacaktır.⁵²⁸ İlâveten âyette “gözler” ifadesinden kasıt, gözlerin sahipleridir. Burada mecaz sanatı kullanılmıştır. Bu yorum, âyetin devamında gelen “derler” ifadesinden anlaşılmaktadır. Yoksa bilindiği gibi kalplerin gözü yoktur. Gözlerin kalplere izafe edilerek isim tamlaması yapılması, kalplerin korku duyulan yer olmasından dolayıdır.⁵²⁹

⁵¹⁷ Çantay, *Kur'an-ı Hâkim ve Meal-i Kerim*, 3/253.

⁵¹⁸ Esed, *Kur'an Mesajı Meal-Tefsir*, 1412.

⁵¹⁹ Karaman vd. *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri*, 5/545.

⁵²⁰ Koçyiğit, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meâli*, 582.

⁵²¹ Gülle, *Kelime Anlamı Kur'an-ı Kerim Meâli*, 556.

⁵²² Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, ts. 10/302.

⁵²³ Bursevî, *Rûhu'l-Beyân (Kur'an Meali ve Tefsiri)*, 23/14.

⁵²⁴ Bilmen, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meali Alisi Ve Tefsiri*, 8/363.

⁵²⁵ el-Mâverdî, *en-Nüketü ve'l-Uyûn*, 6/195; el-Begavî, *Tefsirü'l-Begavî*, 367; er-Râzî, *et-Tefsiru'l-Kebir*, 31-32/31.

⁵²⁶ Nâziât, 79/9

⁵²⁷ Fîrûzâbâdî, *el-Kamusü'l-Muhit*, 130.

⁵²⁸ et-Tayyar, *Tefsiru Cüz'i Amme*, 38.

⁵²⁹ Bursevî, *Rûhu'l-Beyân (Kur'an Meali ve Tefsiri)*, 23/16.

Anılan âyetin meâllerdeki anlamı şöyledir: Elmalılı, (*Gözleri kalkmaz saygıdan.*)⁵³⁰ Muhammed Esed, (*Gözler yere bakacak.*)⁵³¹ Hasan Basri Çantay, (*Gözleri zilletle eğilecektir.*)⁵³² Süleyman Ateş, (*Gözler korkudan aşağı kayar.*)⁵³³ Sıtkı Gülle, (*Gözleri utançtan eğilmektedir.*)⁵³⁴ Söz konusu kelime bu meâllerde sözlük anlamı olan “itaat” anlamında kullanılmıştır. Ancak Ömer Nasuhi Bilmen bu kelimeyi meâlinde, (*Onların gözleri de pek zelilane bir vaziyettedir*)⁵³⁵ şeklinde açıklamıştır. Bilmen, yaptığı bu yorumla kelimenin asıl manasını dışına çıkmıştır. Diğer müelliflerden Kur’an Yolu’nda ilgili kelime için (*Gözlerine korku çöker*)⁵³⁶ açıklaması ve Talat Koçyiğit’in (*Gözler korkudan donuklaşır*)⁵³⁷ yorumları da kelimenin sözlük manası dışında yorumladıkları görülmektedir. İsmail Hakkı Bursevî de meâlinde söz konusu kelimeyi (*Gözler yorgun döşer*)⁵³⁸ şeklinde aktarmıştır. Bursevî de bu yorumuyla ilgili kelimeyi temel anlamı dışında göstermiştir.

Tefsir kitaplarında bu kelime sözlük manasına uygun “zelil ve boyun eğen” manalarında kullanılmıştır.⁵³⁹ Anılan kelimeyi sözlük anlamı dışında yorumlayan meâllerin açıklaması tefsir eserlerinde yapılan açıklamaya uygun düşmektedir.

2.3.4. Yefirru (يَفِرُّ)

(يَوْمَ يَفِرُّ الْمَرْءُ مِنْ أَخِيهِ) (*O gün kişi kaçır, kardeşinden.*)⁵⁴⁰ Yefirru (يفر) kelimesi sözlükte, “süratle uzaklaşmak, kaçmak ve firar etmek” anlamlarında kullanılmıştır.⁵⁴¹ O gün hiç kimsenin birbirine yardım edemeyeceğini ve kişi kendisinden yardım isteyecekler diye, dünyadaki en yakınlarından bile kaçacağın işaret etmektedir. Ayrıca bu âyette dünyada Allah’tan hiç korkmadan ve ahiretten gafil olarak birlikte günah

⁵³⁰ Yazır, *Hak Dini Kur’an Dili*, 2008, 9/231.

⁵³¹ Esed, *Kur’an Mesajı Meal-Tefsir*, 1412.

⁵³² Çantay, *Kur’an-ı Hâkim ve Meal-i Kerim*, 3/253.

⁵³³ Ateş, *Yüce Kur’an’ın Çağdaş Tefsiri*, ts. 10/302.

⁵³⁴ Gülle, *Kelime Anamlı Kur’an-ı Kerim Meâli*, 556.

⁵³⁵ Bilmen, *Kur’an-ı Kerim’in Türkçe Meali Alisi Ve Tefsiri*, 8/363.

⁵³⁶ Karaman vd. *Kur’an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri*, 5/545.

⁵³⁷ Koçyiğit, *Kur’an-ı Kerim ve Türkçe Meâli*, 582.

⁵³⁸ Bursevî, *Rûhu'l-Beyân (Kur’an Meali ve Tefsiri)*, 23/14.

⁵³⁹ el-Mâverdî, *en-Nüketü ve'l-Uyûn*, 6/195; el-Begavî, *Tefsirü'l-Begavî*, 367; er-Râzî, *et-Tefsiru'l-Kebir*, 31-32/35.

⁵⁴⁰ Abese, 80/34.

⁵⁴¹ Dayf - Medkur, *el-Mucemü'l- Vasit*, 1/680.

işledikleri kişilerin birbirine şahit olmasınlar ve sorumlu tutmasınlar diye o gün birbirinden kaçacaklardır⁵⁴²

Ahiret gününde kişinin ailesiyle olan ilişkisini anlatan bu âyetin meâllere aktarılması şöyledir: Elmalılı, (*Kişinin kaçacağı gün kardeşinde.*)⁵⁴³ Hasan Basri Çantay, (*Kişinin biraderinden kaçacağı gün.*)⁵⁴⁴ Muhammed Esed, (*Herkesin kardeşinden kaçmak istediği gün.*)⁵⁴⁵ Ömer Nasuhi Bilmen, (*Herkesin kardeşinden kaçmak istediği gün.*)⁵⁴⁶ Kur'an Yolu, (*O gün kişi kardeşinden kaç.*)⁵⁴⁷ Talat Koçyiğit, (*O gün kişi kardeşinden kaç.*)⁵⁴⁸ Sıtkı Güllü, (*O gün kişi kaç biraderinden.*)⁵⁴⁹ Süleyman Ateş, (*İşte o gün kişi kardeşinden kaç.*)⁵⁵⁰ İsmail Hakkı Bursevî, (*İşte o gün kişi kardeşinden kaç.*)⁵⁵¹ Zikredilen meâllerin tümünde “yefirru” kelimesi, sözlük manasına ve tefsir kaynaklarındaki açıklamalara uygun olarak “kaçmak ve firar etmek” manasında gösterilmiştir.⁵⁵² Müfessirlerden Beyzavi bu âyet hakkında şöyle yorum yapmıştır: “Kişinin en yakınlarından kaçması, kendi derdiyle meşgul olmasından ve onların fayda sağlamayacaklarını bildiğinden dolayıdır. Veya onların kendisi üzerinde hakkı olduğundan bunu talep etmelerinden sakınmak içindir. Yüce Allah bu âyetlerle o günde akrabalık bağının hiçbir fayda sağlamayacağına işaret etmektedir.”⁵⁵³

2.3.5. Ve Ummihi ve Ebîh (وَأُمِّهِ وَأَبِيهِ)

Yüce Allah bu âyetle insanların kıyamet gününde ailesiyle olan durumunu açıklamaktadır. (وَأُمِّهِ وَأَبِيهِ) (*Anasından, babasından.*)⁵⁵⁴ Ebb (اب) kelimesi sözlükte “baba” manasındadır.⁵⁵⁵ Umm (ام) kelimesi ise sözlükte, “anne” anlamında

⁵⁴² Ebu'l-A'la Mevdudi, *Tefhimu'l-Kur'an*, 7/45.

⁵⁴³ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 2008, 9/251.

⁵⁴⁴ Çantay, *Kur'an-ı Hâkim ve Meal-i Kerim*, 3/261.

⁵⁴⁵ Esed, *Kur'an Mesajı Meal-Tefsir*, 1418.

⁵⁴⁶ Bilmen, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meal Alisi Ve Tefsiri*, 8/381.

⁵⁴⁷ Karaman vd. *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri*, 5/554.

⁵⁴⁸ Koçyiğit, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meâli*, 584.

⁵⁴⁹ Güllü, *Kelime Anlamlı Kur'an-ı Kerim Meâli*, 564.

⁵⁵⁰ Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, ts., 10/328.

⁵⁵¹ Bursevî, *Rûhu'l-Beyân (Kur'an Meal ve Tefsiri)*, 23/78.

⁵⁵² et-Taberî, *Câmiu'l-Beyan an Te'vili âyi'l-Kur'an*, 24/602; er-Râzî, *et-Tefsiru'l-Kebir*, 31-32/61; Nesefî, *Medârikü't-Tenzil ve Hakâiku't-Te'vil*, 3/494.

⁵⁵³ Beyzavi, “Muhtasar Beydavi Tefsiri (Envaru't-Tenzil ve Esrarü't-Tevîl)”, 4/615.

⁵⁵⁴ Abese, 80/35.

⁵⁵⁵ el-İsfehâni, *Müfredâtü Elfâzi'l-Kur'an*, 59.

kullanılmaktadır.⁵⁵⁶ Bu sahnede asıl korku kişinin kendi nefsidir. Kendi muhitinden kopup ayrılmış ve tek başına kalmış ki herkes nefsiyle ve haliyle baş başa kalmıştır. Kendi dertleri ve durumları başaklarıyla ilgilenmeye fırsat vermemektir.⁵⁵⁷

Bu ayetin meâllere yansıtılması şöyledir. Elmalılı, (*Anasından, babasından.*)⁵⁵⁸ Hasan Basri Çantay, (*Anasından, babasından.*)⁵⁵⁹ Muhammed Esed, (*Annesinden ve babasından.*)⁵⁶⁰ Ömer Nasuhi Bilmen, (*Annesinden ve babasından.*)⁵⁶¹ Kur'an Yolu, (*Annesinden, babasından kaçır.*)⁵⁶² Talat Koçyiğit: (*Anasından, babasından.*)⁵⁶³ Sıtkı Gülle, (*Anasından, babasından.*)⁵⁶⁴ Süleyman Ateş, (*Anasından, babasından.*)⁵⁶⁵ İsmail Hakkı Bursevî, (*Annesinden, babasından kaçır.*)⁵⁶⁶ Ele alınan bu meâllerin hepsinde “umm ve ebb” kelimeleri sözlük ve tefsir kaynaklarına uygun olan “anne ve baba” şeklinde açıklanmıştır.⁵⁶⁷

İlgili âyette önce kardeş sonra da anne ve baba zikredildi. Çünkü bunlar sevgi ve sığınma konusunda eşten ve çocuklardan kendisine daha yakındır. O gün kardeşinden ilk kaçan Habil, anne ve babasından ilk kaçan Hz. İbrahim (a.s), eşinden ilk kaçan kişiler Hz. Nuh (a.s) ve Hz. Lut (a.s), oğlundan ilk kaçan kişi ise Hz. Nuh (a.s) olacağı rivayetlerde aktarılmıştır.⁵⁶⁸

2.3.6. Sâhibetîhi ve benîhi (وَصْحَبَتِهِ وَبَنِيهِ)

Allah Teâlâ bu âyette, kıyamet gününde kişiye dünyada en yakın olan eşi ve çocuğu hakkında bilgi vermektedir. İlgili âyet, (وَصْحَبَتِهِ وَبَنِيهِ) “Eşinden ve evladından.”⁵⁶⁹ Sâhibetîhi (صاحبتِه) kelimesi sözlükte, (yoldaş, toplu halde yaşamak ve refakatçı” anlamında kullanılmıştır.⁵⁷⁰ Benîy (بنِي) kelimesi ise “erkek çocuk”

⁵⁵⁶ Komisyon, *el-Müncid fi'l-Lüğati ve'l-A'lâm*, 17.

⁵⁵⁷ Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur'an*, 16/38.

⁵⁵⁸ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 2008, 9/251.

⁵⁵⁹ Çantay, *Kur'an-ı Hâkim ve Meal-i Kerim*, 3/261.

⁵⁶⁰ Esed, *Kur'an Mesajı Meal-Tefsir*, 1418.

⁵⁶¹ Bilmen, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meali Alisi Ve Terfsiri*, 8/381.

⁵⁶² Karaman vd. *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri*, 5/554.

⁵⁶³ Koçyiğit, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meâli*, 584.

⁵⁶⁴ Gülle, *Kelime Anlamlı Kur'an-ı Kerim Meâli*, 564.

⁵⁶⁵ Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, ts. 10/328.

⁵⁶⁶ Bursevi, *Rûhu'l-Beyân (Kur'an Meali ve Tefsiri)*, 23/78.

⁵⁶⁷ er-Râzî, *et-Tefsiru'l-Kebir*, 31-32/61; Nesefi, *Medârikü't-Tenzil ve Hakâiku't-Te'vîl*, 3/80.

⁵⁶⁸ Nesefi, *Medârikü't-Tenzil ve Hakâiku't-Te'vîl*, 3/494.

⁵⁶⁹ Abese, 80/36.

⁵⁷⁰ İbn Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, 2/416.

manasına gelmektedir.⁵⁷¹ O şiddetli sayha zamanı, kişi eşinden ve oğullarından bile kaçacaktır. Kendisinin dünyada iken çokça önem verdiği ailesine, çocuklarına bile o gün bakamaz, onların hallerini soramaz. Çünkü o gün herkes kendi derdiyle uğraşacaktır.⁵⁷²

Bu âyetin meâl kitaplarındaki anlamı şu şekildedir: Elmalılı, (*Eşinden ve oğullarından.*)⁵⁷³ Hasan Basri Çantay, (*Karısından ve oğullarından.*)⁵⁷⁴ Muhammed Esed, (*Eşinden ve çocuklarından.*)⁵⁷⁵ Ömer Nasuhi Bilmen, (*Ve refikasından ve oğullarında.*)⁵⁷⁶ Kur'an Yolu, (*Eşinden ve çocuklarından kaç.*)⁵⁷⁷ Talat Koçyiğit, (*Karısından ve oğullarından.*)⁵⁷⁸ Sıtkı Güllü, (*Eşinden ve oğullarından.*)⁵⁷⁹ Süleyman Ateş, (*Eşinden ve oğullarından.*)⁵⁸⁰ İsmail Hakkı Bursevî, (*Eşinden ve çocuklarından kaç.*)⁵⁸¹ Yukarıda adı geçen meâllerin hepsi incelendiğinde bu iki kelime sözlük manasına uygun açıklandığı görülmektedir. Söz konusu kelime tefsir kaynaklarında da incelendiğinde kelimenin sözlük manasına uygun tefsir edildiği görülmektedir.⁵⁸²

2.3.7. Yügnîhi (يُغْنِيهِ)

Kıyamet gününde herkesi meşgul edecek bir işi olacaktır. Kendi işinden dolayı başkasıyla ilgilenmesi mümkün olmayacaktır. (لِكُلِّ أَمْرٍ مِنْهُمْ يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ يُغْنِيهِ) (*O gün onlardan her birinin işi başından aşkındır.*)⁵⁸³ Yügnîhi (يُغْنِي) kelimesi sözlükte, “zengin olmak ve ihtiyaç duymamak” anlamında kullanılmıştır.⁵⁸⁴ Bu âyetle ilgili Hz. Âişe'den şöyle rivayet edilmiştir: “Kıyamet gününde insanlar çıplak, yalın ayak ve sünnetsiz olarak dirileceklerdir. Hz. Âişe şöyle dedi: Ey Allah'ın Resulü, peki ya avret yerleri? Hz. Peygamber (s.a.s) ise: O gün herkesi meşgul edecek bir işi vardır.”

⁵⁷¹ Dayf - Medkur, *el-Mucemü'l- Vasi*, 1/72.

⁵⁷² Bilmen, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meali Alisi Ve Tefsiri*, 8/382.

⁵⁷³ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 2008, 9/251.

⁵⁷⁴ Çantay, *Kur'an-ı Hâkim ve Meal-i Kerim*, 3/261.

⁵⁷⁵ Esed, *Kur'an Mesajı Meal-Tefsir*, 1418.

⁵⁷⁶ Bilmen, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meali Alisi Ve Tefsiri*, 8/381.

⁵⁷⁷ Karaman vd. *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri*, 5/554.

⁵⁷⁸ Koçyiğit, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meâli*, 584.

⁵⁷⁹ Güllü, *Kelime Anlamlı Kur'an-ı Kerim Meâli*, 564.

⁵⁸⁰ Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, ts. 10/329.

⁵⁸¹ Bursevî, *Rûhu'l-Beyân (Kur'an Meali ve Tefsiri)*, 23/78.

⁵⁸² er-Râzî, *et-Tefsiru'l-Kebir*, 31-32/61; Nesefî, *Medârikü't-Tenzil ve Hakâiku't-Te'vîl*, 3/494; es-Sabuni, *Safvetü't-Tefasir*, 3/769.

⁵⁸³ Abese, 80/37.

⁵⁸⁴ Dayf - Medkur, *el-Mucemü'l- Vasi*, 1/664.

şeklinde cevaplamıştır.⁵⁸⁵ Âyet ve hadiste de görüldüğü gibi kıyamet gününde herkes derdiyle meşgul olacak ve başkalarıyla ilgilenmeye imkân bulmayacaktır.

Bu âyet meâllere şu şekilde yorumlanmıştır: Elmalılı, (*O gün onlardan her kişinin başından aşan bir işi vardır.*)⁵⁸⁶ Hasan Basri Çantay, (*O gün bunlardan herkesin kendine yeter bir işi (derdi, belası) vardır.*)⁵⁸⁷ Muhammed Esed, (*O gün her birinin durumu kendisi için yeterli bir endişe kaynağı olacak.*)⁵⁸⁸ Ömer Nasuhi Bilmen, (*Onlardan her kişi için o günde bir iş vardır ki: ona yeter.*)⁵⁸⁹ Kur'an Yolu, (*O gün her kişinin işi başından aşkındı.*)⁵⁹⁰ Talat Koçyiğit, (*O gün onlardan her kişinin kendini meşgul eden bir işi vardır.*)⁵⁹¹ Sıtkı Güllü, (*O gün onlardan her kişinin kendine yetecek bir uğraşı vardır.*)⁵⁹² Süleyman Ateş, (*O gün, onlardan her kişinin, kendisine yeter derecede işi vardır.*)⁵⁹³ İsmail Hakkı Bursevî, (*O gün herkesin kendine yetip artacak bir derdi vardır.*)⁵⁹⁴ Meâllerin kahir ekserinde “yuğnîhi” kelimesi için sözlük manasına uygun olarak “ihtiyaç duymamak” manası verilmiştir. İlgili kelime tefsir kitaplarında incelendiğinde sözlük manasına uygun olarak tefsir edildiği görülmektedir.⁵⁹⁵

2.3.8. Musfiratun (مُسْفِرَةٌ)

Kişinin akrabalarından kaçtığı günde bazı insanların yüzü yaptıklarından dolayı parlak olacaktır. (وَجُوهٌ يَوْمَئِذٍ مُّسْفِرَةٌ) (*O gün birtakım yüzler parıldar.*)⁵⁹⁶ Musfiratun (مسفرة) kelimesi sözlükte, “açığa vurmak, ifşa etmek, örtüsünü kaldırmak ve aydınlanmak” gibi anlamlarda kullanılmıştır.⁵⁹⁷ Bu âyet hakkında İbn Abbas (r.a) ve Dahhak tarafından şöyle demişlerdir: İbn Abbas (r.a)’dan gelen riveyette, yüzlerdeki bu parlaklığın kişinin gece namaz kılışından kaynaklandığı aktarılmıştır.

⁵⁸⁵ Ebi Abdurrahman b. Ahmet b. Şuayb en-Nesai, *es-Sünenü'l-Kübrâ* (Beyrut: Müessesetü'l-Risale, 2001), 6/485.

⁵⁸⁶ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 2008, 9/251.

⁵⁸⁷ Çantay, *Kur'an-ı Hâkim ve Meal-i Kerim*, 3/261.

⁵⁸⁸ Esed, *Kur'an Mesajı Meal-Tefsir*, 1418.

⁵⁸⁹ Bilmen, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Mealî Alisi Ve Tefsiri*, 8/381.

⁵⁹⁰ Karaman vd. *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri*, 5/554.

⁵⁹¹ Koçyiğit, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Mealî*, 585.

⁵⁹² Güllü, *Kelime Anamlı Kur'an-ı Kerim Mealî*, 564.

⁵⁹³ Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, ts. 10/328.

⁵⁹⁴ Bursevî, *Rûhu'l-Beyân (Kur'an Mealî ve Tefsiri)*, 23/78.

⁵⁹⁵ İbn Kesir, *Muhtasar İbn-i Kesir*, 602; İbn Âşûr, *et-Tahrir ve't-Tenvir*, 30/137.

⁵⁹⁶ Abese, 80/38.

⁵⁹⁷ Dayf - Medkur, *el-Mucemü'l- Vasi*, 1/432.

Dahhak'dan gelen rivayette ise, bu parlaklığın abdest almaktan kaynaklandığı belirtilmiştir.⁵⁹⁸

Âyetin meâllere aktarılması şu şekildedir: Elmalılı, (*Yüzler vardır o gün ışıldar.*)⁵⁹⁹ Hasan Basri Çantay, (*O gün yüzler vardır; parıl parıl parlayıcıdır.*)⁶⁰⁰ Muhammed Esed, (*Bazı yüzler o gün mutlulukla parılayacak.*)⁶⁰¹ Ömer Nasuhi Bilmen, (*O günde bir takım yüzler, parıldanır.*)⁶⁰² Kur'an Yolu, (*O gün birtakım yüzler ışık saçar.*)⁶⁰³ Talat Koçyiğit, (*O gün yüzler vardır aydınlıktır.*)⁶⁰⁴ Sıtkı Güllü, (*O gün yüzler vardır ışıldayan.*)⁶⁰⁵ Süleyman Ateş, (*Yüzler de var ki o gün parıl parıl.*)⁶⁰⁶ İsmail Hakkı Bursevî, (*O gün bir takım yüzler parlak olacaktır.*)⁶⁰⁷

Tefsir kitaplarında “musfıratun” kelimesi incelendiğinde sözlük manasına uygun olan “aydınlık” manasında kullanılmıştır.⁶⁰⁸ İlgili kelime zikredilen meâllerde sözlük anlamına uygun olan “aydınlık” manasında kullanmışlardır.

3.3.9. Mustebşiretun (مُسْتَبْشِرَةٌ)

İnsanlar kıyamet gününde dünyada yaptıkları iyiliklerin karşılığını bulunca hoşnut olacaklardır. (ضَاجَةٌ مُسْتَبْشِرَةٌ) (*O gün yüzler cardır, güleçtir ve neşelidir.*)⁶⁰⁹ Mustebşiretun (مُسْتَبْشِرَةٌ) kelimesi sözlükte, “sevinmek, müjdeye sevinmek ve hoş bulmak” manalarında kullanılmıştır.⁶¹⁰ Bu fiildeki “sin ve ta” harfleri mübalâğa içindir. “İstibşar” fiilinin yüze isnat edilmesi mecazı aklidir. Çünkü yüz, sevincin ortaya çıktığı yer olup bu da fiilin mekânına isnadıdır.⁶¹¹

⁵⁹⁸ er-Râzî, *et-Tefsiru'l-Kebir*, 31-32/62.

⁵⁹⁹ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 9/252.

⁶⁰⁰ Çantay, *Kur'an-ı Hâkim ve Meal-i Kerim*, 3/251.

⁶⁰¹ Esed, *Kur'an Mesajı Meal-Tefsir*, 1418.

⁶⁰² Bilmen, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meal Alisi Ve Tefsiri*, 8/381.

⁶⁰³ Karaman vd. *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri*, 5/554.

⁶⁰⁴ Koçyiğit, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meâli*, 585.

⁶⁰⁵ Güllü, *Kelime Anlamalı Kur'an-ı Kerim Meâli*, 564.

⁶⁰⁶ Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, ts., 10/328.

⁶⁰⁷ Bursevî, *Ruhu'l Beyan (Kur'an Meal ve Tefsiri)*, 23/78.

⁶⁰⁸ er-Razi, *et-Tefsiru'l-Kebir*, 31-32/62; Nesefî, *Medârikü't-Tenzil ve Hakâiku't-Te'vîl*, 3/494; el-Mahallî - es-Süyutî, *Celaleyn Tefsiri*, 1/585.

⁶⁰⁹ Abese, 40/39.

⁶¹⁰ İbn Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, 2/90.

⁶¹¹ İbn Âşûr, *et-Tahrir ve't-Tenvir*, 30/138.

Bu ayetin meâllere yansması şu şekildedir: Elmalılı, (*Güler, sevinir.*)⁶¹² Hasan Basri Çantay, (*Gülücüdür, sevinicidir.*)⁶¹³ Muhammed Esed, (*Güleç ve müjdelere sevinin.*)⁶¹⁴ Ömer Nasuhi Bilmen, (*Gülücüdür, sevinicidir.*)⁶¹⁵ Kur'an Yolu, (*Güleçtir, müjde almıştır.*)⁶¹⁶ Talat Koçyiğit, (*Güleçtir, neşelidir.*)⁶¹⁷ Sıtkı Gülle, (*Güleç ve sevinçlidir.*)⁶¹⁸ Süleyman Ateş, (*Güleç, sevinçlidir.*)⁶¹⁹ İsmail Hakkı Bursevî, (*Güleç ve sevinçlidir.*)⁶²⁰ Yukarıda zikredilen meâllerde “mustebşiretun” kelimesi sözlük anlamına uygun olarak “sevinç ve müjde” şeklinde aktarılmıştır.

Tefsir eserleri incelendiğinde bu fiilin sözlük manasına uygun bir şekilde tefsir edildiği görülmektedir. Allah (c.c)’ın o gün verdiği nimetler ve ikramlar karşısında nefis sevinecek ve neşe ile dolacaktır.⁶²¹

2.3.10. Gaberatun (غَبْرَةٌ)

Bu âyette dünyada Allah Teâlâ’nın emir ve nehiylerini yerine getirtmeyenin durumunu açıklamaktadır. (وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ عَلَيْهَا غَبْرَةٌ) (*Birtakım yüzler de o gün tozlanmış.*)⁶²² Gaberatun (غَبْرَةٌ) kelimesi sözlükte, “bir şeye yapışan toz ve tozun renginde olan şey” anlamında kullanılmıştır.

Bu kavram, üzüntüden dolayı yüzün değişmesinden kinayeli olarak kullanılmıştır.⁶²³ Çünkü kıyamet gününde bazı insanlar var ki dünyada hakkı kabul etmemiş ve yapması gereken şeylerden kaçmıştır. O insanlar kıyamet gününde zillet içinde olacaklardır.

Bu âyetin meâllerde açıklaması şu şekildedir: Elmalılı, (*Yüzler de vardır o gün üzerinde tor toz.*)⁶²⁴ Hasan Basri Çantay, (*O gün yüzler de vardır; üzerinde toz toprak*

⁶¹² Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 9/252.

⁶¹³ Çantay, *Kur'an-ı Hakim ve Meal-i Kerim*, 3/251.

⁶¹⁴ Esed, *Kur'an Mesajı Meal-Tefsir*, 1418.

⁶¹⁵ Bilmen, *Kur'anı Kerim'in Türkçe Meali Alisi Ve Tefsiri*, 8/381.

⁶¹⁶ Karaman vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri*, 5/554.

⁶¹⁷ Koçyiğit, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meâli*, 585.

⁶¹⁸ Gülle, *Kelime Anlamalı Kur'an-ı Kerim Meâli*, 564.

⁶¹⁹ Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, ts., 10/328.

⁶²⁰ Bursevi, *Ruhu'l Beyan (Kur'an Meali ve Tefsiri)*, 23/78.

⁶²¹ et-Taberi, *Câmiu'l-Beyan an Te'vili âyi'l-Kur'an*, 24/126; Nesefi, *Medârikü't-Tenzil ve Hakâiku't-Te'vil*, 3/494; es-Sabuni, *Safvetü't-Tefasir*, 3/769.

⁶²² Abese, 80/40.

⁶²³ el-İsfehani, *Müfredât-ı Elfâzi'l Kur'an*, 601.

⁶²⁴ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 2008, 9/252.

bürümüştür.)⁶²⁵ Muhammed Esed, (Bazı yüzler de o gün toz toprakla kapanacak.) Ömer Nasuhi Bilmen, (Ve o gün bir takım yüzlerde vardır ki, onların üzerlerini bir toz toprak sanmıştır.)⁶²⁶ Kur'an Yolu, (Birtakım yüzler de o gün toza toprağa bürünmüş.)⁶²⁷ Talat Koçyiğit, (Yine o gün yüzler vardır tozludur.)⁶²⁸ Sıtkı Gülle, (Ve o gün yüzler vardır üzerleri tozla kaplıdır.)⁶²⁹ Süleyman Ateş, (Yüzler de var ki o gün toz tozlanmış.)⁶³⁰ İsmail Hakkı Bursevî, (Yine o gün bir takım yüzleri toz kaplamış olacaktır.)⁶³¹

Tefsirlerin genelinde ileri sürülen yorumlara baktığımızda kelimenin sözlük anlamına uygun “toz ve toprak” manasında yorumlanmıştır.⁶³² Konuyla ilgili ele alınan meâllerin hepsinde söz konusu kelimenin sözlük anlamına uygun açıklanmıştır

2.3.11. Kateratun (فَتْرَةٌ)

Günah işleyen inkârcılar ve haktan sapan kişiler kıyamet gününde yüzleri toz duman içinde olacaktır. (تَرْهُقُهَا فِتْرَةٌ) (Onları bir karanlık/toz kaplar.)⁶³³ Kateratun (فِتْرَةٌ) kelimesi sözlükte, “kızartma, odun ve benzerlerinden yükselen duman” anlamında kullanılmaktadır.⁶³⁴ O kişilerin yüzleri kıyamet gününde tozlu ve üzeri karanlıklarla kaplıdır. Yüzlerinde toz ve karanlık birleştiğinden dolayı ondan daha vahşi bir şey görülmez. İmansızlık ile kötü amellerini birleştirdiklerinden dolayı Allah onları bu şekilde vasıflandırmıştır.⁶³⁵

Bu âyetin meâllerde yer alması şu şekildedir: Elmalılı, (Onu bir kara sarar.)⁶³⁶ Hasan Basri Çantay, (Onu da bir karanlık ve siyahlık kaplayacaktır.)⁶³⁷ Muhammed Esed, (Her yanı kuşatan bir karanlıkla.)⁶³⁸ Ömer Nasuhi Bilmen, (Her yanı kuşatan

⁶²⁵ Çantay, Kur'an-ı Hâkim ve Meal-i Kerim, 3/251.

⁶²⁶ Bilmen, Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meali Alisi Ve Tefsiri, 8/381.

⁶²⁷ Karaman vd. Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri, 5/554.

⁶²⁸ Koçyiğit, Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meâli, 585.

⁶²⁹ Gülle, Kelime Anlamı Kur'an-ı Kerim Meâli, 564.

⁶³⁰ Ateş, Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri, ts., 10/328.

⁶³¹ Bursevî, Rûhu'l-Beyân (Kur'an Meali ve Tefsiri), 23/78.

⁶³² er-Râzî, et-Tefsiru'l-Kebir, 31-32/62; Neseî, Medârikü't-Tenzil ve Hakâiku't-Te'vîl, 3/494; el-Mahallî - es-Süyutî, Celaleyn Tefsiri, 1/585.

⁶³³ Abese, 80/41.

⁶³⁴ el-İsfahani, Müfredâtü Elfâzi'l-Kur'an, 677.

⁶³⁵ Nasır Bezzak, Tefsir-ü Cüz-i Amme, 1/70.

⁶³⁶ Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, 2008, 9/252.

⁶³⁷ Çantay, Kur'an-ı Hâkim ve Meal-i Kerim, 3/251.

⁶³⁸ Esed, Kur'an Mesajı Meal-Tefsir, 1418.

bir karanlıkla.)⁶³⁹ Kur'an Yolu, (*Kapkara kesilmiştir.*)⁶⁴⁰ Talat Koçyiğit, (*Siyah bir duman kaplamıştır.*)⁶⁴¹ Sıtkı Gülle, (*O tozları da bir karalık kaplar.*)⁶⁴² Süleyman Ateş, (*Onları karanlık bürümüş.*)⁶⁴³ İsmail Hakkı Bursevî (*Ve karanlıklar bürünmüştür.*)⁶⁴⁴

İlgili meâllerde “kateretun” kelimesinin sözlük manası olan “karanlık” manasında yorumlandığı görülmektedir.

Bu kelimenin tefsir kitaplarında da sözlük manasına uygun tefsir edildiği görülmektedir.⁶⁴⁵ Hasan Basri Çantay'ın bu kelime için meâlinde, “karanlık ve siyahlık kaplayacaktır” şeklindeki yorumu Celalleyn tefsirine uygun olarak aktarıldığını göstermektedir.⁶⁴⁶

2.3.12. Kuvvetin velâ nâsirîn (فَمَا لَهُ مِنْ قُوَّةٍ وَلَا نَاصِرٍ)

Kıyamet gününde insanların dünyada iken yaptıkları kötülüklerin karşılığı verilince, kişi bunu engelleyecek ne gücü vardır ne de ona yardım edecek bir yardımcı bulacaktır. (فَمَا لَهُ مِنْ قُوَّةٍ وَلَا نَاصِرٍ) (*O gün artık insan için ne bir kuvvet vardır, ne de bir yardımcı.*)⁶⁴⁷ Kuvvetun (قوة) kelimesi sözlükte, “güç, kuvvet ve kudret” anlamlarında kullanılmıştır.⁶⁴⁸ Nâsir (ناصر) kelimesi ise sözlükte, “yardım” manasında kullanılmaktadır.⁶⁴⁹ Kıyamet gününde inkâr edenleri Allah'ın azabından men edecek bir kuvvet bulmayacaklardır. Aynı şekilde Allah Teâlâ'ya karşı onlara yardım edecek bir yardımcı da olmayacaktır.⁶⁵⁰

Söz konusu âyetin meâllere sunulması şöyledir: Elmalılı, (*O zaman ona ne bir güç vardır, ne de bir yardımcı.*)⁶⁵¹ Hasan Basri Çantay, (*Artık onun için ne bir kudret ne de bir yardımcı yoktur.*)⁶⁵² Muhammed Esed, (*İnsanın ne bir kuvvet ne de bir*

⁶³⁹ Bilmen, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meali Alisi Ve Tefsiri*, 8/381.

⁶⁴⁰ Karaman vd. *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri*, 5/554.

⁶⁴¹ Koçyiğit, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meâli*, 585.

⁶⁴² Gülle, *Kelime Anlamı Kur'an-ı Kerim Meâli*, 564.

⁶⁴³ Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, ts. 10/328.

⁶⁴⁴ Bursevî, *Rûhu'l-Beyân (Kur'an Meali ve Tefsiri)*, 23/78.

⁶⁴⁵ er-Râzî, *et-Tefsiru'l-Kebir*, 31-32/62; Nesefî, *Medârikü't-Tenzil ve Hakâiku't-Te'vîl*, 3/494.

⁶⁴⁶ el-Mahallî - es-Süyutî, *Celaleyn Tefsiri*, 1/585.

⁶⁴⁷ Târik 86/10.

⁶⁴⁸ el-Ezdiy, *el-Cemhere fi'l-luga*, 980.

⁶⁴⁹ Feyruzdaî, *el-Kamusü'l-Muhit*, 483.

⁶⁵⁰ el-Begavî, *Tefsirü'l-Begavî*, 395.

⁶⁵¹ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 2008, 9/368.

⁶⁵² Çantay, *Kur'an-ı Hâkim ve Meal-i Kerim*, 3/282.

yardımcı bulacağı gün.)⁶⁵³ Ömer Nasuhi Bilmen, (*Arık onun için bir kuvvet ve bir yardımcı yoktur.*)⁶⁵⁴ Kur'an Yolu, (*İnsanın ne bir gücü ne de yardımcısını bulunacağı gün.*)⁶⁵⁵ Talat Koçyiğit, (*İnsanın kendisini kurutacak ne bir gücü ne de bir yardımcısı vardır.*)⁶⁵⁶ Sıtkı Güllü, (*Artık onun için ne bir güç vardır ne de bir yardımcı.*)⁶⁵⁷ Süleyman Ateş, (*İnsanın ne bir gücü vardır ne de bir yardımcısı.*)⁶⁵⁸ İsmail Hakkı Bursevî, (*İnsan için ne bir gücü, ne de bir yardımcısı vardır.*)⁶⁵⁹ Bu meâllerin tümünde “kuvvettun” ve “nâsir” kelimeleri sözlük manasına uygun olan “güç/kuvvet ve yardımcı” anlamlarında aktarılmıştır.

Tefsir eserlerinde de bu âyet ilgili kelimelerin sözlük manasına uygun tefsir edilmiştir.⁶⁶⁰

2.3.13. Hâşi'atun (خَشِيعَةٌ)

İnkârcılar büyüklük taslayıp haktan yüz çevirdikleri için kıyamet gününde zillet içinde olacaklardır. (وَجُوهٌ يَوْمَئِذٍ خَشِيعَةٌ) (*O gün kimi yüzleri zillet kaplamıştır.*)⁶⁶¹ Hâşi'atun (خاشية) kelimesi sözlükte, “boyun eğmek ve yere yapışmak” manalarında kullanılmıştır.⁶⁶² Allah (c.c) bu âyette özellikle insan yüzün zikredilmiştir. Çünkü hüzn ve sevinç kişinin yüzünde meydana gelir. O gün musibetin insanları kuşattığı gündür. Musibete maruz kalanları aşağılık ve zillet kapladığı için yüzleri zelildir ve hakir olacaktır.⁶⁶³

Âyetin Meâllerde açıklaması şöyledir: Elmalılı, (*Birtakım yüzler o gün eğilmiş, zillete düşmüştür.*)⁶⁶⁴ Hasan Basri Çantay, (*Yüzler vardır o gün zelil ve hakirdir.*)⁶⁶⁵ Muhammed Esed, (*Bazı yüzler o gün yere bakacak.*)⁶⁶⁶ Ömer Nasuhi Bilmen, (*O gün*

⁶⁵³ Esed, *Kur'an Mesajı Meal-Tefsir*, 1436.

⁶⁵⁴ Bilmen, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meali Alisi Ve Tefsiri*, 8/419.

⁶⁵⁵ Karaman vd. *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri*, 5/596.

⁶⁵⁶ Koçyiğit, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meâli*, 590.

⁶⁵⁷ Güllü, *Kelime Anlamı Kur'an-ı Kerim Meâli*, 582.

⁶⁵⁸ Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, ts. 10/410.

⁶⁵⁹ Bursevî, *Rûhu'l-Beyân (Kur'an Meali ve Tefsiri)*, 23/323.

⁶⁶⁰ el-Mâverdî, *en-Nüketü ve'l-Uyûn Tefsir'i'l-Mâverdî*, 6/248; el-Begavî, *Tefsirü'l-Begavî*, 395; et-Tayyar, *Tefsiru Cüz'i Amme*, 116.

⁶⁶¹ Gâşiye, 88/2

⁶⁶² İbn Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, 2/73.

⁶⁶³ Neşefî, *Medârikü't-Tenzil ve Hakâiku't-Te'vîl*, 3/514.

⁶⁶⁴ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 2008, 9/434.

⁶⁶⁵ Çantay, *Kur'an-ı Hâkim ve Meal-i Kerim*, 3/286.

⁶⁶⁶ Esed, *Kur'an Mesajı Meal-Tefsir*, 1440.

nice yüzler zillete düşmüştür.)⁶⁶⁷ Kur'an Yolu, (O gün kimi yüzleri zillet kaplamıştır.)⁶⁶⁸ Talat Koçyiğit, (O gün yüzler vardır zelildir.)⁶⁶⁹ Sıtkı Gülle, (Bir takım yüzler o gün utançtan öne eğilmektedir.)⁶⁷⁰ Süleyman Ateş, (Yüzler vardır ki o gün öne düşüktür.)⁶⁷¹ İsmail Hakkı Bursevî, (O gün birtakım yüzler zelildir.)⁶⁷² Söz konusu meâller incelendiğinde “hâşi’atun” kelimesi sözlük manasına uygun “boyun eğme ve yere yapışma” anlamlarında yorumlandığı görülmektedir. Ancak Muhammed Esed, Sıtkı Gülle ve Süleyman Ateş söz konusu kelimeyi meâllerine, “yere bakmak” şeklinde aktarmışlardır. Yapılan bu her iki yorumda âyetin manasına uygundur. Çünkü o günde zelil olanalar utançtan yere bakacaklardır.

İlgili kelime tefsir kitaplarında tetkik edildiğinde kelimenin yine sözlük manasına uygun olarak yorumlandığı gözlemlenmektedir.⁶⁷³

2.3.14. Nâsibetun (نَاصِبَةٌ)

Kâfîler ve münafıklar dünyada çalışıp yorulmalarına rağmen amelleri ahiret gününde onlara hiçbir fayda sağlamayacaktır. (عَامِلَةٌ نَاصِبَةٌ) (Bitkin ve yorgun.)⁶⁷⁴ Nâsibetun (ناصبية) kelimesi sözlükte, “yorgun ve boşuna yorulan” anlamında kullanılmıştır.⁶⁷⁵ İkrime bu âyeti, dünyada kötü fiil işleyen kimseler hakkında olduğuna dair yorum yapmıştır. Katade ise bu âyeti, dünyada Allah’a kulluk etmekten tekebbür etmek olarak açıklamıştır.⁶⁷⁶ Bu kişi dünya hayatında kötü yollarda çalışmış ve boşuna kendini yorulmuştur. Dünyada yaptıkları amelleri kıyamet gününde ona hiçbir fayda sağlamayacaktır.⁶⁷⁷

Âyetin meâllere yansımaları şöyledir: Elmalılı, (Çalışmış fakat boşuna yorulmuştur.)⁶⁷⁸ Hasan Basri Çantay, (Yorucu işler yapanlardır.)⁶⁷⁹ Muhammed Esed,

⁶⁶⁷ Bilmen, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meali Alisi Ve Tefsiri*, 8/428.

⁶⁶⁸ Karaman vd. *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri*, 5/608.

⁶⁶⁹ Koçyiğit, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meâli*, 591.

⁶⁷⁰ Gülle, *Kelime Anlamı Kur'an-ı Kerim Meâli*, 586.

⁶⁷¹ Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, ts. 10/444.

⁶⁷² Bursevî, *Rûhu'l-Beyân (Kur'an Meali ve Tefsiri)*, 23/264.

⁶⁷³ İbn Kesir, *Muhtasar İbn-i Kesir*, 632; el-Mahallî - es-Süyûtî, *Celaleyn Tefsiri*, 1/592; İbn Âşûr, *et-Tahrir ve't-Tenvir*, 30/296.

⁶⁷⁴ Gâşiye, 88/3

⁶⁷⁵ Komisyon, *el-Müncid fi'l-Lügati ve'l-A'lâm*, 811.

⁶⁷⁶ el-Mâverdî, *en-Nüketü ve'l-Uyûn*, 6/258.

⁶⁷⁷ Çantay, *Kur'an-ı Hâkim ve Meal-i Kerim*, 3/1174.

⁶⁷⁸ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 2008, 9/435.

⁶⁷⁹ Çantay, *Kur'an-ı Hâkim ve Meal-i Kerim*, 3/286.

(Günahın yükü altında bitkin düşmüş, korku ile sarsılmış).⁶⁸⁰ Ömer Nasuhi Bilmen, (Çalışmış, yorgun kalmıştır).⁶⁸¹ Kur'an Yolu, (Çalışmış ve yorgun).⁶⁸² Talat Koçyiğit, (Dünyada iken iş yapan, bitkin düşen).⁶⁸³ Sıtkı Güllü, (Çalışıp yorulmuş yüzler).⁶⁸⁴ Süleyman Ateş, (Çalışır, yorulur).⁶⁸⁵ İsmail Hakkı Bursevî, (Durmadan çalışır fakat boşuna çalışır).⁶⁸⁶ Bu meâllerin tümünde “nasibetun” kelimesinin sözlük manasına uygun olan “yorgun” anlamında aktarılmıştır. Ancak Muhammed Esed ve Talat Koçyiğit bu kelimeyi meâllerinde, “bitkin” anlamında açıklamışlardır. Muhammed Esed ve Talat Koçyiğit'in bu yorumu âyetin manasına uygundur.

İlgili kelime tefsir kitaplarında araştırıldığında sözlük manasına uygun tefsir edildiği görülmektedir.⁶⁸⁷

2.3.15. Hâmiyeten (حَامِيَّة)

İnkârcılar sıcağı şiddetli cehenneme gireceklerdir. (تَصْلَى نَارًا حَامِيَّةً) (Kızgın bir ateşe girerler).⁶⁸⁸ Hâmiyeten (حَامِيَّة) kelimesi sözlükte, “sıcaklığı artmak ve kızgın” anlamlarına gelmektedir.⁶⁸⁹ Dünyada amelleri boşa giden kişiler kızgın ateşle cezalandırılacaklardır. Çünkü hayır varken, şer onlara galip gelmiştir. Bu ateşin sıcaklığı ve kızgınlığı hakkında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Çünkü bunlar gaybi bilgilerdir.⁶⁹⁰

Bu âyetin anlamı meâllerde şöyle yer alır: Elmalılı, (Kızışmış bir ateşe yaslanırlar).⁶⁹¹ Hasan Basri Çantay, (Kızgın bir ateşe girecek).⁶⁹² Muhammed Esed, (Kızgın bir ateşe girmek).⁶⁹³ Ömer Nasuhi Bilmen, (Son dere sıcak bir ateşe girecektir).⁶⁹⁴ Kur'an Yolu, (Kızgın bir ateşe girerler).⁶⁹⁵ Talat Koçyiğit, (Kızışmış

⁶⁸⁰ Esed, *Kur'an Mesajı Meal-Tefsir*, 1440.

⁶⁸¹ Bilmen, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meali Alisi Ve Tefsiri*, 8/429.

⁶⁸² Karaman vd. *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri*, 5/608.

⁶⁸³ Koçyiğit, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meâli*, 591.

⁶⁸⁴ Güllü, *Kelime Anlamı Kur'an-ı Kerim Meâli*, 585.

⁶⁸⁵ Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, ts. 10/444.

⁶⁸⁶ Bursevî, *Rûhu'l-Beyân (Kur'an Meali ve Tefsiri)*, 23/264.

⁶⁸⁷ Neseî, *Medârikü't-Tenzil ve Hakâiku't-Te'vil*, 3/514; el-Mahallî - es-Süyutî, *Celaleyn Tefsiri*, 1/592; İbn Âşûr, *et-Tahrir ve't-Tenvir*, 30/296.

⁶⁸⁸ Gâşiye, 88/4

⁶⁸⁹ Komisyon, *el-Müncid fi'l-Lügati ve'l-A'lâm*, 156.

⁶⁹⁰ el-Merâğî, *Tefsiru'l-Merâğî*, 30/404.

⁶⁹¹ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 2008, 9/435.

⁶⁹² Çantay, *Kur'an-ı Hâkim ve Meal-i Kerim*, 3/286.

⁶⁹³ Esed, *Kur'an Mesajı Meal-Tefsir*, 1440.

⁶⁹⁴ Bilmen, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meali Alisi Ve Tefsiri*, 8/429.

⁶⁹⁵ Karaman vd. *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri*, 5/608.

ateşe varıp dayanırlar.)⁶⁹⁶ Sıtkı Gülle, (*Kızgın bir ateşe girerler.*)⁶⁹⁷ Süleyman Ateş, (*Kızgın ateşe girer.*)⁶⁹⁸ İsmail Hakkı Bursevî, (*Kızgın ateşe girer.*)⁶⁹⁹

Meâllerin geneline baktığımızda “hâmiyeten” kelimesinin sözlük manasına uygun “sıcak ve kızgın” manalarında kullanıldığı görülmektedir. Âyette zikredilen sıcaklık ve kızgınlık ateşin bir sıfatıdır. Çünkü cehennem ateşinin olmazsa olmaz özelliği kızgın olmasıdır. İlâveten Allah (c.c) dünyada insanları bu ateşle tehdit etmektedir.

Tefsir kaynaklarında bu kelimenin sözlük manasına uygun tefsir edildiği görülmektedir.⁷⁰⁰

2.3.16. Âniyetin (ءَانِيَةً)

Âyeti kerimede cehennem ehline ceza olarak onları serinletecek içecek yerine sıcak içecek verileceğine dair bilgi verilmektedir. (تُسْقَىٰ مِنْ عَيْنٍ ءَانِيَةٍ) (*Kendilerine kaynar su pınarlarından içilir.*)⁷⁰¹ Âniyetin (آنية) kelimesi sözlükte, “sıcaklığı son dereceye ulaşmış kaynar su” manasında kullanılmıştır.⁷⁰² Cehennem ehli kıyamet gününde susadığında susuzluklarını giderecek bir şey isterler. Ancak onlara kaynar su verilecektir. O su, onların ne ateşini ne de susuzluklarını giderecektir.⁷⁰³

Söz konusu âyetin meâllere aktarılması şöyledir: Elmalılı, (*Kızgın bir kaynaktan sulanırlar.*)⁷⁰⁴ Hasan Basri Çantay, (*Son derece sıcak, bir kaynaktan içirileceklerdir.*)⁷⁰⁵ Muhammed Esed, (*Kaynar bir pından tatmak üzere.*)⁷⁰⁶ Ömer Nasuhi Bilmen, (*Pek hararetle bir kaynaktan su varılacaktır.*)⁷⁰⁷ Kur'an Yolu, (*Kendilerine kaynar su pınarından içirilir.*)⁷⁰⁸ Talat Koçyiğit, (*Kızgın bir kaynaktan*

⁶⁹⁶ Koçyiğit, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meâli*, 591.

⁶⁹⁷ Gülle, *Kelime Anlamı Kur'an-ı Kerim Meâli*, 585.

⁶⁹⁸ Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, ts., 10/444.

⁶⁹⁹ Bursevî, *Rûhu'l-Beyân (Kur'an Meali ve Tefsiri)*, 23/264.

⁷⁰⁰ et-Taberî, *Câmiu'l-Beyan an Te'vili âyi'l-Kur'an*, 24/329; Nesefî, *Medârikü't-Tenzil ve Hakâiku't-Te'vîl*, 3/514; İbn Kesir, *Muhtasar İbn-i Kesir*, 632.

⁷⁰¹ Gâşiye, 88/5.

⁷⁰² İbn Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, 2/48.

⁷⁰³ el-Merâğî, *Tefsiru'l-Merâğî*, 30/404.

⁷⁰⁴ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 2008, 10/435.

⁷⁰⁵ Çantay, *Kur'an-ı Hâkim ve Meal-i Kerim*, 3/286.

⁷⁰⁶ Esed, *Kur'an Mesajı Meal-Tefsir*, 1440.

⁷⁰⁷ Bilmen, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meal Alisi Ve Tefsiri*, 8/429.

⁷⁰⁸ Karaman vd. *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri*, 5/608.

da içirilirler.)⁷⁰⁹ Sıtkı Gülle, (*Aşırı kaynar bir kaynaktan içirilirler.*)⁷¹⁰ Süleyman Ateş, (*Kendilerine kaynatılmış bir gözeden su içilir.*)⁷¹¹ İsmail Hakkı Bursevî, (*Kendilerine kaynatılmış bir gözeden su içilir.*)⁷¹² Zikredilen meâllerin kahir ekserinde “âniyetin” kelimesinin sözlük manasına uygun “kaynar, kızgın, sıcak ve hararetlî” manalarda gösterilmiştir. Allah (c.c) cehennem ehline bu elim azabı tattırarak cezalandıracaktır.

Söz konusu kelimenin tefsir kitaplarındaki yorumları incelendiğinde kelimenin sözlük manasına uygun bir şekilde tefsir edildiği görülür.⁷¹³

2.3.17. Darî'in (ضَرِيع)

Yüce Allah bu âyeti kerimede cehennem ehlinin yiyeceği hakkında bilgi vermektedir. Onların yiyeceği kuru bitki olacaktır. (لَيْسَ لَهُمْ طَعَامٌ إِلَّا مِنْ ضَرِيعٍ) (*Onlar için kuru, dikenli bir bitliden başka yiyecek yoktur.*)⁷¹⁴ Bir önceki âyette cehennem ehlinin içeceğinden bahsederken hemen ardında gelen bu âyette ise cehennem yiyeceğinden bahsedilmektedir. Kur'an-ı Kerim'de sadece bir yerde geçen darî'in (ضَرِيع) kelimesi sözlükte, “deve, koyun ve benzeri hayvanların memesi” anlamında kullanılmıştır. Ancak söz konusu kelimenin âyetteki anlamı için, “kuru diken ve denizin sahile vurduğu kötü kokulu kırmızı bir bitkidir” yorumları yapılmıştır.⁷¹⁵

Bu âyetin meâllere geçişi de şu şekildedir: Elmalılı, (*Darîden başka yiyecekleri yoktur.*)⁷¹⁶ Hasan Basri Çantay, (*Onlar için (darî) dikeninden başka bir yiyecek yoktur.*)⁷¹⁷ Muhammed Esed, (*Hiçbir yiyecekleri yok kuru dikenlerin acılığından başka.*)⁷¹⁸ Ömer Nasuhi Bilmen, (*Onlara için dikenli bir ağaçtan başka bir yiyecek yoktur.*)⁷¹⁹ Kur'an Yolu, (*Onlar için kuru, dikenli bir bitkiden başka yiyecek yoktur.*)⁷²⁰

⁷⁰⁹ Koçyiğit, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meâli*, 591.

⁷¹⁰ Gülle, *Kelime Anamlı Kur'an-ı Kerim Meâli*, 585.

⁷¹¹ Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, ts., 10/444.

⁷¹² Bursevî, *Rûhu'l-Beyân (Kur'an Meali ve Tefsiri)*, 23/264.

⁷¹³ İbn Kesir, *Muhtasar İbn-i Kesir*, 632; İbn Âşûr, *et-Tahrir ve't-Tenvir*, 30/296; es-Sabuni, *Safvetü't-Tefsir*, 3/814.

⁷¹⁴ Gâşiye, 88/6.

⁷¹⁵ el-İsfehani, *Müfredâtü Elfâzi'l-Kur'an*, 506.

⁷¹⁶ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 2008, 9/435.

⁷¹⁷ Çantay, *Kur'an-ı Hâkim ve Meal-i Kerim*, 3/286.

⁷¹⁸ Esed, *Kur'an Mesajı Meal-Tefsir*, 1440.

⁷¹⁹ Bilmen, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meali Alisi Ve Terfsiri*, 8/429.

⁷²⁰ Karaman vd. *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri*, 5/608.

Talat Koçyiğit, (*Kuru dikenden başka yiyecekleri yoktur.*)⁷²¹ Sıtkı Gülle, (*Onlar için kuru dikenden başka yiyecek yoktur.*)⁷²² Süleyman Ateş, (*Onlar için kuru dikenden başka yiyecek yoktur.*)⁷²³ İsmail Hakkı Bursevî, (*Onlara kuru dikenden başka yemek yoktur.*)⁷²⁴ Ele alınan meâlerin geneline “darî” kelimesinin “kuru diken ve dikenli bitki” şeklinde yansımıştır.

Tefsir kitaplarında ilgili kelime için farklı yorumlar yapılmıştır. Müfessirlerden Taberî, “darî” kelimesini “deve dikeni” olarak tefsir etmiştir. Abdullah b. Abbas, İkrime, Mücahid, Katade ve Şerik b. Abdullah (r.a)’a göre “darî” kelimesinden maksat, “şebrek” diye isimlendiren bir diken çeşididir. Abdullah b. Abbas (r.a) ve İbn-i Zeyd (r.a)’den nakledilen başka bir görüşe göre, cehennem ateşinden meydana gelmiş bir taştır.⁷²⁵

2.3.18. Yusminu (يُسْمِنُ)

Cehennem ehlinin yiyeceği bir önceki âyette ifade edilmişti. Bu yiyecek dünyada açlığı gideren diğer yiyecekler gibi açlığı gidermez ve beslemez. (لَا يُسْمِنُ وَلَا) (يُسْمِنُ وَلَا) (O da ne besler ne de açlığı giderir.)⁷²⁶ Yusminu (يسمن) kelimesi sözlükte, “şişman, semiz ve yağlı” gibi anlamlarda kullanılmıştır.⁷²⁷ Kur’an-ı Kerimde anlatılan bu yiyecekler ve içecekler ümitsizliğin ve alçalmanın birer simgesidir.⁷²⁸ İlâveten bu yemek, açlığı gidermez ve beslemeye de faydası yoktur. Dünyada bir menfaat için yenilen yemeklerin ve içeceklerin cehennemde herhangi bir fayda taşımadığını söz konusu âyetten anlaşılmaktadır.⁷²⁹

Âyetin meâllere yansımaları şu şekildedir: Elmalılı, (*O da ne besler, ne de açlıktan kurtarır.*)⁷³⁰ Hasan Basri Çantay, (*Ki o ne semirtir, ne de açlığı giderir.*)⁷³¹ Muhammed Esed, (*Ne bir güç veren ne de açlığı gideren dikenlerin.*)⁷³² Ömer Nasuhi

⁷²¹ Koçyiğit, *Kur’an-ı Kerim ve Türkçe Meâli*, 591.

⁷²² Gülle, *Kelime Anlamı Kur’an-ı Kerim Meâli*, 585.

⁷²³ Ateş, *Yüce Kur’an’ın Çağdaş Tefsiri*, ts. 10/444.

⁷²⁴ Bursevî, *Rûhu'l-Beyân (Kur’an Meali ve Tefsiri)*, 23/264.

⁷²⁵ et-Taberî, *Câmiu'l-Beyan an Te'vili âyi'l-Kur'an*, 24/633.

⁷²⁶ Gaşiye, 88/7.

⁷²⁷ Komisyon, *el-Müncid fi'l-Lügati ve'l-A'lâm*, 352.

⁷²⁸ Esed, *Kur'an Mesajı Meal-Tefsir*, 1440.

⁷²⁹ el-Merâğî, *Tefsiru'l-Merâğî*, 30/405.

⁷³⁰ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 2008, 9/435.

⁷³¹ Çantay, *Kur'an-ı Hâkim ve Meal-i Kerim*, 3/287.

⁷³² Esed, *Kur'an Mesajı Meal-Tefsir*, 1440.

Bilmen, (*Ne semizletir, ne de açlıktan kurtarır.*)⁷³³ Kur'an Yolu, (*O da ne besler ne de açlığı giderir.*)⁷³⁴ Talat Koçyiğit, (*Ne semirten nede açlık gideren.*)⁷³⁵ Sıtkı Gülle, (*Ne semirtir ne de açlığı giderir.*)⁷³⁶ Süleyman Ateş, (*O da ne semirtir, ne de açlığı giderir.*)⁷³⁷ İsmail Hakkı Bursevî, (*O ise ne besler ne de açlığı giderir.*)⁷³⁸ Meâllerin büyük çoğunluğunda “yusminu” kelimesinin sözlük manasına uygun “semiz” manası şeklinde yansıtılmıştır. Ancak ele alınan meâllerde bu kelime aynı anlamı ifade eden birden fazla ifadeyle aktarılmıştır.

Meşhur tefsir kitapları incelendiğinde bu kelimenin sözlük manasına uygun tefsir edildiği görülmektedir.⁷³⁹

2.3.19. Nâimetun (نَاعِمَةٌ)

Önceki âyetlerde cehennem ehlinin durumu tasvir edilmişti. Bu âyette ise cennet ehlinin durumu tasvir edilmektedir. Müminler dünya hayatında yaptıkları amellerin karşılığında Allah (c.c) kendileri için hazırlamış olduğu cennet nimetlerine kavuşmaları nedeniyle mutlu olacaklardır. (وَجُوهٌ يُّؤَمِّدُ نَاعِمَةً) (*O gün kimi yüzler de mutludur.*)⁷⁴⁰ Nâim (ناعم) kelimesi sözlükte, “mutluluk, hoşnutluk ve neşe” manalarında kullanılmaktadır.⁷⁴¹ Allah Teâlâ kâfirlere tehdidini zikrettikten sonra hemen akabinde müminlerin durumunu açıklayacak âyetleri getirmiştir. İlk nimet sahiplerinin vasfını, akabinde ise nimet yurdunun özelliklerini zikretmeye başladı. Nimet sahiplerinin özelliği, mutluluk ve sevinç içinde olmalarıdır.⁷⁴²

Zikri geçen âyetin meâllere verilmesi şu şekildedir: Elmalılı, (*Bir takım yüzler de o gün mutludur.*)⁷⁴³ Muhammed Esed, (*Bazı yüzlerde o gün mutluluktan parıldayacak.*)⁷⁴⁴ Kur'an Yolu, (*O gün kimi yüzler mutludur.*)⁷⁴⁵ Sıtkı Gülle, (*O gün*

⁷³³ Bilmen, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meali Alisi Ve Tefsiri*, 8/429.

⁷³⁴ Karaman vd. *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri*, 5/608.

⁷³⁵ Koçyiğit, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meâli*, 591.

⁷³⁶ Gülle, *Kelime Anlamı Kur'an-ı Kerim Meâli*, 586.

⁷³⁷ Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, ts., 10/444.

⁷³⁸ Bursevî, *Rûhu'l-Beyân (Kur'an Meali ve Tefsiri)*, 23/264.

⁷³⁹ et-Taberî, *Câmiu'l-Beyan an Te'vili âyi'l-Kur'an*, 24/333; İbn Kesir, *Muhtasar İbn-i Kesir*, 632; İbn Âşûr, *et-Tahrir ve't-Tenvir*, 30/297.

⁷⁴⁰ Gâşiye, 88/8

⁷⁴¹ Feyruzdaî, *el-Kamusü'l-Muhit*, 451.

⁷⁴² er-Râzî, *et-Tefsiru'l-Kebir*, 31-32/141.

⁷⁴³ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 2008, 9/435.

⁷⁴⁴ Esed, *Kur'an Mesajı Meal-Tefsir*, 1440.

⁷⁴⁵ Karaman vd. *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri*, 5/608.

bir takım yüzler vardır mutludur.)⁷⁴⁶ Süleyman Ateş, *(Yüzlerde vardır ki o gün nimetle mutludur.)*⁷⁴⁷ İsmail Hakkı Bursevî, *(O gün bir takım yüzlerde vardır ki mutludurlar.)*⁷⁴⁸ Bu meâllerin çoğunda “nâimetun” kelimesinin sözlük manasına uygun olarak “mutluluk” manasında aktarılmıştır. Hasan Basri Çantay bu kelimeyi meâline, *(Yüzler vardır o gün güzeldir.)*⁷⁴⁹ anlamında, Ömer Nasuhi Bilmen de, *(Bir kısım yüzlerde o gün de güzellik sahibidir.)*⁷⁵⁰ manasında aktarmışlardır. Söz konusu kelime bu meâllerde sözlük anlamı dışında çıkartılarak “güzellik” manasında açıklanmıştır. Talat Koçyiğit ise bu kelimeye meâline, “pırıl pırıl” manasını yansıtarak farklı bir yorum yapmıştır. Hülâsa olarak meâllerin genelinde anlaşılan mana, kıyamet gününde müminler gördükleri nimetler karşılığında hoşnut olacaklarını belirtmektedirler.

Anılan kelime tefsir kitaplarında sözlük manasına uygun tefsir edilmiştir.⁷⁵¹

2.3.20. Râdiyetun (رَاضِيَةٌ)

Müminler dünyada yaptıkları güzel amellerin semeresini kıyamet gününde görecekleri için hoşnut olacaklardır. (لَسَّغِيهَا رَاضِيَةٌ) *(Yaptıklarından dolayı hoşnutturlar.)*⁷⁵² Râdin (رَاضِي) kelimesi sözlükte, “razı olmak, hoşnut olmak ve memnun olmak” manalarında kullanılmıştır.⁷⁵³ Âyette vasıf edilen kişiler dünya hayatında yaptıklarından ve elde ettiklerinden ötürü kıyamet gününde karşılaşacağı nimetlerden dolayı hoşnut olacaktır. Şöyle ki dünyada yaptıklarının meyvesine kıyamet gününde şahit olmakta ve hakikatin özüne vakıf olmaktadır.⁷⁵⁴

İlgili âyetin meâllerde gösterilmesi şöyledir: Elmalılı, *(Çalışmalarından dolayı hoşnuttur.)*⁷⁵⁵ Hasan Basri Çantay, *(Çalıştığından dolayı hoşnuttur.)*⁷⁵⁶ Muhammed Esed, *(Çabalarının meyvesini tatmaktan memnun.)*⁷⁵⁷ Ömer Nasuhi Bilmen, *(Çalışmış*

⁷⁴⁶ Gülle, *Kelime Anamlı Kur'an-ı Kerim Meâli*, 585.

⁷⁴⁷ Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, ts. 10/444.

⁷⁴⁸ Bursevî, *Rûhu'l-Beyân (Kur'an Meali ve Tefsiri)*, 23/270.

⁷⁴⁹ Çantay, *Kur'an-ı Hâkim ve Meal-i Kerim*, 3/287.

⁷⁵⁰ Bilmen, *Kur'anı Kerim'in Türkçe Mealî Alisi Ve Tefsiri*, 8/429.

⁷⁵¹ el-Begavî, *Tefsirü'l-Begavî*, 409; et-Taberî, *Câmiu'l-Beyan an Te'vili âyi'l-Kur'an*, 24/333; er-Râzî, *et-Tefsiru'l-Kebir*, 31-32/141.

⁷⁵² Ğaşiye, 88/9

⁷⁵³ Dayf - Medkur, *el-Mucemü'l- Vasit*, 1/351.

⁷⁵⁴ el-Karadavi, *Amme Cüz'ünün Tefsiri*, 1/328.

⁷⁵⁵ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 2008, 9/435.

⁷⁵⁶ Çantay, *Kur'an-ı Hâkim ve Meal-i Kerim*, 3/287.

⁷⁵⁷ Esed, *Kur'an Mesajı Meal-Tefsir*, 1440.

olmasından dolayı hoşnuttur.)⁷⁵⁸ Kur'an Yolu, (Yaptıklarından dolayı hoşnut olmuşlardır.)⁷⁵⁹ Talat Koçyiğit, (Dünyadaki amalleri dolayısıyla hoşnuttur.)⁷⁶⁰ Sıtkı Gülle, (Çalışmalarından ötürü hoşnuttur.)⁷⁶¹ Süleyman Ateş, (İşinden memnundur.)⁷⁶² İsmail Hakkı Bursevî, (Çabalarından hoşnut olmuşlardır.)⁷⁶³ Yukarıda zikrettiğimiz meâller incelendiğinde “râdiyetun” kelimesi sözlük manasına uygun olarak “hoşnut ve memnun” anlamında açıklanmıştır. Çünkü insanlar cenneti arzu ederek iyi amaller yaparlar. Müminler cennete bu hakikatle karşılaştıklarında hoşnut olurlar.

Tefsir kaynakları da incelendiğinde söz konusu kelimenin sözlük manasına uygun bir şekilde yorumlandığı görülmektedir.⁷⁶⁴

2.3.21. Ferâşi-l-bebsûs (فَرَّاشِ الْمَبْثُوثِ)

Kıyamet gününde insanlar tekrardan diriltildikleri zaman kelebekler gibi nereye gideceklerini bilmezler. Bu âyette insanların durumu kelebeklere benzetilmiştir. (يَوْمَ (يَكُونُ الْإِنْسَانُ كَالْفَرَّاشِ الْمَبْثُوثِ) (O gün insanlar etrafa serilmiş kelebekler gibi olurlar.)⁷⁶⁵ Ferâş (فَرَّاشِ) kelimesi sözlükte, “pervane ve kelebek” anlamında kullanıldığını görülmektedir.⁷⁶⁶ Mebsûs (مَبْثُوثِ) kelimesi ise sözlükte, “dağılmak ve ayırmak” manasında kullanılmıştır.⁷⁶⁷ Âyette tasvir edilen durum, kıyamet gününde insanlar kabirlerinden korka korka çıktıkları zamana işaret etmektedir. İnsanların kelebeklere benzetilmesinin hikmeti ise kelebekler uçtuklarında tek bir yöne gitmedikleri içindir.⁷⁶⁸

Söz konusu âyetin meâllere yansıması şu şekildedir: Elmalılı, (O gün ki, insanlar çırpınıp yayılan pervaneler gibi olacaktır.)⁷⁶⁹ Hasan Basri Çantay, (O gün

⁷⁵⁸ Bilmen, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meali Alisi Ve Tefsiri*, 8/429.

⁷⁵⁹ Karaman vd. *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri*, 5/608.

⁷⁶⁰ Koçyiğit, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meâli*, 591.

⁷⁶¹ Gülle, *Kelime Anlamı Kur'an-ı Kerim Meâli*, 586.

⁷⁶² Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, ts. 10/444.

⁷⁶³ Bursevî, *Rûhu'l-Beyân (Kur'an Meali ve Tefsiri)*, 23/270.

⁷⁶⁴ et-Taberî, *Câmiu'l-Beyan an Te'vili âyi'l-Kur'an*, 24/334; İbn Kesir, *Muhtasar İbn-i Kesir*, 632; İbn Âşûr, *et-Tahrir ve't-Tenvir*, 30/299.

⁷⁶⁵ Kâria, 101/4.

⁷⁶⁶ Komisyon, *el-Müncid fi'l-Lüğati ve'l-A'lâm*, 576.

⁷⁶⁷ İbn Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, 2/16.

⁷⁶⁸ es-Sabuni, *Safvetü't-Tefasir*, 3/340.

⁷⁶⁹ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 2008, 10/64.

insanlar yaygın pervaneler gibi olacak.)⁷⁷⁰ Muhammed Esed, (*O insanların şaşkın vaziyette uçuşan pervanelere benzeyeceği günde.*)⁷⁷¹ Ömer Nasuhi Bilmen, (*Bir günde ki; nas çırpınıp dağılacak pervaneler gibi olacaktır.*)⁷⁷² Kur'an yolu, (*O gün insanlar sağa sola dağılmış kelebekler gibi olur.*)⁷⁷³ Talat Koçyiğit, (*O gün insanlar dağılmış pervane gibi olurlar.*)⁷⁷⁴ Sıtkı Gülle, (*O gün ki, insanlar ateş çevresinde yayılmış pervaneler gibi olur.*)⁷⁷⁵ Süleyman Ateş, (*O gün insanlar yayılmış pervaneler gibi olur.*)⁷⁷⁶ İsmail Hakkı Bursevî, (*İnsanların, ateşin etrafını sarmış pervaneler gibi olduğu gün.*)⁷⁷⁷ Meâllerin kahir ekserisi incelendiğinde “ferâş” kelimesinin sözlük anlamı olan “pervane” manası yansıtıldığı görülmektedir. Ancak söz konusu kelimenin Kur'an Yolu meâline “kelebek” manasında aktarılmıştır. Mebsûs kelimesi ise meâllerde sözlük manası olan “ yayılmak ve dağılmak” anlamında yansıtılmıştır. Ancak Muhammed Esed bu kelimeyi meâline, “şaşkın” manasını, Bursevi ise meâline “sarma” manasını yansıtmışlardır. Tasvir edilen bütün bu haller kıyamet gününde insanlar kabirlerinden dirilecekleri vakit gerçekleşecektir.

Bu iki kelime tefsir kitaplarında incelendiğinde sözlük manasına uygun olarak yorumlandıkları görülmektedir.⁷⁷⁸

⁷⁷⁰ Çantay, *Kur'an-ı Hâkim ve Meal-i Kerim*, 3/326.

⁷⁷¹ Esed, *Kur'an Mesajı Meal-Tefsir*, 1469.

⁷⁷² Bilmen, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meali Alisi Ve Tefsiri*, 8/492.

⁷⁷³ Karaman vd. *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri*, 5/675.

⁷⁷⁴ Koçyiğit, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meâli*, 600.

⁷⁷⁵ Gülle, *Kelime Anlamlı Kur'an-ı Kerim Meâli*, 611.

⁷⁷⁶ Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, ts. 11/63.

⁷⁷⁷ Bursevi, *Rûhu'l-Beyân (Kur'an Meali ve Tefsiri)*, 23/475.

⁷⁷⁸ et-Taberi, *Câmiu'l-Beyan an Te'vîli âyi'l-Kur'an*, 24/593; İbn Âşûr, *et-Tahrir ve't-Tenvir*, 30/512; el-Mahallî - es-Süyutî, *Celaleyn Tefsiri*, 1/600.

SONUÇ

Kur'an-ı Kerim ve hadislerde kıyamet günü ile ilgili bilgiler genellikle tasvir edilerek aktarılmıştır. Kur'an ayetlerinde ve hadislerde kıyamet günü ile ilgili verilen bilgilerin büyük bir yekün tuttuğu gözlemlenmiştir. Çalışmada amme cüzünün muhtevası hakkında bilgi verilmiştir. Bunu dışında kıyamet kelimesinin kavramsal çerçevesi sözlük ve ıstılah başlıkları altında ele alınmıştır. Ayrıca İslam'da kıyamet inancı başlığı altında sahih hadislerde geçen kıyamet alametlerinin küçük ve büyük alametler olmak üzere iki kategoride değerlendirilerek küçükten büyüğe doğru bir sıralama dâhilinde gerçekleşeceği belirlenmiştir.

Amme cüzünde kıyamete dair âyetlerin hem gökyüzünde hem de yeryüzünde insanı kuşatan bazı dehşet verici değişimlerin meydana gelemesini akla ve ruha hitap eden bir surette ifade ettiği tespit edilmiştir. Bu cüzde kıyametle ilgili bilgiler daha da tafsilatlı bir şekilde anlatıldığı gözlemlenmiştir. Ayrıca ahir zamanda kıyamet alametlerinin insanlar üzerinde nasıl bir etki yaratacağı bilgisine ulaşılmıştır. İnsanların kıyamet karşısında ne kadar aciz ve çaresiz kalacakları gözler önüne serilmiştir.

Kıyametle ilgili kavramların farklı meâl ve tefsir kitaplarına yansıyan manaları birbirine yakın olmakla birlikte aralarında üslup farklılığı bulunduğu müşahede edilmiştir. Çünkü ele alınan çoğu kelimenin sözlük anlamı açık ve net olduğundan gerçek anlamda ihtilaf söz konusu olmamıştır.

Âyetlerde geçen bazı kelimelerin meâllere yansımalarında mübalağalı kullanımları maksada uygun bir şekilde karakterize edilmiştir. Çalışmada kendilerinden istifade edilen müelliflerin kıyamet anlamındaki kavramlar için yaptıkları yorumların genelde birbiriyle uyuştukları fark edilmiştir. Ancak Muhammed Esed meâlinde bazı farklı yorumlara yer vermiştir.

Bazı meâllere tefsir yorumlarında rastlanan manalar uygulanmıştır. Hatta bazı müellifler tefsir kitaplarındaki yorumları olduğu gibi yansıttığı yapılan tespitler arasındadır. Ayrıca Elmalılı ve Ömer Nasuhi Bilmen'in meâllerinde günümüz Türkçesiyle anlaşılması zor olan ifadeler kullanılmıştır. Özellikle Ömer Nasuhi Bilmen bazı kelimeleri Arapça olarak yansıtmıştır. Bundan dolayı eserin daha iyi

anlaşılması için günümüz Türkçesiyle tashih edilmesinin yerinde olacağı kanatindeyiz. Elmalılı, Kur'an Yolu ve İsmail Hakkı Bursevî'nin meâlleri detaylı bilgiler taşımaktadırlar. Meâl çalışması yapmak isteyenler bu eserlerden istifade edebilirler.

Kur'an-ı Kerim'de kıyamet günü ile ilgili süreci ifade eden âyetlerin insan psikolojisini etkileyen dokunaklı ve çok çarpıcı bir şekilde anlattığı saptanmıştır. Bu bağlamda kıyamet sahnelerinin bu cüzde birçok sûreye aktarılarak detaylarına inildiği görülmüştür.

KAYNAKÇA

- Ahmed ez-Zehebî, Zeynüddin Ahmed - Miras, Kamil. "**Sahih-i Buhârî Muhtasarı Tecrid-i Sarih**". 8 Cilt. İstanbul: İhlas, 1. Basım, 2019.
- Arsalan, Sinan. "**Kur'an'da Kıyamet Kopma Ânının Tasviri -Tekvîr Sursi Örneği-**." Eskişehir Osmangazi, 2018.
- Ateş, Süleyman. "**Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri**". 11 Cilt. Yeni Ufuk Neşriyat, ts.
- Ateş, Süleyman. "**Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri**". Yeni Ufuk Neşriyat, ts.
- Begavî, Ebû Muhammed el-Hüseyn b. mes'ûd el-. "**Tefsirü'l-Begavî**". 8 Cilt. Kuveyt: Daru't-Taybe, 4. Basım, 1997.
- Beyzâvî, Nâsırüddîn Ebû Saîd Abdullah b. Ömer b. Muhammed el-. "**Muhtasar Beydâvî Tefsiri (Envaru't-Tenzil ve Esrarü't-Tevil)**". çev. Şadi Eren. 4/798. İstanbul: Selsebil Yayınları, 1. Basım, 2010.
- Bilmen, Ömer Nasuhi. "**Kur'anı Kerim'in Türkçe Meali Alisi Ve Tefsiri**". 8 Cilt. İstanbul: Bilmen Yayınevi, 1985.
- Bursevi, İsmail Hakkı. "**Ruhu'l Beyan (Kur'an Meali ve Tefsiri)**". 23 Cilt. İstanbul: Erkam Yayınları, 2016.
- Bursevî, İsmail Hakkı. "**Ruhu'l-Beyan (Kur'an meâli ve Tefsiri)**". 23 Cilt. İstanbul: Erkam Yayınları, 2016.
- Çantay, Hasan Basri. "**Kur'an-ı Hâkim ve Meal-i Kerim**". Bilimevi, 2015.
- Çelebi, İlyas. "**Kelam**". Ankara: Grafiker Yayınları, 2012.
- Dayf, Şevki - Medkur. "**el-Mucemü'l-Veciz**". 1 Cilt. Kahire: Mucmau'l-Lugati'l-Arabiyye, 2005.
- Dayf, Şevkî - Medkûr, İbrahim. "**el-Mucemü'l- Vasît**". 1 Cilt. Mısır: Mektebetü şûruku dalbeti, 4. Basım, 2004.
- Düzgün, Şaban Ali. "**İslam İnanç Esasları**". Ankara: Grafiker Yayınları, 1. Basım, 2013.
- Ebu'l-A'lâ el-Mevdûdî. "**Tefhimu'l-Kur'an Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri**". çev. Muhammed Han Kayani vd. 7 Cilt. İstanbul: İnsan Yayınları, 1997.
- Ebû Dâvûd Süleyman b. Dâvûd b. el-Cârûd et-Tayâlisî. "**el-Müsned**" (Mısır: Darü'l-Hicr. 1999) 3/483.
- Ebü'l-Fazl Cemâlüddîn Muhammed b. Mükerrrem b. Ali İbn Manzûr. "**Lisanü'l-**

- Arap*" (Beyrut: Daru Sadir) 1414. 1/45;
- Mâverdi, Ebû'l- Hasen Ali b. Muhammed. el-. "*en-Nüketü ve'l-Uyûn Tefsir'l-Mâverdi*". 6 Cilt. Beyrut/Lübnan: Darü'l-Kütubu el-İlmiyye/Müessetü'l-Kütubu el-Sekafiyye, ts.
- Esed, Muhammed. "*Kur'an Mesajı Meal-Tefsir*". çev. Cahit Koytak - Ahmet Ertürk. İstanbul: İşaret Yayınları, 9. Basım, ts.
- Ezdiy, Ebû Bekir Muhammed b. Hüseyin b. Düreyd el-. "*el-Cemhere fi'l-luga*". 3 Cilt. Beyrut: Darü'l-İlm Lilmelayyin, 1987.
- Fîrûzâbâdî, Ebû't-Tâhir Mecdüddîn Muhammed b. Yakup B. Muhammed. "*el-Kamusü'l-Muhit*". Beyrut/Lübnan: Müessetü'l-Risale, 8. Basım, 2005.
- Gamidi, Abdullah el-. "*Amme Cüz'ünün Fazileti*". Taif: Daru'l-Tarafeyn, 2020.
- Gülle, Sıtkı. "*Kelime Anlamlı Kur'an-ı Kerim Meâli*". Huzur Yayınevi, 1999.
- İbn Âşûr, Muhammed Tahir. "*et-Tahrîr ve't-Tenvîr*". 30 Cilt. Tunus, 1984.
- İbn Kesîr, Ebû'l-Fida' İmâdüddîn İsmâîl b. Şihâbiddîn Ömer b. Kesîr el-Kaysî ed-Dımaşkî. "*Muhtasar İbn-i Kesir*". 3 Cilt. Beyrut: Dar'ül Kur'an'ül-Kerim, 6. Basım, 1981.
- İbn Manzûr, Ebu'l-Fazl Muhammed b. Mükerrrem b. Ali el-Ensari. "*Lisânu'l-Arab*". 18 Cilt. 2000, 2000.
- İsfahânî, Ebû'l-Kâsım Hüseyin b. Muhammed er-Râğıb el-. "*Müfredât-ı Elfâzi'l Kur'an*". Suud: Daru Beşir, 2. Basım, 1997.
- Karadavi, Yusuf el-. "*Amme Cüz'ünün Tefsiri*". 1 Cilt. Mektebetü Vehbiye, ts.
- Karagöz, İsmail. "*Dini Kavramlar Sözlüğü*". 1 Cilt. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2005.
- Karaman, Hayrettin vd. "*Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri*". 5 Cilt. Ankar: Diyanet İşleri Başkanlığı, 4. Basım, 2012.
- Kılavuz, Ahmet Selim. "*İlmihal*". 2 Cilt. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 23. Basım, 2017.
- Kocabaş, Şakir. "*Kur'ân ve hadislerde kıyamet günü*" Divan/11 (2001), 129-154.
- Koçyiğit, Talat. "*Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meâli*". 1 Cilt. Ankara: Kılıç Kitapevi, 1997.
- Komisyon. "*el-Müncid fi'l-Lügati ve'l-A'lâm*". Beyrut: Dar'ül Şark, 36. Basım, 1997.

- Kutub, Seyyid. "**Fîzûl-il-Kur'an**". çev. M. Emin Saraç - İ. Hakkı Şengüler. İstanbul: Hikmet Yayınları, ts.
- Mahallî, Celâleddin el- - Süyutî, Celâleddin es-. "**Tefsîrû'l-Celâleyn**". 1 Cilt. Beyrut/Lübnan: Daru İbn Kesir, 2014.
- Mal'ûf, Luvîs. "**el-Müncid Fi'lüġat**". 1 Cilt. İran: Dar'ül İlim, 45. Basım, ts.
- Mazhar, Dünder. "**Kıyamet Sahneleri Sunması Bağlamında Kâri'a Sûresi'nin İncelenmesi**". *Muş Alpaslan Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi* 128-144 (2022).
- Merâġi, Ahmed Mustafa el-. "**Tefsîru'l-Merâġi**". 30 Cilt. Beyrut/Lübnan: Darü'l-Kütubu el-İlmiyye, 1998.
- Muttaki el-Hindi, Ali b. Hüsâmiddin b. Abdulmelik b. Kadihan. "**Kenzü'l-Ummâl fi Süneni'l-ekvab ve'l-ef-âl**". 16 Cilt. Müessetü'l-Risale, 5. Basım, 1981.
- Nasır Bezzak, Abdurrahman. "**Tefsir-ü Cüz-i Amme**". 1 Cilt. Riyad: Dar'ü Tevhid, 1. Basım, 2016.
- Nesâî, Ebi Abdurrahman b. Ahmet b. Şuayb en-. "**es-Sünenü'l-Kübrâ**". 12 Cilt. Beyrut: Müessetü'l-Risale, 2001.
- Nesefî, Ebu'l-Berakât Hâfızüddîn b. Ahmet. Mahmûd. en- "**Medârikü't-Tenzil ve Hakâiku't-Te'vîl**". 3 Cilt. İstanbul,: Daru'ül Mizan, ts.
- Râzî, Ebû Abdillâh Fahrüddîn Muhammed b. Ömer b. Hüseyin er-. "**et-Tefsîrû'l-Kebîr**". 32 Cilt. Lübnan: Dar İhya et-Turas el-Arabiye, 3. Basım, 1999.
- Sâbûnî, Muhammed Ali es-. "**Safvetü't-Tefasir**". 3 Cilt. İstanbul: İsmailaġa Yayınevi, 3. Basım, 2021.
- Taberî, Ebi Cafer Muhammed İbn Cerîr b. yezîd el-Âmülî et-. "**Câmiu'l-Beyan an Te'vîli âyi'l-Kur'an**". 24 Cilt. Kahire: Daru Hecv, 1. Basım, 2001.
- Tâlekânî, İsmail b. Abbâd et-. "**el- Muhît fi'l-luġa**". 11 Cilt. Alemü'Kütub, 1994.
- Tantâvî, Muhammed Seyyid. "**et-Tefsîrû'l-Vasit "tebarek ve amme cüzü"**". 15 Cilt. Dar'u Saadet, ts.
- Tayyâr, Müsâid b. Süleyman b. Nâsır et-. "**Tefsiru Cüz'i Amme**". Darü'l-İbn Cevzi, 8. Basım, 2010.
- Tekineş, Ayhan. "**Âhirzaman ve Kıyamet Alâmetleri**". *Işık Yayınları*, 208.
- Yazır, Muhammed Hamdi. "**Hak Dini Kur'an Dili**". 10 Cilt. İstanbul: Huzur Yayın, 2008.

Yazır, Muhammed Hamdi. "*Hak Dini Kur'an Dili*". 10 Cilt. İstanbul: Huzur Yayın, 2008.

